خارک ولاوان

میهن ما

انتشارات دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی

یادبود

تهیه شده بوسیله گروه تحقیقات اجتماعی و اقتصادی دانشکده

اعضای گروه:

اصغر احمد بیگی ـ ناهید امیری

مهین امینی میلانی ـ میترا دیوشلی

مجید شفتی ـ فرخندهٔ فراست

محمد عادل زاده

میهن ما

مجموعه میهن‌ما که باکسب اجازه از پیشگاه شاهنشاه آریامهر انتشارمی‌یابد مجموعه‌ایست که باید آنرا دائرةالمعارف ترقیات ایران امروز نام داد.

در شماره‌های میهن‌ما کوشش‌خواهد شد تاپیشرفتهای گوناگونی که براثر انقلاب سفید درتمام شئون نصیب مردم ایران شده است بزبانی ساده همراه باعکسهای جالب وآمار دقیق و اطلاعات علمی انتشار یابد.

دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی خرسند ومفتخر است که نخستین شماره این نشریه را همزمان با برگزاری جشن دوهزاروپانصدمین سال بنیانگذاری شاهنشاهی ایران منتشر میسازد.

«میهن‌ما» براساس مشاهدات و تحقیقات دانشجویان این دانشکده انتشار مییابد و درتهیه آن اصول علمی و فنی آنچنانکه شایسته تحقیق دریك مرکز بزرگ پژوهشی است رعایت خواهد شد.

درمیهن‌ما سعی خواهد شد تاتفاوت فاحشی که میان ایران دیروز و امروز وجود دارد باشواهد ودلایل زنده‌ارائه گردد و گامهای بزرگی که در راه رسیدن به‌تمدن بزرگ برداشته شده و میشود بخوبی منعکس شود و هربار درباره یکی از کارهای بزرگ مملکتی یایك قسمت از مملکت که بسوی رشد و تکامل پیش میرود نشریه‌ای تهیه گردد تامردم ایران مخصوصاً جوانان و دانشجویان بامطالعه آن باتحولات و ترقیات ایران امروز آشنا شوند.

دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی امیدوار است که دراین خدمت بزرگ میهنی توفیق کامل حاصل کند.

پیروزیهای نفتی ایران طی چهار سال گذشته

همزمان با انتشار این نشریه شرکت ملی نفت ایران گزارش کاملی از پیروزیهای نفتی ایران در طی چهارسال گذشته (مهرماه ۱۳۴۶ـ شهریور ماه ۱۳۵۰) منتشر ساخت .

چون اولین شماره «میهن ما» اختصاص بمعرفی دو جزیره نفتی در خلیج فارس دارد برای آنکه استفاده کنندگان از نشریه بتوانند قبل از مطالعه مطلب آگاهی کلی از مساله نفت داشته باشند عین این‌گزارش‌را بعنوان‌مقدمه‌ای آگاه‌کننده در اینجا چاپ می‌کنیم .

هدف دیگر از اینکار ، آنستکه همچنانکه دردیباچه نشریه اشاره شد خوانندگان بتوانند وضع این دو جزیره را در گذشته بدانند و ترقیاتی را که براثر ورود صنعت نفت نصیب این دو جزیره شده است بشناسند .

در آستانه دو هزار و پانصدمین سال بنیان‌گذاری شاهنشاهی ایران لازم است به دوره چهار ساله گذشته نگاهی کرده و فعالیت های دامنه‌دار و گسترده صنایع نفت و گاز و پتروشیمی ایران و موفقیت‌های چشمگیری را که در زمینه پیشرفت این صنایع همانند کنیه شئون دیگر تحت رهبری های خردمندانه شاهنشاه آریامهر نصیب این کشور گردیده است از نظر بگذرانیم . نتایج فعالیت ها و میزان پیشرفت را به کمك ارقام و آمار بسنجیم و بیلان کار دوره چهارساله از مهرماه ۱۳۴۶ تا شهریور ماه ۱۳۵۰ را بررسی کنیم .

افزایش درآمد

دراین دوره نرخ افزایش نفت خام فوق‌العاده بوده است به طوریکه میزان کل تولید ایران که در ابتدای دوره مورد نظر به۲٫۶ میلیون بشکه در روز بالغ میگردید در پایان این دوره به ۴٫۳ میلیون بشکه در روز رسیده و افزایشی برابر ۶۶ درصد را نشان میدهد . صادرات ایران که در ابتدای دوره به ۲٫۵ میلیون بشکه در روز بالغ میگردید اینك به ۴٫۱ میلیون بشکه در روز رسیده و نمایشگر افزایشی برابر ۶۴ درصد می‌باشد .

لازم بتذکر است که تعداد شرکتهای تولید کننده نفت در ایران در فاصله ۱۳۴۶ تا ۱۳۵۰ از ۴ به ۶ شرکت افزایش یافته وتعداد میادین نفتی مورد بهره‌برداری در طول این مدت از ۱۹ به ۲۷ فزونی گرفته است .

جمع کل درآمد از صنعت نفت که قبل ازدوره چهار ساله مورد نظر سالانه بالغ بر۴۳٫۷ میلیارد ریال (تقریبا ۵۸۲٫۶ میلیون دلار) بوده است در سال میلادی گذشته به قریب ۸۶ میلیارد ریال (تقریبا برابر ۱۱۴۹ میلیون دلار) یعنی به حدود دوبرابر رسیده وافزایشی بیش از میزان افزایش صادرات داشته است خاصه اینکه این روند افزایشی همچنان ادامه داشته و در سال جاری نیز عواید نفتی ایران از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار خواهد شد .

این افزایش درآمد معلول افزایش قابل ملاحظه میزان صادرات و همچنین بالا رفتن درآمد هربشکه از ۸۳ سنت در ابتدای دوره بحث به ۱۳۱ سنت در انتهای دوره مورد نظر بوده است .

فعالیت های گسترده شرکت ملی نفت ایران در زمینه عقد قرارداد های جدید نفتی با شرایط پیشرفته تر ومطلوبتر از نظر ایران بانعقاد دو فقره قرارداد براساس پیمانکاری باکنسرسیوم شرکت های نفتی اروپائی و همچنین شرکت نفت امریکائی کنتیننتال و امضاء سه فقره قرارداد از نوع مشارکت با دوشرکت امریکائی و یك گروه ژاپنی منجر گردید . شرایط اساسی قرارداد های اخیر در تاریخ قرارداد های نفتی بیسابقه بوده واین امر دراثر تجدید نظر در بعضی از شرایط قراردادهای قدیمی تر وتعدیل آنها بنفع ایران حاصل گردیده است .

صنایع گاز ایران

قبل از دوره مورد نظر روزانه در حدود ۱٫۷۳۰ میلیون پای مکعب گاز همراه نفت خام تولید میشد ازاین مقدار ۱٫۳۶۷ میلیون پای مکعب آن مستقیما سوزانیده میشد که ۷۹ درصد از کل گاز تولیدی را تشکیل میداد .

در اجرای اوامر موکد ملوکانه دایر به استفاده هرچه بیشتر از گاز های تولیدی شرکت ملی گاز ایران درسال ۱۳۴۴ تاسیس و اجرای برنامه های مربوط به بهره‌برداری از گاز های تولیدی را عهده‌دار گردید .

در نتیجه اجرای طرحهای مشروحه زیر در انتهای دوره مورد بحث از کل گاز تولیدی همراه نفت خام که بالغ بر ۳٫۲۶۵ میلیون پای مکعب در روز میباشد تنها ۵۷٫۴ درصد مستقیما سوزانیده میشود. بطوری که ملاحظه میشود باآنکه کل گاز تولیدی به علت افزایش فوق‌العاده تولید نفت خام از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده و تقریبا دوبرابر گردیده است معهذا درصد کمتری از گاز سوزانیده شده است .

درحال حاضر با انتقال گاز از یکی از میدانهای عمده نفتخیز حوزه قرارداد کنسرسیوم به شیراز کلیه صنایع شیراز و متجاوز از ۱۵۰۰ واحد خانگی و تجاری در شهر مزبور از گاز طبیعی استفاده مینمایند . مصرف گاز در شیراز هم‌اکنون حدود ۲۰ میلیون پای مکعب در روز میباشد و پیش‌بینی میشود که مصرف آن طی ٤ سال آینده به حدود ۵۰ میلیون پای مکعب در روز افزایش یابد .

شاه لوله گاز ایران

در تعقیب موافقتنامه همکاری اقتصادی ایران و شوروی جهت استفاده هرچه بیشتر از گاز های تولیدی مناطق نفتی جنوب کشور خط شاه لوله گاز ایران ایجاد گردید و بهره‌داری ازآن در مهر ماه ۱۳۴۹ شروع شد . تا این تاریخ حدود ٤ میلیارد متر مکعب گاز به شوروی صادر شده است و طی چهار سال آینده میزان صادرات به ۱۰ میلیارد متر مکعب در سال افزایش خواهد یافت .

درحال حاضر از شاه لوله گاز برای مصارف تهران و شیراز و کارخانه ذوب آهن آریامهر نیز استفاده میشود .

باتکمیل شبکه های گازرسانی در شهر های تهران واصفهان و شهر صنعتی البرز و کاشان وگسترش مصرف گاز در بخش خانگی و تجاری پیش‌بینی میشود که مصارف گاز در شهرهای نامبرده طی ٤ سال آینده به حدود ۳۰۰ میلیون پای مکعب در روز خواهد رسید با توجه به ظرفیت شاه لوله گاز وافزایش روزافزون تقاضای‌گاز

در شهرهای مختلف در نظر است که خط لوله دومی به موازات لوله فعلی کشیده شود .

سایر طرحهای صادراتی

در حال حاضر مقاوله نامه فروش گاز طبیعی مایع به میزان ۳ میلیون تن در سال با شرکتهای اراپ فرانسوی و دسی‌ایتو امضا شده است .

بمنظور تهیه و صدور گاز طبیعی مایع کلیه گاز های تولیدی مورد استفاده قرار خواهد گرفت . گاز های مزبور به جزیره خارك منتقل و بانصب کارخانه مخصوص جهت تولید گاز مایع این گاز ها بوسیله کشتی های مخصوص به ژاپن صادر خواهد شد .

جمع سرمایه‌گذاری برای اجرای این طرح ۷۵۰ میلیون دلار برآورد گردیده و تاریخ بهره برداری اواخر سال ۱۹۷۵ پیش‌بینی میشود . طرح مشابه دیگری بمنظور استفاده از گاز های منابع جزیره قشم در دست اقدام میباشد .

با اجرای طرحهای فوق‌الذکر پیش بینی میشود که تقریبا قسمت اعظم گاز تولیدی مناطق نفتی جنوب که مقدار آن در سال ۱۹۷۵ بالغ بر ۴٫۵ میلیارد پای مکعب در روزخواهد بود بمصرف‌برسد.

صنایع پتروشیمی

در تعقیب فرمایشات شاهنشاه آریامهر دایر باینکه صنایع پتروشیمی از حیث کمیت بقدری وسیع و متنوع است که حقا میباید آن را صنعت آینده دنیا لقب داد موفقیت های عمده و چشم‌گیری نصیب صنعت پتروشیمی در ایران گردیده و طی چهار سال گذشته واحد های متعددی با سرمایه ۲۵ هزار میلیون ریال در سه مجتمع بزرگ آبادان ــ خارك و شاهپور تاسیس گردیده که محصولات آنها که عبارت ازانواع واقسام کودشیمیائی ــ پلاستیك ــ پودررختشوئی ــ گوگرد ــ اسیدسولفوریك ــ آمونیاك ــ اسید فسفوریك ــ کلر وسود محترق میباشد هم‌اکنون ببازارهای داخلی و خارجی عرضه گردیده است

ظرفیت تولید مواد پتروشیمی که در اثر فعالیت چهار سال گذشته بوجود آمده بقرار زیر است :

گوگرد ۶۸۰٫۰۰۰ تن در سال در شاهپور و خارك .
آمونیاك ۳۳۰٫۰۰۰ تن در سال درشاهپور وخارك .
اسید فسفوریك ۱۴۸٫۵۰۰ تن درسال در شاهپور و خارك .
اسید سولفوریك ۴۶۸٫۵۰۰ تن در سال در شاهپور .
اوره ۱۶۵٫۰۰۰ تن در سال در شاهپور .
کودهای فسفاته ۱۴۲٫۰۰۰ تن درسال در شاهپور .
پلاستیك ۲۰٫۰۰۰ تن در سال در آبادان .
دترجنت ۱۰٫۰۰۰ تن در سال در آبادان .
سود محترق ۲۴٫۰۰۰ تن در سال در آبادان
گاز مایع ۲ میلیون بشگه در سال درخارك .

علاوه براینها کارخانه کود شیمیائی شیراز نیز که اینك بهره‌برداری از آن با حداکثر ظرفیت بعمل میآید در حال حاضر سالانه ۵۲ هزار تن اوره و ۳۷ هزار تن نیترات آمونیم تولید می ــ نمایند . همچنین اقداماتی برای ایجاد مجتمع های بزرگتر پتروشیمی در جریان بوده و برنامه جامع و حساب شده‌ای برای بسط این صنعت بمرحله اجرا گذارده شده است . از جمله این اقدامات حصول توافق با شرکت ژاپنی میتسوئی برای ایجاد یکی از بزرگترین مجتمع های پتروشیمی جهان با هزینه متجاوز از ۲۶ هزار میلیون ریال در جوار مجتمع شاهپور میباشد بطوریکه جمع کل سرمایه‌گذاری دراین منطقه به بیش از ۵۰ هزار میلیون ریال خواهد رسید . باایجاد این مجتمع پایه های دیگر صنایع پتروشیمی در رشته الیاف مصنوعی ــ پلاستیك‌ها ــ حلالها و لاستیك در کشور ما پی‌ریزی خواهد شد . علاوه‌براین طرحهای نسبتا کوچکتر دیگری مانند تولید کربن بلاك و مواد نرم کننده هم‌اکنون با همکاری بخش خصوصی در دست اجرا می‌باشد .

پخش داخلی

در زمینه عملیات پخش داخلی نیز پیشرفت های قابل توجهی حاصل گردیده بطوریکه جمع مصرف فرآورده های نفتی کشور غیر از گاز طبیعی ، گاز مایع و مصارف صنعت نفت از ۷٫۳۴۲ میلیون لیتر در سال در ابتدای دوره به ۱۱٫۳۹۱ میلیون لیتر در سال در پایان دوره مورد گزارش رسیده است بعبارت دیگر جمع مصرف فرآورده‌های نفتی در این دوره بطور متوسط ۱۱٫۶ درصد افزایش یافته است . مجموع تعداد مراکز فروش در ابتدای دوره ۸۰۶۵ شامل جایگاه های شرکتی واختصاصی و فروشندگیهای تعاونی و غیر تعاونی بوده است که در پایان دوره به ۱۱۰۱۳ واحد بالغ گردیده و بدین ترتیب در طی دوره ، ۲۹۴۸ واحد بدانها اضافه گردیده است . این مراکز فروش از ۱۴۰ انبار های نواحی و شعب وکارگزاری ها تغذیه شده است .

خطوط لوله و مخابرات

یکی از عوامل موثر در سیستم نفت رسانی و پخش داخلی برقرار یك شبکه مجهز از خطوط لوله است که در عین حال ارزانترین وسیله حمل و نقل نیز می‌باشد .

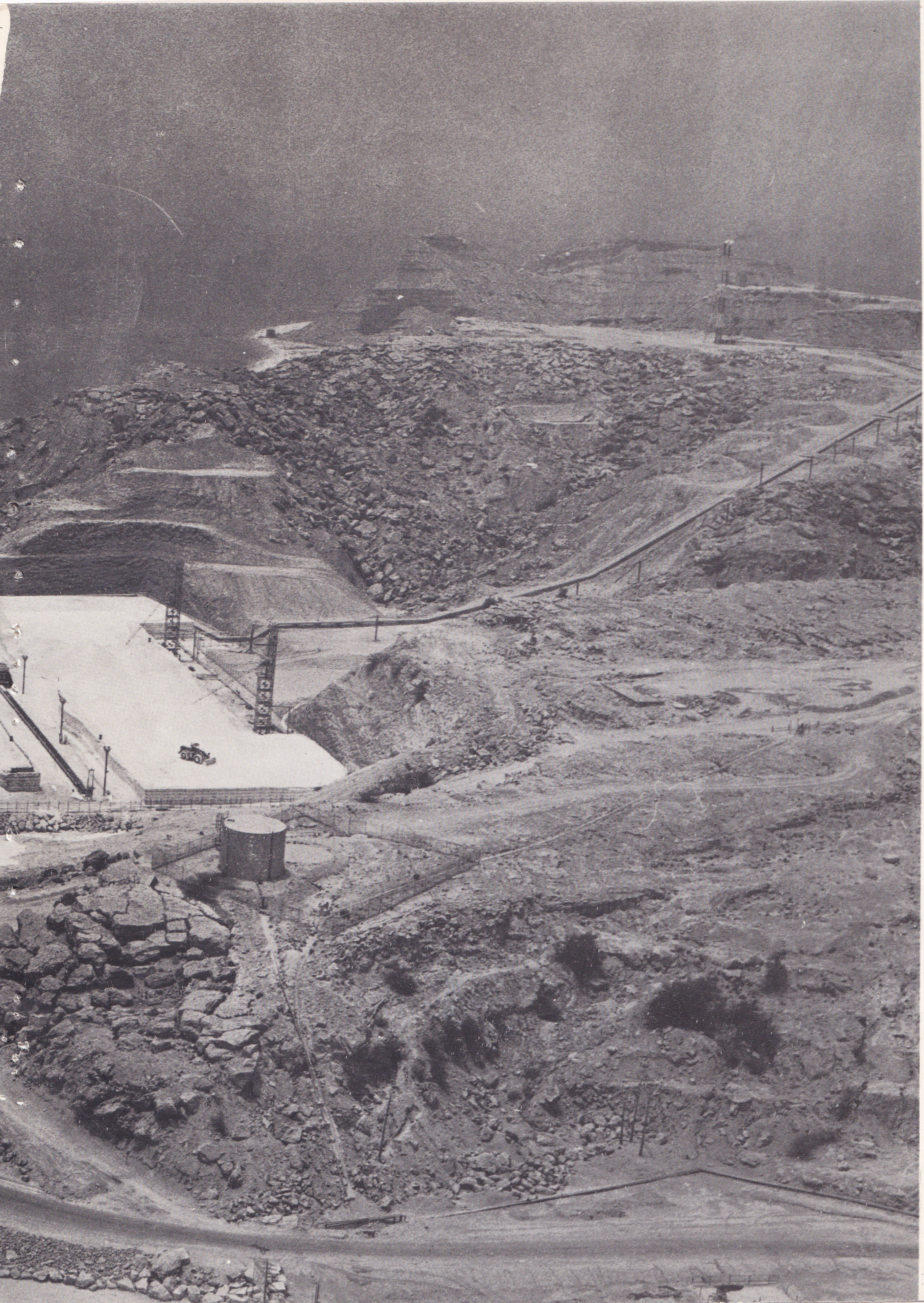
طی دوره چهار ساله مورد بحث شبکه خطوط لوله از ۳۴۲۸۷ اینچ کیلومتر به ۳۸۳۲۹ اینچ کیلومتر افزایش یافته است همچنین طرح ایجاد شبکه مخابراتی سرتاسری میکروویو تکمیل و مورد بهره‌برداری قرار گرفت بوسیله این شبکه تاسیسات خطوط لوله در سراسر کشور بهم مرتبط شده‌اند شبکه دارای حداکثر ضریب اطمینان مورد لزوم برای اجرای کنترل از دور تمبه ها و تاسیسات می‌باشد . ضمنا فرستادن برنامه های تلویزیونی از تهران به شیراز ، آبادان و اصفهان نیز از طریق شبکه میکروویو شرکت ملی نفت ایران انجام میگیرد .

پالایشگاههای داخلی

بموازات رشد سریع مصارف داخلی که در بالا بدان اشاره شد بمنظور تامین فرآورده های مورد نیاز طی دوره چهار ساله مورد بحث طرح نوسازی و توسعه پالایشگاه کرمانشاه و دستگاه تقطیر نفت شاه از ۵۰۰ هزار تن به ۷۵۰ هزار تن در سال بمرحله اجرا گذارده شده است .

ساختمان پالایشگاه فارس به ظرفیت ۲ میلیون تن در سال آغاز شده و مقدمات انجام طرح توسعه پالایشگاه تهران و افزایش ظرفیت آن بدو برابر میزان فعلی در دست اقدام میباشد همچنین مقدمات ایجاد یك دستگاه تقطیر در جزیره لاوان بظرفیت یك میلیون تن در سال فراهم شده است .

۱- خارگ

منظره هوائی قسمتی از
جزیره خارگ

خارگ دیروز

نام جزیره

گیرشمن باستانشناس فرانسوی عقیده دارد میان لفظ خارك با نام شهر تاریخی خاراکس و بیان لفظ خاراکس با لفظ « خواسپس » که نام دیگر کرخه است رابطه‌یی وجود دارد .

در لغت‌نامهٔ دهخدا زیر کلمهٔ خارگ چنین آمده :

۱ ــ خارك . (ا خ) جزیره‌ایست ازدهستان‌حیات‌داود بخش‌گناوه شهرستان بوشهر واقع در ۳۷ هزار گزی جنوب باختر گناوه در خلیج فارس و طول این جزیره ۸ هزارگز وعرض آن ٤ هزارگز ناحیه‌ایست مرطوبی و مالاریا خیز و سکنهٔ آن ۷۰۰ تن و مذهبشان سنی و شیعه و زبانشان فارسی و عربی است آب آنجا از چاه و محصولاتش غلات و مرکبات و خرما میباشد .

شغل اهالی زراعت و صید ماهی و دریانوردی است دارای گارد مسلح‌گمرك و دبستان است .

جغرافیای طبیعی و اقتصادی خارگ

۱ـ موقعیت جغرافیائی :

خارگ یا خارك جزیره‌ایست در خلیج‌فارس واقع‌در۱۵ ۲۹ عرض‌شمالی و ۳۹ و ۲۰ و ۵۰ طول شرقی از گرنیویچ تابع استانداردی خوزستان که تقریباً در ۵۵ کیلومتری شمال غربی بوشهر و ۳۵ کیلومتری جنوب بندر و ده گناوه و ٥ کیلومتری جنوب جزیره خارگو قرار گرفته است . طول آن ۸ و عرض آن ٤ کیلومتراست و درحدود ۳۲ کیلومتر مربع مساحت دارد .

بولتن قسمت روابط عمومی شرکت ملی نفت ایران در جزیره خارگ که با نام « خارگ جزیره مرجانها » منتشر شده‌است وازنظر تهیه‌کنندگان این‌نشریه رسمیت وقاطعیت‌دارد مشخصات‌جغرافیائی جزیره را اینطور ذکر کرده است :

« جزیره خارك در ۲۹ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی و ۲۰ دقیقه و۲۹ ثانیه طول شرقی از نصف‌النهار گرنیویچ و در ۳۰ میلی غربی بوشهر واقع شده . این جزیره در ژرف ترین قسمت خلیج فارس قرار دارد و طول آن ۸ و عرض آن ٤ کیلومتر و در حدود ۳۲ کیلومتر مربع مساحت دارد .

۲ـ آب وهوای جزیره :

سپهبد رزم‌آرا در جغرافیای نظامی مینویسد :

« آب و هوای گرمسیری مانند نواحی جنوب ایران ولی بواسطه موقعیت خود در مقابل بادها و وجود ارتفاعات هوای آن قدری از نواحی جنوبی ایران ملایمتر است » .

بولتن اداره روابط عمومی شرکت ملی نفت در خارگ این اطلاعات رادر مورد آب وهوای جزیره می‌دهد :

« حداکثر بارندگی در سال ۲۰ سانتیمتر ».

« حداکثر رطوبت نسبی(شهریور ماه) ۱۰۰ درجه » .

« حداکثر وحداقل حرارت در تابستان ٤٤ تا ۲۵درجه سانتیگراد » .

« حداکثر و حداقل حرارت در زمستان ۲۳ تا۷ درجه سانتیگراد » .

« حداکثر ارتفاع مد نسبت به‌مبدأ اختیاری ۳ متر ».

« حداقل‌جزر نسبت به‌مبدأاختیاری ۱۵ سانتیمتر » .

«مقدارنمك دریا۳۳۵هزار سی‌سی دریك میلیون سی‌سی » .

« میانگین درجه حرارت آب دریا ۲۷ درجه سانتیگراد » .

« حداکثر سرعت باد (شمال شرقی به جنوب غربی) ۶۰ کیلومتر در ساعت » .

هنگام بازدید گروه تحقیقات دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی‌ازجزیره گرما و حرارت در سایه بین ۳۲ تا ۳۷ درجه سانتیگراد و رطوبت بین ٤٥ تا ۸۰ درجه تغییر میکرد .

بگفته اهالی درفصل مرداد واواسط آن هوای جزیره بقدری گرم میشود که تقریبا غیرقابل تحمل است و اصطلاحاً بآن « گرمای خرماپزان میگویند » یعنی گرما وحرارت بقدری زیاد است که خرما روی درخت میپزد (میرسد) .

۳ـ موقعیت نظامی و وضع بندری جزیره در خلیج فارس :

« سرتیپ گاردان » فرستادهٔ مخصوص ناپلئون بناپارت بدربار فتحعلی شاه قاجار که مأموریت داشت ضمن جلب همکاری شاه قاجار امکانات سوق‌الجیشی حمله بهندوستان را مطالعه کند در نامهٔ مورخ ۱۵ یا ۲۵ آوریل ۱۸۰۸ خود به امپراطور فرانسه وضع و موقعیت نظامی جزیره را اینطورگزارش میکند :

« گرفتن این جزیره در صورتیکه آنرا مستحکم کنند مقدور نیست ، شمال آن پرتگاه و جنوب آن دارای کوهی مضرس و در مغرب آن عمق دریا کم وامواج باندازه‌ای شدید است که نمیتوان بآن نزدیك شد ، لنگراندازآن خوبست، بعلاوه چون این جزیره قریب مصب شطالعرب است بوسیله آن بربصره نیز میتوان مسلط بود » .

۴ـ پستی وبلندی:

آل احمد در دریتیم می‌نویسد

« اگر برخی ناهمواریهای جزیره را ندیده بگیریم همچون کاسهٔ سنگ‌پشتی از آب درآمده است و قوز کرده ، غیراز دشت مسطح کوچك وتنگی که در گوشهٔ شمال شرقی‌اش قرار دارد واز قدیمی‌ترین ایام تاکنون مرکز آبادی محل ومسکن اهالی بوده است بقیهٔ جزیره ازیك‌پوشش سنگی با شکافهای عظیم و زیرشهای وهم‌انگیز مفروش است ، سنگی تیره و آهکی و نرم که برای کندن آن‌به‌کلنگ نوك تیز احتیاجی نیست .

مرتفعترین نقاط جزیره در خط الرأس آن یعنی بروی خطی که از شمال به جنوب جزیره را تقریباً به‌دو قسمت مساوی تقسیم میکند قرار گرفته و مرتفعترین این نقاط محل مقبرهٔ دیده‌بان است که ارتفاع آن از سطح دریا ۸٤ متر ودرهمین نقطهٔ مرتفع است که مدتها پیش فار کوچکی نیز کار گذاشته‌اند » .

بنابه نوشته‌نشریهٔ دفتر روابط‌عمومی شرکت نفت خارگ یك جزیره مرجانی است که یك‌میلیون سال از عمر آن میگذرد ولی چهارده‌هزار سال است که

بر روی دریا نمودار شده است . قشر سنگی بضخامت ۲ تا۷متر روی مرجان و سطح جزیره را پوشانده است ، ارتفاعات آن در وسط جزیره قرار دارد، بلندترین نقطه جزیره قله‌یی بنام کوه تخت است که ۷۶ متر از سطح دریا ارتفاع دارد و عمیق‌ترین نقطه خلیج در اطراف جزیره ۳۵ متر است .

۵ـ بادها :

« خسروی در کتاب خارگ در باره بادها و انواع آن اینطورمی‌نویسد» :

۱ـ باد شمال ده روز بعد از نوروز آغاز میشود وهوا طوفانی میگردد ، ۵۵ روز بعد از نوروز و نیز ۷۵ روز بعد از نوروز و آخرین‌بار ۹۰ روز بعداز نوروز هم بادی از شمال میوزد ، بادی است خنك وآن را « باره » میخوانند، باد شمالی دیگری را که قبل از نوروز (اواخر اسفند ماه) میوزد گل شکوف (گل اشکفت) میخوانند . چون‌باعث شکفتن گلها میشود .

۲ـ باد شرجی ۹۰ روز بعد از نوروزآغازمیگردد وآنرا قوس‌میخوانند، از جنوب جزیره میوزد و ۱۰ الی ۱۵ روز طول میکشد .

۳ـ باد « چوویزه » در اوایل آذرماه میوزد .

٤ـ باد « لهی‌مر » در اواخر آذرماه میوزد .

جهت دو باد آخری از مغرب است ، بادهایی سخت‌اند و گاهی درختان را ازبن برمی‌کنند .

۵ ـ باد « مقیب » در زمستان میوزد .

بعداز عید نوروز تا ٤۰ روز از چهار طرف جزیره ابرها متناوباً بالا میآیند ، از خلال آنها ستاره‌های روشن گاه‌گاهی در آسمان دیده میشوند وآسمان منظرهٔ نیکویی پیدا میکند . این دوره را طوفان غرب وطلوع «سریا» (تلفظ محلی ثریا) میخوانند » .

گروه تحقیقات دانشکدهٔ علوم ارتباطات اجتماعی نام شش نوع باد را بترتیب ذیل از دهان افراد محلی‌جزیره شنید وثبت کرد .

۱ـ باد شمالی که اهالی آنرا باد شمال مینامند .

۲ـ باد جنوبی که اهالی آنرا باد قوس مینامند .

۳ـ باد زمستانی شمالی‌که اهالی آنرا باد نعشی مینامند .

٤ـ باد زمستانی جنوبی‌که اهالی آنرا باد نعشی مینامند .

۵ـ باد بهاری جنوبی که اهالی آنرا باد بحری مینامند .

۶ـ باد زمستانی گاه‌گاهی که اهالی آنرا باد سهیلی مینامند .

۶ـ کشاورزی درجزیره :

خسروی درکتاب خارگ می‌نویسد:

« زمین خارگ آنجاکه از قشر سنگی بیرون آمده برای کشاورزی‌مناسب است وباحفر چاهها وتهیه آب شیرین توانسته‌اند از روزگاران کهن قطعاتی از زمین را بکشت وزرع و ایجاد باغها وکاشتن درخت در آن اختصاص دهند ، گرچه بیشتر اهمیت جزیره در گذشته از صید مروارید و ماهیگیری وتجارت دریائی بوده است مع‌هذا باغها وکشتزار های چندی درآن فراهم آمده‌بود .

درگذشته عمدهٔ محصولات جزیره علاوه بر خرما ـ که خاص مناطق گرمسیری است ـ عبارت بود از : گندم جو ، عدس ، پیاز ، خربزه ، انگور ، لیمو ، اما امروز کشاورزی در آن سرزمین متروك شده وتنها چند باغ که درآن چند درخت لیمو ، موز ، لور ، لیل ، انار ، انگور ، انجیر قرمز ، انجیر سفید و توت وجود دارد مانده است » .

گروه تحقیق دانشکده اثری از درختان موز وپرتقال ولیمو و جوانه گندم در خارگ ندید و فقط درخت لیل و خرما در جزیره بفراوانی یافت میشد ، مردم خارگ بکشاورزی علاقه‌یی ندارند و زحمتی برای بدست آوردن محصول از زمین نمی‌کشند فقط در یکی دو خانه باغچه‌یی کوچك دیده شد که در آن غیراز درخت لیل و خرما ، هندوانه وخیار ، گل نیلوفر و شنبلیله کاشته بودند .

خسروی مینویسد :

« یکچند شهرت خارگ مدیون مرواریدهای شاهوار آن بود و صید مروارید در فاصلهٔ بین خارگ و خارگو که عمقش بطور متوسط ۳٤ متر بوده‌است انجام میشده اما امروز صید نمیشود و محصول جزیره منحصر به ماهی و خرما میباشدکه بمصرف خوراك اهالی‌میرسد».

در بررسی گروه تحقیق باردیگر تأیید شدکه کار صید مروارید دراطراف جزیره ، مطلقاً از رونق افتاده است و از نظر محصولات کشاورزی نیز جزیره اعتبار گذشته را ندارد . محصولات کشاورزی جزیره در حقیقت محصولات بسیار اندك باغبانی خانگی است و مواد مصرفی کشاورزی و غذایی از سواحل جنوب به‌جزیره حمل میشود . تنها محصولی که شاید بتوان آنرا یك منشأ تولید اقتصادی ناچیز دانست صید ماهی است که اهالی ضمن صید آن ، علاوه بر تأمین قوت متعارف خویش ،از فروش مازاد صید ، به‌شرکتهای نفتی و دیگر سازمانهای اداری و دولتی خارگ و خانواده‌های مأموران درآمدی تحصیل میکنند .

بهای ماهی بسته بنوع آن متفاوت است وبه نسبت بزرگی و کوچکی ماهی نیز تغییر میکند مثلا یك شیرماهی سه کیلویی (شیرماهی از انواع مرغوب ماهیهای خلیج است) بین ۲۰ تا ۳۰ریال خرید وفروش میشود .

۷ـ حیوانات درجزیره :

خسروی در مورد حیوانات جزیره می‌نویسد :

« مهمترین حیوان اصلی خارگ بز زرد فام خوش‌رنگی است که از « عدن » آورده‌اند و آنرا بز عدانی میخوانند و پس‌از آن خر وگاو در جزیره دیده میشود . از پرندگان کبوتر وحشی ، باز ، گنجشگ واز حیوانات غیراهلی خارپشت و آهو در جزیره یافته میشود . سگ درگذشته درجزیره وجود نداشته . خارگیان معتقدند که هروقت سگ بجزیره میآمده پس‌از چند روز میمرده ولی پس‌از ورود صنعت‌نفت به‌جزیره سگ نیز در جزیره پیدا شده ، میگویند مارهای جزیره براثر سمپاشی ازمیان رفته‌اند » .

گروه‌تحقیق دانشکده علوم‌ارتباطات اجتماعی دربارهٔ حیوانات اهلی و وحشی جزیره این اطلاعات را بدست آورد :

در هر خانه‌ای تعدادی بز پرورش میدهند که غذای آنها کاغذ ، نان ، جو و برگ لیل است . از شیر این بزها برای تهیه لبنیات استفاده می‌کنند وتعداد کمی از بزها را برای فروش پرورش میدهند وچاق میکنند . از پوست بز خیك برای نگهداری دوغ و ماست درست میکنند .

مرغ و خروس و اردك نیز در خانه‌ها به‌تناوب نگهداری میشود و از گوشت وتخم مرغ وتخم اردك استفاده غذایی می‌کنند . کلاغ وآهو از جمله حیواناتی بود که درکنار جاده‌ها ودر دشتها به‌فراوانی دیده میشد .

گفته‌میشد که تعداد آهوان جزیره ـ که بواسطه سنت پسندیده‌یی شکار آنها ممنوع است ـ به ۴۰۰ رأس بالغ میشد، اما طی دوماه گذشته براثر کمی بارندگی ونبودن مرتع برای چرا عده زیادی از آنها تلف شده‌اند.

دانشجویان بارها آهوان زیبا رادر نشیب و فراز راههای جزیره بچشم‌دیدند، همچنین دراج که از خانوادهٔ کبک‌است در جزیره دیده شد. گروه زیادی از ساکنان کبوتر نگاه میداشتند و لانه‌های کبوتران را از پیت حلبی ساخته بودند ازاین کبوترها برای پرواز دادن و کبوتربازی استفاده میشد و گاهی هم گوشت آنها برای خوراک بمصرف می‌رسید.

بطور کلی حیوانات جزیره عبارتند از:

۱ـ بز، ۲ـ گاو، ۳ـ الاغ، ۴ـ مرغ وخروس، ۵ ـ اردك، ۶ـ کبوتر، ۷ـ گنجشگ، ۸ـ آهو، ۹ـ دراج، ۱۰ـ جوجه تیغی، ۱۱ ـ سگ، ۱۲ـ کلاغ، ۱۳ـ گربه.

آثار باستانی خارك

آثار باستانی موجود در خارگ از لحاظ قدمت تاریخی بسیار مهم و قابل توجه است. سپهبد رزم‌آرا در جغرافیای نظامی راجع به‌مقبره‌ای که در ضلع شمال شرقی جزیره می‌باشد چنین می‌نویسد:

«مقبره امامزاده حنیفه یکی از اولاد حضرت امیر دراین جزیره می‌باشد وزیارتگاه شیعه‌هاست.»

و کتاب جغرافیای خلیج فارس نیز همین نکته را یادآوری میکند اما فرامرزی ضمن شرح مفصلتری اینطور میگوید:

«در جزیره خارگ ضریحی است که مردم آنجا ادعا میکنند ضریح «محمد بن حنیفه» فرزند علی‌بن ابی‌طالب علیه‌السلام است و چون این فرزند از «فاطمه زهرا» علیهاسلام نیست و از جاریه‌یی‌است بنام «حنیفه» اورابمادرش نسبت میدهند.

اما بی‌شبهه ضریح مزبور متعلق به «محمدبن حنفیه» نیست، باتمام این احوال، موقعی که «یاقوت حموی» بآنجا رفته این ضریح بهمین اسم موجود بوده‌که «یاقوت» ازنظر تاریخ‌آنرا رد میکند و توضیحی دربارهٔ گنبد و بنای آن نداده.

محمدبن ابراهیم کازرونی که در زمان محمد شاه قاجار بآنجا رفته، بعداز توصیف وتمجید زیادی که از گنبد و بارگاه میکند، میگوید:

«مهندسی و طراحی که دراسلوب بنا بکار رفته، چنین مینماید که بانی آن خجسته‌سلطانی قوی شوکت دربروبحر فرمانروا بوده. زیراکه در استحکامات و طراحی واسلوب آن کمال دقت نموده و چشمه‌آبی درآن بقعه والاممقام فرح‌فزا جاری است».

وی همچنین مینویسد: بقعهٔ‌دیگری بنام ضریح محمدبن ابوبکر موجود است.

خسروی دربارهٔ آثار باستانی‌خارگ می‌نویسد:

«تاریخ کهن‌ترین آثار باستانی‌که دانشمندان فرانسوی درجزیرهٔ خارگ‌پیدا کرده‌اند به سه‌هزار سال پیش میرسد این آثار از دو مقبره مگالیتیك تشکیل‌شده که لحد آنها دو تخته سنگ است واین تخته سنگها را باستان‌شناسان دولمن میخوانند. دولمن که دراصل «تلمن» است بمعنای میز سنگی است.

دربارهٔ دو تخته سنگ افسانه‌یی در میان بومیان شایع است‌که:

«خارگیان معتقدندکه‌این دوسنگ دو خواهر بوده‌اند که روزی لخت‌شده مشغول شست‌وشو بوده‌اند که ناگاه کفار وارد جزیره شده بنزدیك آنان میرسند و آنان از خجالت بیکدیگر می‌چسبند تا خودرا ازنظر کافران محفوظ دارند و دراین حال تبدیل به‌سنگ میشوند. امروزه بومیان آن‌دو لحد را «دو خواهرون» میخوانند. پیدا شدن قبرهای مگالیتیگ نشانهٔ قدمت زندگی در این جزیره است. بی‌شك وجود حیات در جزیره طی دوره‌های ماقبل تاریخ مربوط به‌نزدیکی جزیرهٔ خارك بسواحل جنوبی ایران بوده ونشانه ارتباط مستقیم جزیره با سواحل نزدیك در آن دوره‌هاست.

فرامرزی دربارهٔ دیگر اماکن‌مقدس خارگ فهرست زیر را ذکر میکند:

۱ـ مقبره ابوبکر که در دست سنی‌هاست.

۲ـ مقبرهٔ نیك‌زن که شیعیان آن را اداره میکنند.

۳ـ مقبرهٔ میر شهاب‌الدین که در شمال جزیره واقع شده است وبواسطه دوری‌راه وکمی زوار هیچیك ازگروهها ادعائی برآن ندارند.

۴ـ مقبرهٔ علمدار که در دست سنی‌هاست.

۵ـ مقبرهٔ دیده‌بان.

۶ـ خرابه‌های معبد نپتون (به یونانی پوسیدونیوس)

۷ـ خرابهٔ آتشکدهٔ زرتشتی

۸ـ مقبرهٔ مسیحی.

۹ـ آثار مخروبهٔ کلیسای‌نسطوری

۱۰ـ حدود شش قبرستان.

۱۱ـ دو دخمه کنده شده درسنگ که به پالمیریان (تدمریان) منسوب است.

۱۲ـ مقبرهٔ میرعبدالله که در دست سنی‌هاست ودر شمال خارگ قرار دارد.

۱۳ـ مقبره سبزپوشان، نزدیك غراب کافر، مدفن زنی است‌که بنقل روایات محلی خواهر بی‌بی‌حکیمه‌است. این مقبره در دست سنی‌هاست و تنها زنان، اعم از شیعه و سنی میتوانند بزیارت آن بروند.

گروه تحقیقاتی دانشکدهٔ علوم ارتباطات که بخارگ رفته بود آثار باستانی این جزیره را بصورت ذیل ثبت کرده است:

در قسمت شمالی جزیره مقبره «میرمحمد» می‌باشد که زیارتگاه مردم خارگ است وتنها گردشگاه و زیارتگاه خارگیان بشمار میرود. این زیارتگاه سقف بلند ومخروطی شکل دارد که روی آن مضرس میباشد. در داخل امامزاده ضریح «محمدبن حنیفه» بگفته اهالی موجود است.

روی دیوارهای امامزاده آثار کاشیهای چند ضلعی باقی است که برنگهای سبز وآبی دیده میشود و چند زیارتنامه با نامهای: زیارت وارث، زیارت علی‌بن‌الحسین، زیارت سایر شهدا، زیارت‌نامه حضرت زینب کبری علیهماالسلام بردیوار نصب است که اهالی پس از ورود به امامزاده آنها را میخوانند.

در کنار امامزاده محوطه‌یی وجود دارد که آثار قبرهای عمودی در آن دیده میشود که قبر شیعیان و سنی‌ها پهلوی هم قرار گرفته است و تنها وجه تفریق گور سنیان از شیعیان بوته‌های گیاه صبری است که بر مزار پیروان اهل سنت‌کاشته شده‌است و مزار دوسرباز شهید نیروی دریایی نیز با سنگی‌تازه‌تر درهمین قبرستان دیده میشود.

در قسمت شرقی امامزاده اطاقکی وجود دارد که گفته میشود در آن آشپزی میکرده‌اند. سقف آن گنبدی‌است و اطراف آن طاقچه‌های بلند و کوتاه (رف) قرار دارد و بالای آن دو ردیف روزنه است که برای روشن کردن اطاقك استفاده میشده‌است.

پس‌از طی چند قدم با چاهی سنگی برخورد می‌کنیم که بدنه آن نیز باسنگ تراشیده شده است وته آن مقداری آب

گور مکالیتیگ که بنام « دوخواهرون » شهرت دارد یکــی از
قدیمی‌ترین بناهای تاریخی این جزیره است و به‌حیات انسانی در
زمانهای باستان دراین جزیره گواهی میدهد .

مقبره میرمحمد مزار مقدسی است‌که پیروان مذهب اسلامی بـدان
بچشم احترام مینگرند و آنچه بیش از همه مورد توجه است معماری
جالب این بنای تاریخی است .

→

وجود دارد که غیرقابل استفاده است و قبلا آب آن مورد استفاده ساکنان اطراف امامزاده قرار میگرفته است ، اخیراً شرکت نفت حفاظی فلزی دور آن کشیده که برای جلوگیری از سقوط افرادست . آتشکده در قسمت شمالی چاه واقع و بشکل چهارگوش است و چند ردیف بلند سنگ آنرا بچندین قسمت کرده است . در وسط آن ستون چهار گوش به ارتفاع ۱٫۲۰ متر وجود دارد که درآن آتش بپا میکرده‌اند وهم‌اکنون روی آن را ازطرف شرکت ملی نفت با سنگ‌هایی بهمان جنس پوشانیده‌اند . شکل اول آتشکده و دیگر آثار باستانی را تغییر داده‌اند و این بواسطه خرابی بوده که در اثر مرور زمان پیش آمده است .

در ضلع شمالی آتشکده گودال چهارگوشی وجود دارد که سابقاً آب‌انبار یا برکه بوده ودر آن آب باران جمع میشده است ودرگوشهٔ جنوب غربی آن پلکانی سنگی قرار داردکه برای پائین رفتن از آن استفاده میشده است .

در دشت وسیعی در دامنهٔ میرمحمد سنگهایی سر از زمین بیرون آورده ، که در روزگاران پیش قبرستان بوده ودر قسمت شمالی این قبرستان آثار دریاچه‌یی موجود است که حالا خشك شده وبگفته گیرشمن ۵۰ میلیون لیتر گنجایش آب داشته است .

حدود دو کیلومتری شمال مقبره محلی است که دو سنگ بصورت عدد (۸) فارسی قرار داردکه بآن مقبره « پالمیری » میگویند و اجساد مردگان رادر آن جای میداده‌اند . اهالی محل بآن دوسنگ « دوخواهرون » نیز میگویند .

وقتی مقبره را دوربزنیم محوطهٔ سرپوشیده و غار مانندی می‌بینیم که جای قبرهای چندنفری در آن کنده شده و اجساد مردگان را درآنجا میگذاشته‌اند و بعد که اجساد بصورت استخوان درمیآمد ، آنها را درسوراخهائی که روی بدنه همان غارها تعبیه شده قرار میداده‌اند تاپرندگان گوناگون استخوانها را با خود ببرند واین مقابر را «مگالیتیك» نیز گویند .

در ۵ کیلومتری امامزاده کلیسای نسطوری واقع است که ازآن آثاری بجز چندین ردیف بلندی سنگی باقی نمانده است وشرح مفصل آن در مقالات گیرشمن درهمین دفتر آمده است .

مشخصات مردم شناسی

۱ـ جمعیت :

خسروی دربارهٔ جمعیت خارگ چنین می‌نویسد :

« در سال ۱۷۵۲ میلادی که هلندیها با دوکشتی و ۵۰ نفر خارگ را تصرف کردند تعداد اهالی جزیره که بشغل ماهیگیری اشتغال داشتند بالغ بر ۱۰۰ نفر میشد ودر سال ۱۸۳۸ میلادی جمعیت خارگ بالغ بر ۴۰۰نفر ماهیگیر و سرباز ایرانی بود .»

هرتسفلد در کتاب خود که در سال ۱۹۳۵ میلادی بچاپ رسیده است می‌نویسد :

این جزیره مسکن عده معدودی است که غالباً سیاحند و بماهیگیری و صید صدف و بریدن سنگ اشتغال دارند . بنابر سرشماری ۱۳۳۵ شمسی خارگ ۶۴۷ تن جمعیت داشته که ۳۶۴ نفر آن زن و ۲۸۳ نفر آن مرد بوده است . واکنون (خرداد ۱۳۴۱) ۲۰۳۴ نفر جمعیت بشرح زیر دارد :

۱ـ تعداد بومیان خارگ ۵۵۲ نفر است .

۲ـ تعداد کارمندان و کارگران شرکت‌های عامل و افراد وابسته بآنان ۲۷۳ نفر و جامعه کارگران ۵۵۲نفر

۳ـ تعداد کارمندان و کارگران شرکت ملی نفت ایران و افراد وابسته بآنان (کارمندان ۵۸ نفر وکارگران ۲۱۳ نفرند) .

۴ـ افراد متفرقه حدود ۳۰۰ نفر، نیروی‌دریائی ۳۵ نفر و ژاندارمری ۷ نفر ذکر شده‌است .

در سال ۱۳۵۰ که گروه تحقیقاتی بخارگ رفت بخشدار جزیره خارگ‌تعداد بومیان‌را ۶۰۰ نفر و حدود ۱۳۰ خانوار آمار داد .

وی مجموع جمعیت خارگ را ۷۰۰۰ تن میدانست که غیراز بومیان حدود ۲۰۰۰ تن مهاجر و بقیه افراد ارتش شاهنشاهی ، کارمندان دولت و کارمندان و کارگران صنعت نفت و پیمانکاران وابسته‌اند .

این ارقام نیز توسط بخشدارجزیره دراختیار گروه تحقیق گذاشته شد :

۱ـ کارمندان شرکت ملی نفت ۳۰ نفر ، شرکت اکتشاف ۱۵۰ نفر .

۲ـ کارگران شرکت ملی نفت ۳۰ نفر ، شرکت اکتشاف ۳۰۰ نفر .

۳ـ پیمانکاران ۱۰۰۰ نفر ثابت و ۱۰۰۰ نفر متغیر .

نسبت جمعیت زنها به مردها ۵۱ به ۴۹ درصد و حد متوسط سن افراد ۴۵ است جالب اینجاست که در این جزیره برخلاف اغلب نقاط ایران نسبت زنان بومی برمردان برتری دارد وزنها بیشتر از مردان عمرمیکنند .

۲ـ زبان :

گروه تحقیق ضمن صحبت بااهالی تشخیص داد که زبان اکثر آنها همان فارسی لهجه‌دار است‌که در خانه یابیرون باین زبان صحبت میکردند عده‌ای از اهالی نیز عربی میدانستند .

۳ـ مذهب :

خسروی در سال ۱۳۴۲ درباره مذهب خارگیان اینطور می‌نویسد :

از ۱۱۳ خانوار بومی خارگ در حدود۶۸٪ برمذهب تسنن و۳۲٪ نیز برمذهب شیعه هستند و مذاهب دیگر در حال حاضر در جزیره وجود ندارد . گرچه این جزیره پیش ازاین مذاهب متعدد دیگری چون شرك ، مسیحیت و زرتشتی را درآغوش خود گرفته است اما امروز بقایای این مذاهب دیده نمیشود و تنها یك خانوار بود که رئیس آن خودرا از اخلاف زرتشتیان قلمداد میکرد و سه خانوار زنگباری بودند که اجدادشان بی‌شك از مذاهب بدوی افریقائی داشته‌اند . ورقص زار و پاره‌ای آداب و عقاید غیر اسلامی حکایت از تأثیر این مذهب در میان بومیان میکند . پس‌از ورود صنعت نفت شیعیان در خارگ زیاد شده‌اند وبدنبال آن سینه‌زنی رواج یافته‌است .

بخشدار خارگ در سال ۱۳۵۰ به گروه تحقیق اظهار داشت که از اهالی خارگ ۹۰ درصد شیعه و ۱۰ درصد سنی هستند

۴ـ ازدواج

درطی گفتگوئی‌که گروه تحقیقات دانشکدهٔ علوم ارتباطات اجتماعی بامردم بومی داشتند باین نتیجه رسیدند که ازدواج در خارك بیشترجنبه خویشاوندی دارد و دختر وپسر قبلا یکدیگر را

چهره یك دختر جذاب خارگی .

می‌بینند گواینکه ازدواج بخواست پدر و مادر صورت میگیرد .

خارگیها دختر را به آرایشگر و سیاه پوستان نمیدهند و با سنی‌ها نیز برخلاف گذشته پیوند نمی‌بندند . در خارک مهریه بستگی به خوشگلی وزشتی دختر دارد و تا مبلغ ۱۰۰۰ تومان مهریه درقباله آمده است . اگر مرد ، زن‌دیگری گرفته باشد مهریه دختر بیشتر میشود و مبلغ زیرلفظی نیز به نسبت قیافه دختر تغییر میکند . مقدار شیربها هرقدرباشد نیمی از آن بخانواده عروس داده ونیمی دیگر در قباله ذکر میشود . این مقدار از ۱۰ هزار تومان تجاوز نمیکند وهنگام عقد حتماً ۲۰ مثقال طلا وحلقه باید بعروس داده شود واین جزء یکی از رسوم ازدواج خارگیها است .

مرد خارگی

آل‌احمد درباره مردان و زنان خارگی می‌نویسد :

مردها پیراهن‌راسته‌سفیدی (دشداشه) دارند وشالمه‌ای بسر می‌بندند که دستمالی است نازك و بزرگ وسفید و شرابه‌دار ومنقش به مختصر نقشی در حاشیه‌ها ولی بی‌عقال (عگال) عبا هم ندارند . درمیان مردان که اغلب تکیده‌اند و صورتی استخوانی دارند و آفتاب سوخته‌اند . هشت ده تائی سیاه یك تیغ هم درجزیره دیدم . ازکوچك وبزرگ و قیافه‌های دیگر بیشتر بود که کمی از سیاهی‌اصل را باخته بود اما همان برش لب و دماغ سیاهان را داشت باحتمال قوی اینها بقایای زنگباریانی هستند که باین سوی خلیج رفت وآمدی داشته‌اند . بخصوص اگر درنظر داشته‌باشیم که خلیج فارس یکی از مراکز عمده برده‌فروشی بوده است وجالب اینست که هرتسفلد دراوایل قرن میلادی حاضر غالب اهالی جزیره را سیاه دیده است .

مردان تنها درخارگ بسیاردیده‌شد وبسیاری ازخانه‌هادردهکده‌خارك به‌مردان مجرد اجاره داده شده بود این مردان معمولا از گناوه ، بوشهر ، برازجان ، دشتی ، سراب ، شبانکاره ، کازرون و تعداد معدودی از آبادان و خراسان برای کار به جزیره آمده بودند وهزینه زندگی زن وفرزند خود را هر ۱۵ روز یکبار به‌ولایت خود میفرستادند .

کرایه اطاقها از ۲۵ تا ۷۵ تومان ، متفاوت بود . حدمتوسط حقوق افراد ۱۴۰ ریال است و روزمزد هستند مجردها معمولا در یك خانه سکنی دارند واکثر احساس غربت می‌کنند معمولا تا ساعت ۶ بعدازظهر کار می‌کنند وتنها تفریحشان قلیان کشیدن و صحبت با هم‌اطاقیهای دیگرست .

مرد خارگی در زمان استراحت درخانه خویش

زن خارگی

« زنان همان پیراهن راسته را دارند اما برنگ تیره وبیشتر سیاه و روی آن چادر سیاهی و بیشتر عبائی سرانداخته و مقنعه‌ای برصورت افکنده که خودشان برگعه (برقع) میگویند که توری ریزبافتی یا اطلس سیاه نازکی است ومقوائی درجای بینی کارگذاشته‌اند که حتی‌برش خطوط صورت نمایان نباشد ، باین طریق سخت دربند حجابند . بزحمت میتوان روی زنی از اهل‌جزیره را دید تا بدانی که حدمتوسط زیبائی و زشتی چیست اما قامت های کشیده کم نیست . »

مطالعه‌یی که گروه تحقیق‌دانشکدهٔ علوم ارتباطات اجتماعی در مورد زندگی زن خارگی بعمل آوردند نتایج زیر را بدست میدهد :

زن خارگی معمولا از زندگی با شوهر خود و در جزیره راضی است‌البته گاهی مرافعاتی بین آنان بروز میکند ولی اغلب با یکدیگر خوب هستند . آنها بشوهران خود علاقه دارند ولی این دلیل، نمشود که بردهٔ شوهرانشان باشند. زن خارگی اغلب مهمان‌نواز و

خوشرو است و باروئی گشاده ازتازه‌وارد پذیرائی میکند و مهمترین چیزی که گروه در خارگ تحت تاثیر آن واقع شد همین مهمان نوازی و باصطلاح «باز بودن درخانهٔ» خارگیان است .

زن خارگی خرج خانه را دردست و برمخارج خانه نظارت مستقیم دارد. از لحاظ اطلاعات عمومی بی‌بهره نیستند و از چگونگی خبر های مهم بوسیلهٔ رادیو مطلع‌اند . درچند مورد سوالاتی از اوضاع جاری ایران و جهان از زنان شد که اغلب بآنان پاسخ دادند . لکن اطلاعات عمومی مردان در اکثر موارد بیشتر از زنان بود در بین زنان افرادی وجود داشتند که حتی تا دورهٔ متوسطه درس خوانده بودند .

حتی تا حدودی برآنها تسلط دارند ولی زن خارگی با تمام این احوال جرأت نمیکند که نارضایتی از خودنشان دهد . وضع موجود را ازلحاظ مالی درك‌میکند وازلحاظ روحی کمترنارضایی نشان می‌دهد . اکثر زنان جزیره از لحاظ جنسی از شوهر خود بسیار راضی هستند و در گفتن این مطلب قیافه‌شان شاد و خندان می‌نمود ولی در مورد خیلی‌ها تصور میشد حقیقت را بعلت خجالت بیان نمی‌کنند .

زنان بومی خارگ شلوار بپا می‌کنند و زنان غیربومی از جوراب‌استفاده می‌نمایند . آنها روسری بسر دارند و پیراهنشان دورچین است که روی شلوار می‌پوشند نام آن «نف‌نف» است گروهی از زنان که جوانترند با چادر از منزل بیرون میروند ولی زنان مسن‌تر باهمان عبای سیاه و دراز که زیر آن تورسفیدی می‌پوشند از منزل بیرون میروند بوسایل زینتی علاقمند نیستند : زنان خارگی از وسایل زینتی بندرت استفاده میکنند . پیرزنان ازتنها چیزی که در تمام عمرشان برای زیبایی استفاده کرده‌اند سورمه بوده است ولی جوانان پودر و **خطاب** و سورمه‌ومدادابروبکارمیبردندوابروهایشان را برمیدارند ولی زیاد اهمیت‌نمیدهندکه ابروهایشان درآید و آرایش نداشته‌باشند زنان قدیم خارگ روی چانه و ابروی خود را خال‌کوبی کرده‌اند .

زن خارگی هیچگونه هنری‌ندارد وازکارهای دستی‌که زنان‌روستایی معمولا از آن سررشته دارند بی‌اطلاع است . در اقتصاد خانه کمکی نمیکند ولی بعضی از آنها لباسهای خود وبچه‌هایشان را می‌دوزند که اغلب بی‌قواره وگشاد است و فقط پوششی برای‌فرار ازسرما وگرماست.

زن خارگی اغلب مهمان‌نواز و خوشرو است و باروئی گشاده ازتازه‌وارد

پذیرائی میکند و مهمترین چیزی که گروه در خارگ تحت تأثیر آن واقع شد همین مهمان نوازی و باصطلاح «باز بودن درخانهٔ» خارگیان است .

زن خارگی خرج خانه را دردست و برمخارج خانه نظارت مستقیم دارد. از لحاظ اطلاعات عمومی بی‌بهره نیستند و از چگونگی خبر های مهم بوسیلهٔ رادیو مطلع‌اند . درچند مورد سوالاتی از اوضاع جاری ایران و جهان از زنان شد که اغلب بآنان پاسخ دادند . لکن اطلاعات عمومی مردان در اکثر موارد بیشتر از زنان بود در بین زنان افرادی وجود داشتند که حتی تا دورهٔ متوسطه درس خوانده بودند .

مشاغل بومیان :

«باتوجه به فهرست شاغل‌خارگیان مقارن ورود صنعت نفت ، معلوم میشود‌که صنعت دستی و حرف در میان بومیان وجود نداشته است (بجز عبا بافی که تنها یکنفر بدان اشتغال داشت). سابقاً ۷۲٪ مشاغل را صید و حمل ونقل‌تشکیل میداد . تنها سه غواص به غوص اشتغال داشتند که امروز از آن دست‌کشیده‌اند. دولت فقط یکنفر کارمند درآنجا داشت و فروشندگی وجود نداشت وزراعت و باغبانی حدود ۱۵٪مشاغل را تشکیل‌میداد و در درجهٔ دوم اهمیت قرار داشت و نتیجهٔ این وضع حاکم بودن اقتصادخرده مصرفی در جزیره بود . نبودن مشاغل مربوط به امور ساختمانی از قبیل بنایی و نجاری نشان رکورد خانه سازی در جزیره بود . مشاغلی که پس از ورود صنعت نفت در جزیره پیدا شده است تاحدودی وضع مشاغل‌گذشته رادگرگون کرده و در نتیجه‌یك گروه جدیداجتماعی در جزیره پیدا شده . گواینکه این دگرگونی عمیق نبوده و ترکیب شغلی جمعیت را بکلی دگرگون نکرده ولی به روشنی دیده میشود که از شمارهٔ ملاحان و ماهیگیران و ناخدایان کاسته شده و مشاغل مربوط به حمل ونقل جای‌خودرا بمشاغلی چون نگهبانی (ناطوری) داده است و مغازه داری در جزیره رواج یافته و عده‌ای از بومیان را مشغول‌داشته است . نکته جالب این است که بومیان کمتر رغبتی به‌کاردر شرکت نفت‌داشته‌اند واگر هم در آنجا کاری برای خود پیدا کرده‌اند تنها شغل نگهبانی بوده است .

دربررسی های گروه تحقیق معلوم گردید که مردان جزیره بیشتر به‌مغازه داری ، پادوئی ، نگهبانی در شرکت‌نفت طناب گیری هنگام بارگیری، قایقرانی از خارگ به گناوه و بالعکس ،رانندگی، کارگری مستغلات، کارگری درشرکتهای خصوصی مشغول هستند واز این راه ارتزاق می‌کنند .

معاون سازمان بیمه های اجتماعی راجع به مشاغل اینطور گفت :

حدود ۲۲۰۰ کارگر در جزیره وجود دارد و تعداد مشاغل بین ۱۰ تا۱۵ و عبارتست از :

۱ـ کارگر ساده (فعله) روزی ۱۴ تومان

۲ـ سرکارگر روزی ۱۵ تا ۲۰ تومان

۳ـ باغبان روزی ۱۴ تومان

۴ـ آشپز و کمك آشپز وظرف‌شوی . روزی ۱۴ تومان

۵ـ راننده ساده و ماشین آلات سنگین .

۶ـ آتشکار که دینامیت آتش میزند .

۷ـ لوله‌کش‌ـ جوشکار ـ رنگرز باحقوق های متفاوت .

زن خارگی با قلیان مخصوص بخود ، کشیدن قلیان اوقات بیکاری

ماهی غذای اصلی بومیان جزیره خارگ است وتعدادی از سکنه این
منطقه باصیدماهی وبافتن تور مخصوص ماهیگیری امرارمعاش‌میکنند.

یك‌مرد خارگی در حال بافتن تور
ماهیگیری دیده میشود

خانه‌های جزیره :

الف ـ وضع ساختمان :

گروه تحقیق وضع ساختمانی دهکده خارگ را اینطور شرح میدهد :

ساختمانها در کوچه پس کوچه های دهکده بدون نقشه ساخته شده‌است. خانه ها اغلب شمالی جنوبی و بعضی شرقی غربی میباشد .

میدان اصلی دهکده دربدو ورود به دهکده دیده میشود که دورادور آن مغازه های مختلف قرار گرفته است ، اکثر صاحبان مغازه ها را پیله‌وران تشکیل میدهند که همه‌نوع وسیله زینتی آشپزی و مسکن در آنها بفروش‌میرسد. از این میدان بوسیله کوچه های فرعی بخانه ها راه می‌یابیم ، هرقدر به میدان نزدیکتر می‌شویم ساختمانها نسبتاً نوساز و آجری یا سنگ ساز هستند و هرقدر از میدان دور میشویم خانه ها بیشتر به پستی میگرایند و اکثر از خشتی که از خاك مرجانی خارگ درست شده‌است ساخته میشود بعضی از ساختمانها شکل خانه های شهری را گرفته‌اند و اینها اغلب خانه های کارگران است وازاینها که بگذریم خانه های فقیرنشین ازخشت ساخته شده است که عبارتست از حیاط خانه که اغلب کف آن خاکی ومخروبه است . در هرحیاط سه یاچهار اطاق قرار دارد که خانوار های متعدد در آنها زندگی می‌کنند اطاقها یکی دوپله از حیاط خانه بالاتر قرار دارد . در گوشه های حیاط خانه توالت و حمام قرار داشت که از خشت ساخته شده در بعضی خانه‌ها تنور های نانوائی در گوشه‌ای ازحیاط قرارداشت که زنهای خانه نان ساج در آن می‌پختند و تقریباً در همه خانه ها یك حلقه چاه آب که دارای آب‌شور است وجود داشت دور حلقه چاه با گل وخشت کمی از سطح زمین بالاتر آمده بودو تصور میرفت این‌بخاطر مشخص کردن محل چاه است .

دربعضی خانه ها باغچه‌ای وجود داشت که در آن درخت لیك و گیاه هندوانه و خیار و گل نیلوفر وشنبلیله کاشته بودند ولی بواسطه کم‌آبی سبز و خرم نبودند .

در بعضی قسمتهای دهکده شرکت نفت خانه های بهتری برای کارگران ساخته بود که کف آن آجری و دارای اطاقهای مرتب و تمیزی بود . هیچ‌خانه دوطبقه‌ای در دهکده دیده نشد .

خانه های کارمندان و کارکنان صنعت نفت از محوطه دهکده دور و مجهز بدستگاه های تهویه و تمام وسائل آسایش است .

ب ـ وسائل خانه :

وسایل الکتریکی جدید درخانه‌ها یافته میشد . مثلا در تمام خانه های‌خارگ اجاق گاز وجود داشت و آنها غذای خود را بوسیلهٔ گاز طبخ میکردند و جالب اینجاست که معمولا اجاق را در اطاق نشیمن خانه نگهداری میکردند . در اغلب خانه ها یخچال وجود داشت و گوشه‌ای از اطاق کوچك خانه را اشغال کرده بود .

اسباب و اثاثه بصورت درهم وبرهم و دهاتی‌واری دور اطاق چیده شده‌بود مثلا اطاقی وجود داشت که طول وعرض آن حدود ۳ در۲ بود ، یك گوشه‌اطاق یخچال ، گوشه دیگر رختخواب ها ، بادبزن برقی و قفسهٔ لباس کنار هم چیده شده بود .

در چندین خانه تلویزیون دیده‌شد و حتی در یك خانه که سه اطاق‌اجاره‌ای وجود داشت در دو اطاق‌دوتلویزیون با دو آنتن مختلف دیده میشد .

اغلب اهالی از رادیو های کوچك جیبی استفاده میکردند ولی هیچیك از خانه های دهکده مجهز به کولروسائل خنك کننده نبود فقط در یکی دوخانه بادبزن برقی‌دیده شد .

در یکی از خانه ها که متعلق به آقای رضائی ـ معتمد محل بود تمام وسائل آسایش دیده میشد و تقریباً خانه به‌سبك‌خانه های شهری آراسته شده‌بود.

پ ـ تغذیه

اساس مواد غذائی مردم خارگ‌از ماهی و خرما و لبنیات حاصل از بز تشکیل شده است . ماهی خلیج فارس بخصوص شیر ماهی ، غذای لذیذبومیان خارگ را تأمین میکند . تصادفی نیست که در اشعار آنان نام شیر ماهی رامیتوان پیدا کرد :

بغیر از ماهی غذای اساسی‌خارگیان لبنیات است . بز های عدنی تقریباً در فصل بهار قسمت عمده‌ی غذای مردم خارگ را تأمین میکند ، خرما نیزپائیز تا اردی‌بهشت غذای اصلی بومیان است. و آنها که وضع مادیشان نسبتاً مناسب است سایر مواد خوراکی را از مغازه‌های دهکده خریداری می‌کنند .

بهداشت دهکده :

مردم خارگ نسبت به سایر نقاط جنوبی ایران بهداشت‌را بیشتر رعایت میکنند آنها خانه های خود را بخصوص اطاقهایشان را تمیز نگاه میدارند و به نظافت و بهداشت شخصی خود نیز تا حدودی میرسند زن خارگی در هفته ٤ بار حمام میکند و این بیشتر به‌منظور طهارت پس از نزدیکی باشوهر است .

خارگیها به نظافت بچه های خود نیز میرسند و آنها را مراقبت میکنند . فقط مسأله‌ای که مردم خارگ را ناراحت کرده موضوع بی‌آبی است که مهمترین و اولین مرحله نظافت و بهداشت‌محسوب میگردد .

خارگیها در پخت‌وپز رعایت ـ بهداشت را میکنند و بمحض بیماری به پزشك مراجعه می‌نمایندقرار است‌ازطرف بخش‌داری‌برای رعایت بهداشت عمومی حمام‌های‌مدرن‌دائرشود. اهالی قریه را هرچند یکبار برضد بیماری هائی که شیوع میبابد از قبیل مالاریا از طرف اداره قرنطینه واکسینه میکنند .

برق و آب دهکده :

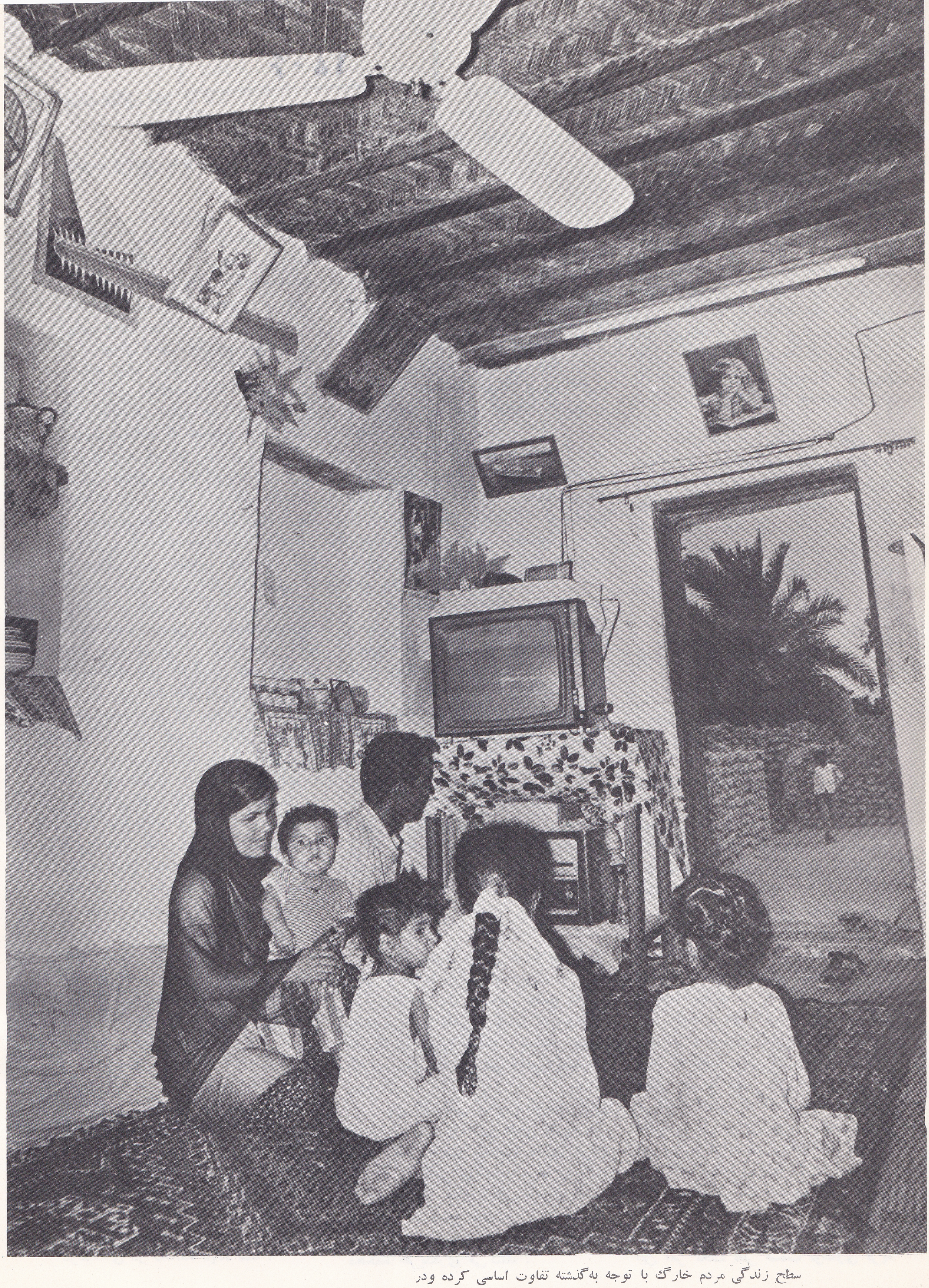
تمام دهکده از برق برخوردارند و این برق از طرف شرکت نفت به‌دهکده داده می‌شود . خانه ها بسته به مصرف خود از ۱۰۰ الی ۱۰۰۰ ریال بابت‌برق مصرفی خود به شرکت پول میدهند و مصرفی برق مغازه های دهکده بمراتب کمتر از خانه ها است .

حدود ۲۵۰ کیلووات برق مصرفی دهکده و سیم کشی آن بطول ٥ کیلومتر است .

اولین و مهمترین احتیاج مردم جزیره آبست چون آب مصرفی آنها که از چاه بدست میآید شور است و قابل استفاده نیست و اهالی بناچار از آن استفاده میکنند .

فقط ٤ شیر آب از طرف شرکت نفت در ٤ خیابان اصلی ده کار گذاشته شده که اغلب برسر آن دعوا میشود و اهالی هم از خیر آن میگذرند. با هریك از اهالی که گفتگو میکردی‌اولین شکایتش از بی‌آبی بود . مقدار آب مصرفی که از طرف شرکت نفت به‌اهالی قریه داده میشود روزانه ۱۰ تن است .

منطقه شرکت نفت همه اسفالت‌است و دهکده طرحی دارد که در آینده‌قرار است خیابانهای دهکده را اسفالت کنند این امر تحت نظر قسمت نوسازی قریه

سطح زندگی مردم خارگ با توجه به‌گذشته تفاوت اساسی کرده ودر تعدادی از خانه‌های‌این جزیره ، وسائل مدرن الکتریکی یافت‌میشود.

و باهمکاری شرکت نفت صورت میگیرد.
بر آوردن احتیاجات جمعی اولیه مثل ایجاد حمام ، سرویس عمومی ، فروشگاه ، کتابخانه ، و تالار سرپوشیده ورزشی از طرحهای عمرانی آینده‌دهکده است . چون مشکل کم آبی در قریه‌وجود دارد احداث پارك در دهکده مواجه‌با اشکال فراوان است .
در دهکده هیچگونه نشریه محلی وجود ندارد و مطبوعات پایتخت معمولا پس از یك یا دو روز از تاریخ انتشار به خارگ میرسد .

تأسیسات

الف . تأسیسات دولتی :

بخشداری :

بخشداری و شهرداری خارگ‌یکجا و تحت ریاست یك‌تن است . بخشدار به امور قریه ومردم رسیدگی میکند و برنامه‌های عمرانی دهکده نیز زیر نظر او اجرا میشود .

ژاندارمری :

سازمان انتظامی جزیره خارگ‌کلا در اختیار یك پاسگاه ژاندارمری است .
پاسگاه ژاندارمری خارگ در محدوده دهکده و محله مسکونی جزیره قرار دارد ، این اداره مرکب از ۲٤نفر است و ریاست پاسگاه بعهده یك ستوان یکم ژاندارمری است
محل سکنای افراد در محدوده پاسگاه است ، یك‌دستگاه بی‌سیم وسیله ارتباطی‌پاسگاه بابوشهر و بنادر وشهرهای اطراف است .

گمرك :

اداره گمرك خارگ تحت نظر گمرگ آبادان است و کارمندان این اداره در آنجا استخدام میشوند ، تعداد کارمندان گمرك ١٤ تن است که ازنقاط مختلف به‌جزیره آمده‌اند .
بطور کلی اجناس خارجی باین جزیره وارد نمیشود و بشدت توسط ماموران گمرك مراقبت میشود و اجناسی که بصورت قاچاق وارد جزیره میگردد توسط مسافران است .
ورود اجناس خارجی بسه صورت ذیل است :
١ــ ممنوع‌الورود .
٢ــ مجاز مقید که منوط به‌اجازه وزارت اقتصاد است .
٣ــ ورود مجاز اجناسی که ایران مشابهش را ندارد .
عوارض گمرکی برحسب ارزش و مقدار : به‌اجناس داخلی عوارضی تعلق نمیگیرد واز اجناسی مانند اتومبیل و امثال آن به نسبت ارزش آن عوارض گمرکی دریافت میگردد . بیشتر وسایل نقلیه که به‌جزیره وارد میشوند یااز‌آن عبور میکنند عبارتند از : موتورلنچ ، دوبه و یدك‌کش که از بنادر ساحلی ایران و جزایر دیگر خلیج فارس مثل بوشهر وآبادان و خرمشهر و دیلم برای وارد کردن اجناس ایرانی داخل‌میشوند. ورود و خروج این وسائل و نفت‌کشهای بزرگ نفتی که برای بارگیری به این جزیره می‌آیند یا بعنوان ترانزیت دراسکله پهلو میگیرند در دفتر مخصوص توسط کارمندان اداره گمرك ثبت میشود که بعداً به وزارت دارائی و اداره کل گمرك و اداره آمار و بررسیها فرستاده می‌شود .

پست و تلگراف :

کلیهٔ امور پستی و ارتباطی جزیره خارگ‌به‌عهده شعبه وزارت پست‌وتلگراف است . از نظر سازمانی پست خارگ « دفتر » محسوب میشودکه زیرنظر پست وتلگراف اهواز انجام وظیفه میکند .

ادارهٔ بندر :

ادارهٔ بندر جزیره خارگ در یکی از خیابانهای حومه قریه قرار دارد ، این اداره که یکی از تأسیسات دولتی جزیره است توسط سازمان بنادر وابسته به‌نیروی دریایی کشور تاسیس گردیده است و ساختمان نسبتاً کوچك آن در میان خانه‌ها ی‌شرکت نفت قراردارد .
نصب و حفظ چراغهای دریایی ، راهنمائی کشتی‌ها برای پهلوگرفتن و مراقبت کلیه رفت و آمد واحدهای دریائی تا شعاع سه مایلی بعهده این سازمان است .

انواع کشتی‌ها :

اکثر کشتی‌هائی را که در جزیره پهلو میگیرند ، کشتی‌های نفت‌کش برای حمل نفت و کشتی‌های باربری برای سوخت‌گیری تشکیل میدهند . صدی‌چهل این کشتی‌ها دارای پرچم کشور لیبریا وباقی دارای پرچمهای ژاپن ، نروژ ، دانمارك ، هلند و ایران هستند . علاوه برکشتی‌ها ، تعدادی نیز موتورلنچ برای تأمین خوراك ومواد موردنیاز اهالی باین جزیره میآیند و چون اکثرآبارشان کمتر از شش تن است از پرداخت عوارض معاف هستند .

ادارهٔ کار وامور اجتماعی

(سازمان بیمه‌های اجتماعی)

اداره کاروبیمه‌های اجتماعی اداره مستقلی است که ازنظر کار با وزارت کار همکاری نزدیك دارد .

اداره قرنطینه :

ماموران قرنطینه یك اکیپ چهار نفری هستند که مستقیماً تحت‌نظر دولت اداره میشوند ، حداکثر تحصیلات آنها دیپلم است ولی هرکدام دوره‌های دو ساله‌ای‌در کشورهای خارج گذرانیده‌اند، بآنها ماموران فنی قرنطینه میگویند .
قرنطینه باینصورت است . هرکشتی که به جزیره خارك‌نزدیك میشود مامورین اداره قرنطینه قبلا به کشتی میروند و آنرا از نظر انواع بیماریها تحت کنترل قرارمیدهند وبعد افراد کشتی را برعلیه بیماری مشکوك واکسینه میکنند ، مدت قرنطینه درصورت‌مشکوك بودن قریب یك هفته طول میکشد .
برای اولین‌بار درخاورمیانه فقط در جزیره خارك کشتی ها را بوسیله امواج رادیوئی قرنطینه میکنند .
اکثر بیماران‌قرنطینه دارای امراض مقاربتی میباشند و درمورد بیمارانی که مرض آنها حاد و خطرناك است بلافاصله بوسیله هواپیما به کشور مربوطه یا به بیمارستانهای شرکت نفت در منطقه مورد نظر فرستاده میشوند تا درآنجا تحت معالجه قراربگیرند .
قرنطینه شامل بیماریهائی که در دهکده بروز میکند نیز میشود که از بیماران حق ویزیت دریافت میشود .

آموزش و پرورش :

اهالی خارك حدود ۸۰ درصدشان باسواد میباشند . تاسیسات آموزشی که در خارك موجود است عبارتست از :
دو دبیرستان یکی پسرانه بنام ششم بهمن و دیگری دخترانه بنام شهناز .
٤ دبستان نیز در خارك موجود است .

۱ ــ دبیرستان پسرانه ششم بهمن دارای دوره اول متوسطه و کلاس ٤ متوسطه و ششم طبیعی است که دختر وپسر مخلوط هستند . قرار است کلاس ٥ طبیعی نیز دراین دبیرستان دایر گردد . حدود ٢٥١ پسر و ١٠ تن دختر دراین دبیرستان تحصیل میکنند .

٢ ــ دبیرستان دخترانه شهناز ، دوره اول متوسطه ٩٩ محصل دختر .

٣ ــ دبستان پسرانه رازی ٣٦٦ محصل پسر .

٤ ــ دبستان پسرانه کوروش کبیر ٢٣٤ محصل پسر

٥ ــ دبستان دخترانه فرحناز ٣٥٣ محصل دختر .

٦ــ دبستان دخترانه پایگاه (نیروی دریائی) ١٦٢ محصل دختر .

ازاین عده محصل ٦٠٪ فرزندان کارمندان و کارگران شرکت های نفتی و ٤٠ درصد از اهالی خارك هستند .

در خارك ٥٠ تن بتدریس اشتغال دارند که ٤ نفر ازآنها دارای لیسانس و بقیه دیپلمه‌اند از معلمان دیپلمه برای تدریس در دبیرستانها نیز استفاده میشود. سپاهی دانش در جزیره وجوددارد اما يك سپاهی پس از خدمت سپاهیگری بعنوان آموزگار درجزیره‌تدریس میکند.

وسایل ورزشی :

دردبیرستانها و دبستانهای خارك وسایل ورزشی از قبیل توپ و زمین بسکتبال و والیبال و تنیس روی میز موجود است و هرساله نیز مسابقاتی بین کلاسها و دبیرستانها صورت میگیرد . به برندگان مسابقات جوایزی از قبیل جام و کتاب اهدا میشود .

پیش آهنگی :

٢٦٢ تن از دانش‌آموزان جزیره پیش‌آهنگ هستند . ازاین عده ١١٤ تن پسر و ١٤٨ تن بقیه دخترند .

این‌پیشاهنگان به‌اردوهای‌پیشاهنگی نمیروند ولی در هفته کارنیك و هفته ارزشیابی شرکت وفعالیت‌های چشم گیری دارند .

تأسیسات دیگر :

الف : بانکها

کارهای بانکی وامور اقتصادی جزیره بطور کلی توسط سه بانك انجام میگیرد .

بانك ملی ایران ، بانك بازرگانی ، بانك صادرات ایران .

نمای داخلی یکی از بانکهای جزیره ، درحال حاضر ۳ واحد بانکی درجزیره خارگ فعالیت دارند .

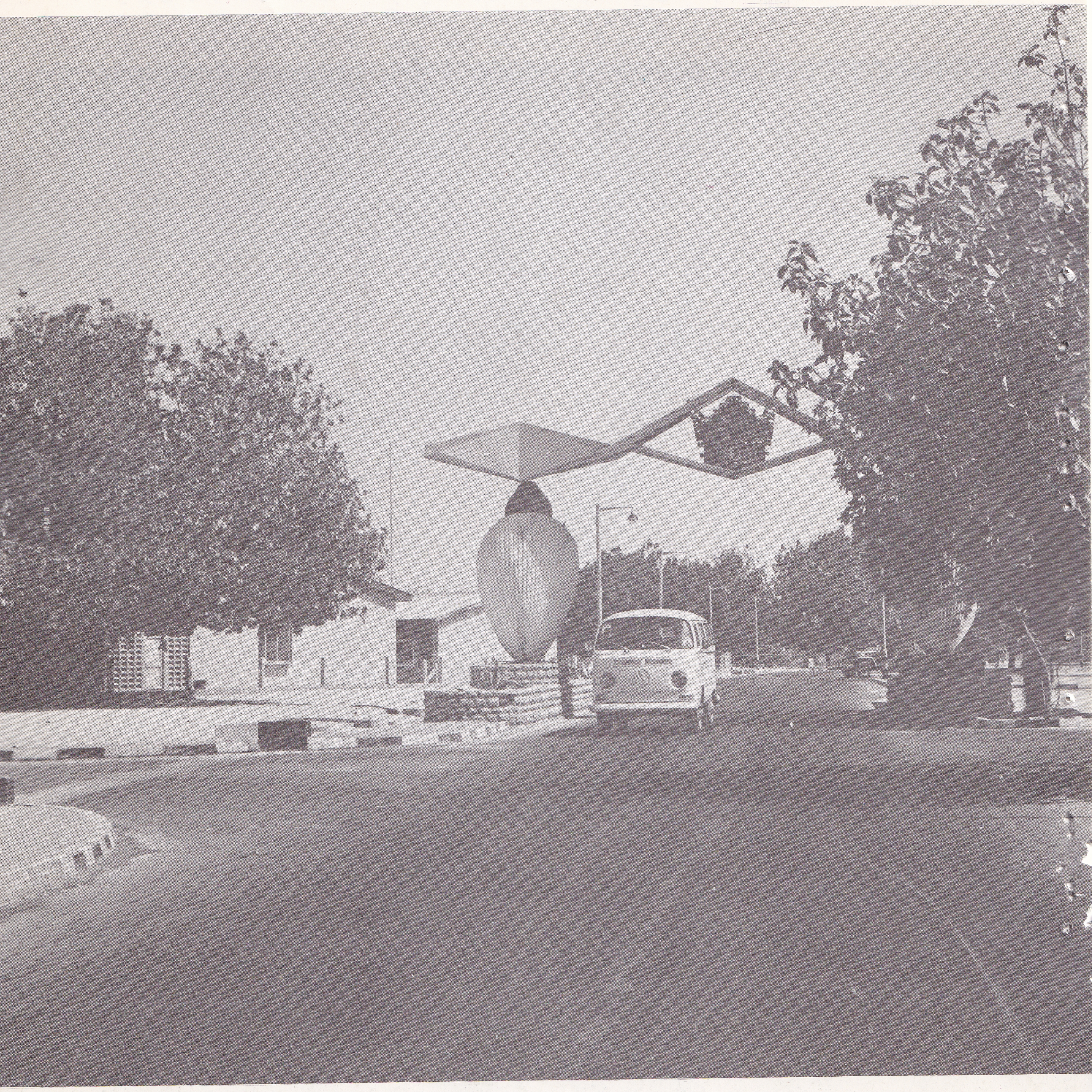
فعالیت بانك ملی در خارك از سال ۱۳۴۴ آغاز گردید . دراین جزیره یك شعبه بانك ملی وجود دارد که دوشعبه‌بانك دیگر را زیر نظر دارد و جمعا سه واحد بانکی در جزیره فعالیت دارند .

ب : باشگاههای ورزشی :

چهار باشگاه ورزشی در خارك وجود دارد بنامهای باشگاه ورزشی پرسپولیس ، تاج ، شهباز و سرباز . این باشگاهها در رشته های فوتبال بسکتبال و دو فعالیت دارند .

زمین ورزش و ورزشگاه مناسبی برای این باشگاهها ساخته نشده (این کار جزء برنامه های آتی بخشداری و نوسازی دهکده است) و اعضا در زمین‌های خاکی به تمرین میپردازند .

هرساله مسابقاتی بین باشگاههای چهارگانه انجام میشود و به قهرمانان جوایزی اهدا میگردد . تعلیم این ورزش دوستان را ٤ تن از کارمندان شرکت نفت بعهده دارندکه درمواقع بیکاری‌باین‌امور رسیدگی میکنند .

سیمای ظاهری جزیره خارگ در چند سال اخیر تغییرات فراوان یافته واغلب خیابانهای جزیره اسفالت‌گردیده است .

نفت در جزیره

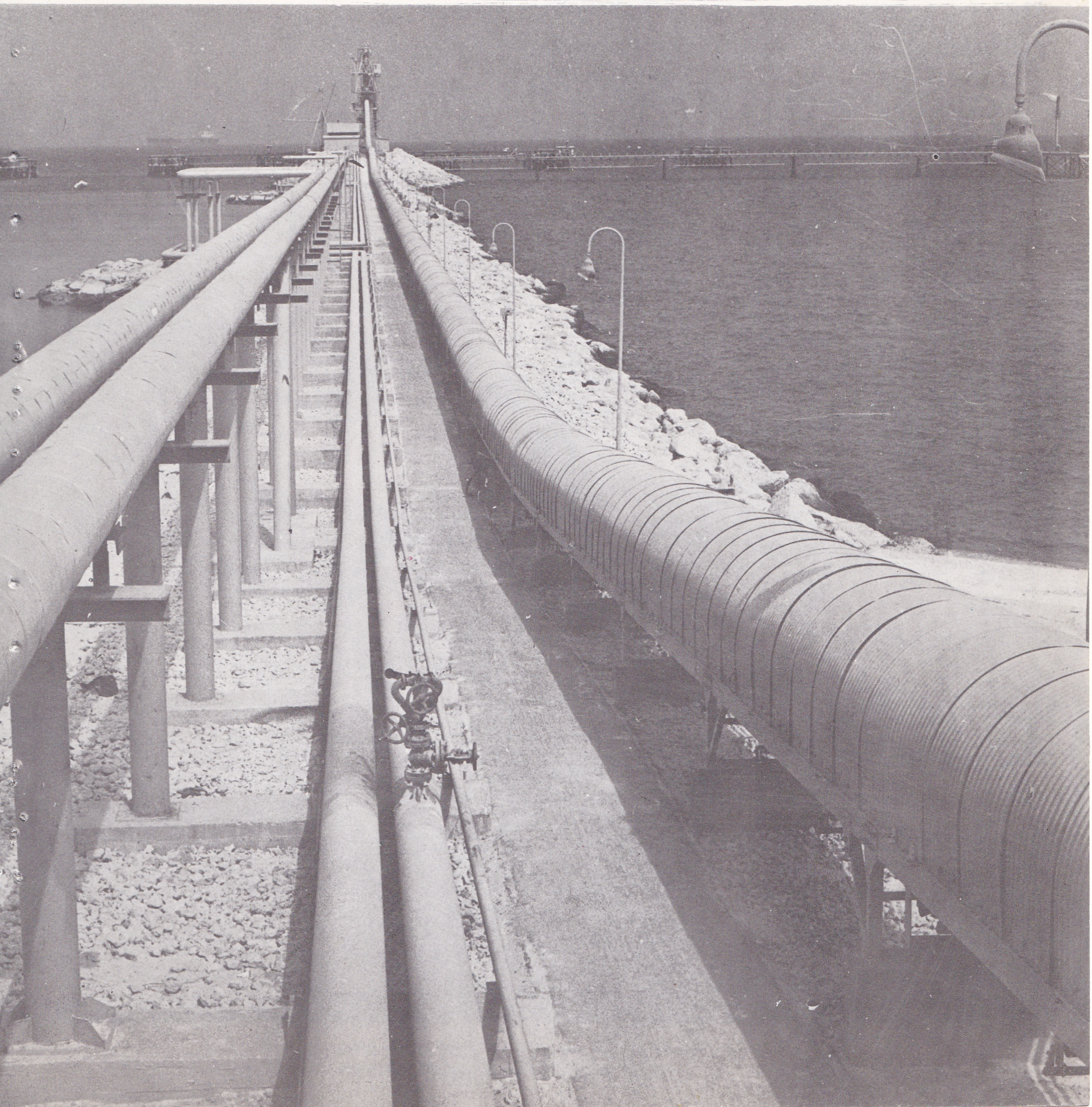
مقدمه

در سال ۱۳۳۳ قراردادی بمنظور تولید ، تصفیه و فروش نفت ایران بین دولت شاهنشاهی و شرکت ملی نفت ایران با کنسرسیومی از شرکتهای نفتی بزرگ بسته شد.

این کنسرسیوم درآغاز مرکب از هشت شرکت عمده نفتی‌انگلیسی ، هلندی فرانسوی و آمریکایی بود که بعد تعداد ۹ شرکت نفتی کوچك آمریکایی نیز به آن پیوستند .

شرکتهای عضوکنسرسیوم دوشرکت تشکیل دادند که طبق قوانین کشور هلند به ثبت رسیده و مرکز عملیات و اداره مرکزی آنها در ایران است . این دو شرکت عبارتند از : شرکت سهامی اکتشاف و تولید نفت ایران و شرکت سهامی تصفیه نفت ایران که مشترکا شرکتهای عامل نفت ایران خوانده می‌شوند .

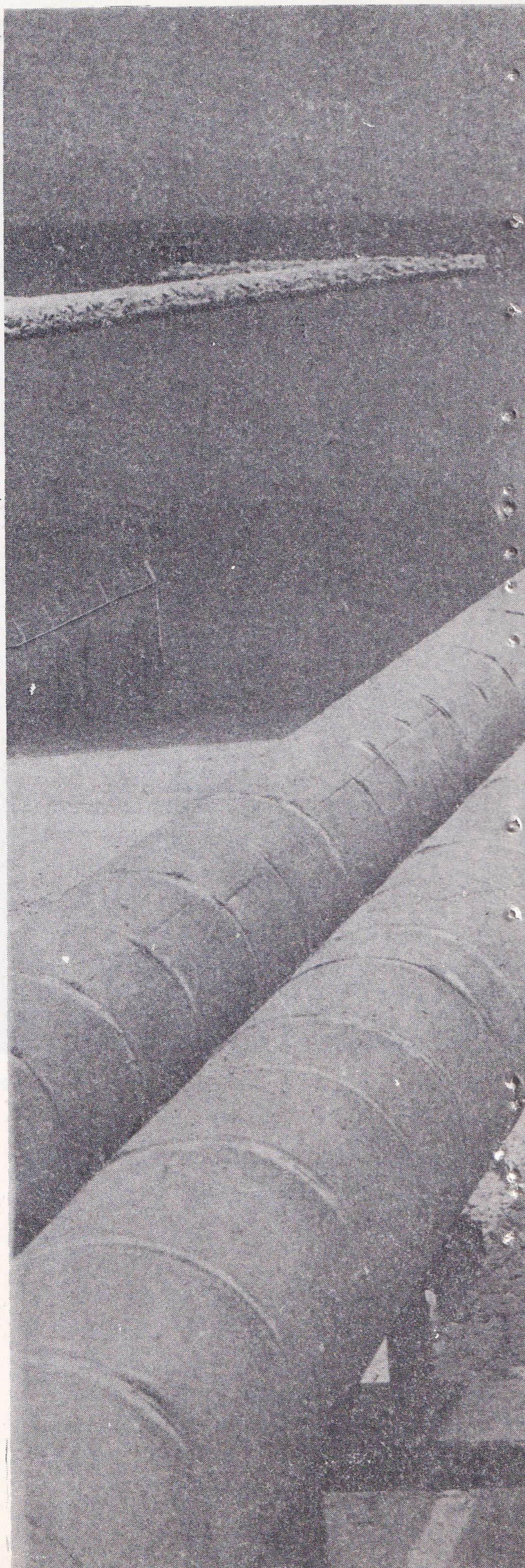
وظیفه شرکتهای عامل نفت ایران عبارتست از کاوش برای یافتن وتولید نفت خام و گازهای طبیعی (در یك منطقه مشخص در جنوب غربی ایران که در حدود ۲۵٤ هزار کیلومتر مربع مساحت دارد و « حوزه قرارداد کنسرسیوم » خوانده میشود) .

۱ـ شرکت سهامی اکتشاف و تولید نفت ایران :

الف ـ خطوط لوله

نفت خامی که به جزیره وارد و سپس صادر میشود دونوع سنگین و سبك است . نفت خام سنگین از گچساران ، رگ سفید ، بی‌بی‌حکیمه ، بینك وخارك

و نفت خام سبك از مارون ، آغاجاری کرنج ، پاریس و پازنان به تلمبه‌خانه «گوره» ـ که در فاصله ۵۰ میلی خارك واقع شده و بزرگترین تلمبه خانه نفت خام در دنیاست ـ سرازیر میگردد و از آنجا به بندر گناوه میرود و از بندر گناوه توسط ٤ لوله ۳۰ اینچی زیردریایی ویك رشته لوله ٤۲ اینچی نفت به جزیره خارك وارد و در مخازن مخصوص انبار میشود و از آنجا به کشتی هایی‌که در اسکله پهلو گرفته‌اند ارسال میگردد .

لوله های اصلی که نفت خام را از مخازن به اسکله میرسانند ٤ لوله ٤۸ اینچی است که در آن واحد میتواند به ۱۰ کشتی نفت برساند ، سرعت بارگیری حداکثر تا ۶۰٬۰۰۰ تن در ساعت است .

ب ـ مخازن نفت خام

در خارك ٥ مخزن ۱٬۰۰۰٬۰۰۰ بشکه‌یی ، ۱۲ مخزن ۵۰۰٬۰۰۰ بشکه‌یی و ۸ مخزن ۲۷۲٬۰۰۰ بشکه‌یی برای انبار-کردن نفت خام و ٦ مخزن ۱٤۰٬۰۰۰ بشکه‌یی برای انبا رنفت سوخت کشتیها و یك مخزن ٥٥٬۰۰۰ بشکه‌یی برای سوخت دیزل وجود دارد .

این شرکت عملیات Nonbasic را انجام میدهد و بودجه آنرا سازمان عملیات غیر صنعتی در حوزه قرارداد کنسرسیوم تامین مینماید . عمل سوخت-گیری Bunkering نیز با نفت خامی که از بندر ماه شهر بوسیله نفت-کشهای عظیم به جزیره میآید ودرمخازن موجود ذخیره میگردد به کشتیها برابر با احتیاجاتشان تحویل میگردد .

پ ـ صادرات

صادرات کنسرسیوم از اسکله خارك در سال ۱۹۷۰ بالغ بر ۱٬۰۷۱٬۰۹۶٬۳۸۰ بشکه بوده است .

ت ـ اسکله و وسایل بارگیری

ساختمان تاسیسات بندری جزیره خارك در سال ۱۹۵۷ شروع شد و تابحال ۳ مرحله آن انجام شده و مرحله چهارم پروژه خارك در دست اجراست‌که تا اواخر سال آینده به اتمام میرسد .

مرحله اول : ساختمان يك لوله ۳۲ اینچی و اسکله‌یی بصورت حرف 'L' ساختمان ۸ مخزن ۲۷۲٬۰۰۰ بشکه‌یی و ٦ مخزن ۱٤۰٬۰۰۰ بشکه‌یی ، ایجاد کارخانه برق ، دستگاههای آب‌شیرین کن وساختن حدود ٦۰ منزل کارمندی و ۱۲۰ منزل کارگری و سرویسهای مربوط از قبیل بیمارستان ، فروشگاه ، باشگاه و سینما .

مرحله دوم : شامل ساختمان سه رشته لوله زیردریایی بقطر ۳۰ اینچ و تغییر اسکله قبلی بصورت حرف 'T' و متشکل شدن ۱۰ اسکله جدید ازآن ، ساختمان ۱۱ مخزن ۵۰۰٬۰۰۰ بشکه‌یی و ایجاد ۸۰ منزل کارمندی و ۱۰۰ دستگاه منزل کارگری و گسترش سرویسهای فوق و علاوه‌برآن ایجاد شبکه های آب وبرق و ساختن استخر شنا .

مرحله سوم : ساختمان يك لوله ٤۲ اینچی زیردریایی ، ٥ مخزن ۱٬۰۰۰٬۰۰۰ بشکه‌یی ، عمیق کردن اسکله های ۱ و۳ و ٥ بعمق ۷۰ پا که بتواند کشتی های ۲۵۰٬۰۰۰ تنی را بپذیرد وهمچنین بالا-بردن ظرفیت بارگیری اسکله های ۱ و۳ و٥ و۷ و۹ .

مرحله چهارم : دراین مرحله در نظر است يك جزیره مصنوعی در مغرب جزیره خارك در عمق ۱۰٦ پایی ساخته شود که این جزیره قادر خواهد بود کشتی‌های حداکثر تا ٥۰۰٬۰۰۰ تنی را قبول کند . اسکله بارگیری که بشکل حرف 'T' میباشد دارای ٦۰۰۰ پا (۲ کیلومتر) طول و ۱٤۰ پا عرض است دو پهلو دارد و درآن واحد ۱۰۰ دستگاه کشتی نفت‌کش میتوانند دراین اسکله بارگیری کنند، مدت توقف هرکشتی در اسکله بطور متوسط ۲۱٫٥ ساعت است و سالیانه حدود ۲۰۰۰ کشتی نفت‌کش در این اسکله پهلو میگیرند .

مقررات بندری برای پهلو گرفتن کشتی ها :

هرکشتی که بجزیره خارك نزدیك میشود قبلا بوسیله کشور گیرنده نفت اسم‌گذاری میشود . این برنامه معمولا ۱۵ روز قبل از ورود کشتی به خارك به جزیره اطلاع داده میشود ، کشتی ها ۷۲ ساعت قبل از رسیدن به بندر ورود خود را به ایستگاه‌رادیوی دریایی آبادان‌اطلاع میدهند و دستور هایی که دارند باخارك مبادله میکنند واگر اشکالی باشد آنها را بایکدیگر تطبیق میدهند . هر ۲٤ ساعت يك بار کشتی موقعیت خود را به لنگرگاه خارك خبر میدهد . دراین هنگام راهنما به کشتی مورد بحث سوار میشود و آنرا به اسکله می‌بندند ، در خاتمه بارگیری راهنما کشتی را از اسکله جدا میکند و تا

این لوله‌های عظیم ، نفت خام را از مخازن به‌کشتیهای نفتکش که درکنار اسکله خارك پهلو گرفته‌اند میرساند .

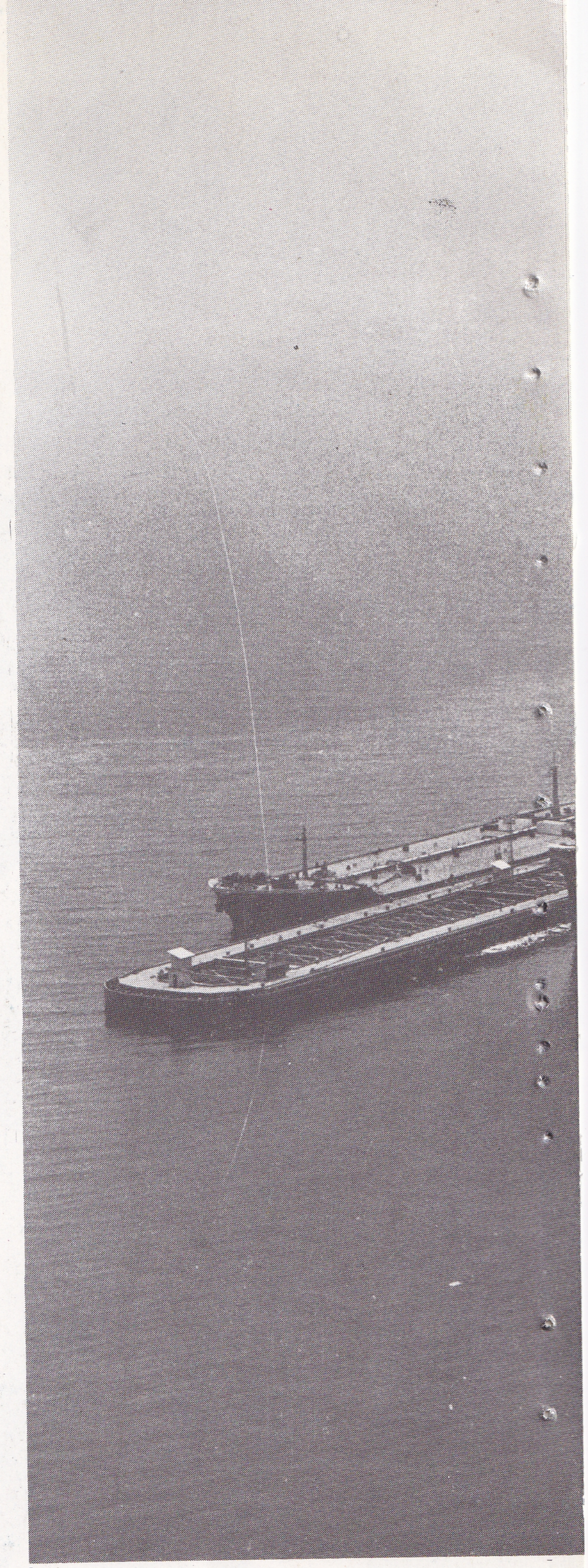

درکنار اسکله عظیم جزیره که ۶ هزار پا طول و۱۴۰ پا عرض دارد
سالیانه حدود دوهزار کشتی نفتکش پهلو میگیرند .

فاصله یك کیلومتری بدرقه‌اش میکند .
مقررات بین‌المللی ایجاب میکند هر کشتی که به آبهای مملکتی وارد میشود برای ادای احترام درفش آن کشور را برفراز کشتی برافرازد وموقعیکه کشتی به بندر وارد میشود مراجع دولتی مثل قرنطینه ، گمرك و اداره بندر کشتی را بازبین میکنند و کارهای لازم را انجام میدهند. برافراشتن پرچم ازطرف کشتی‌ها امری است کاملا اجباری و عوارضی که از طرف گمرك از کشتی ها دریافت می‌شود عوارض بین‌المللی نام دارد .

مقررات و علایم دریائی :

چراغهای دریایی ، که بعضی ازآنها مختص جزیره خارك است توسط شرکت ملی نفت ایران نصب میشود و چراغهایی که در شاهراههای آبهای بین‌المللی می‌باشند توسط اداره بنادر کارگذاشته می‌شود .

ث ـ میدانهای نفتی

در جزیره خارك یك منبع مشترك نفتی موجود است كه شرکت سهامی اکتشاف و تولید نفت ایران آن را «منبع خارك» می‌نامد و شرکت نفت ایران پان‌آمریکن بدان «منبع داریوش» می ـ گوید. حدود عملیات شرکت سهامی اکتشاف وتولید نفت ایران‌درخود جزیره و حدود ۳ میلی آبهای ساحلی است و خارج از این محدوده، در اختیار حوزه عملیات شرکت نفت ایران پان آمریکن است. در حال حاضر در خارك ۸ حلقه چاه حفر شده که چهار حلقه آن مورد بهره‌برداری قرار گرفته و حدود ۲۲،۰۰۰ بشکه نفت خام از این منابع در روز صادر میشود. در سال جاری دستگاه بهره ـ برداری جدیدی بظرفیت ۵۰،۰۰۰ بشکه در روز بدستگاههای موجوداضافه خواهد شد. نفت بدست آمده با نفت خام سنگین ایران مخلوط و صادر میشود. گازی که از دستگاه بهره‌برداری خارك جدا می ـ گردد به دستگاههای پتروشیمی خارك فرستاده می‌شود و از اشکالات عمده، مقدار زیادی گوگرد است که از نفت بدست میآید.

ج ـ دیگر فعالیتها و اقدامات

سازمان امور غیر صنعتی، وابسته به شرکت‌ملی نفت ایران است وکلیه واحد ـ های رفاه کارکنان شرکت نفت و تا حدی دیگر کارکنان جزیره را در اختیار دارد.

حدود ۱۳۹ کارمند ایرانی در شرکتهای عامل نفت ایران بکار مشغولند و فقط درقسمت عملیات دریایی۳۰کارمند خارجی کار میکنند ودرحال حاضر ٤٤ تن ایرانی برای رشته های صنعتی و دریائی مشغول تحصیل در انگلستان و کارآموزی در دریا هستند.

بودجه سازمان از طرف کنسرسیوم تامین میگردد و سالیانه در اختیار سازمان امور غیر صنعتی قرار داده میشود که بعدا جزو هزینه عملیات محسوب میگردد.

با توجه به ازدیاد نفوس در جزیره و وسعت دامنه کار سازمان، تقسیمات اداری بشرح زیر است و هریك وظایف خود را تحت نظر ریاست سازمان انجام میدهند.

اداره امور اجتماعی: اداره امور اجتماعی در ساختمان اصلی سازمان قرارداد مسئولیت و وظایف این اداره در موارد زیرست:

ـ روابط عمومی.
ـ حفاظت.
ـ اداره باشگاهها و زمین های ورزشی.
ـ ایجاد و نگاهداری فروشگاهها.
ـ تلفن جزیره.

روابط عمومی: سازمان، یك اداره روابط عمومی دارد که کلیه کارهای مربوط به‌کارکنان وافرادمحلی، همچنین راهنمایی افراد ورفع اشکالات آنها و پذیرایی از بازدیدکنندگان را بعهده دارد.

حفاظت: کاراین واحد حفاظت از مخازن نفت، اسکله مولدبرق و تصفیه‌خانه آب است که اداره آن با پایگاه نیروی دریایی است، حفاظت از چاههای نفت و دیگر تاسیسات نفتی بعهده نگهبانی پیمانکاری است. این اداره یك کارمند و شش کارگر دارد که در آینده نزدیك، اداره آن به پایگاه نیروی دریایی تفویض خواهد شد.

باشگاهها: رویهمرفته دو باشگاه برای کارکنان شرکت ملی نفت ایران در جزیره تاسیس گردیده است:

باشگاه کارمندان وباشگاه کارگران، این دو باشگاه توسط هیئت مدیره اداره میگردد.

باشگاه کارگران برای پذیرایی ٤٥۰۰ تن ظرفیت دارد و بطور متوسط روزانه ۱۰۰ تن از آن استفاده می‌کنند، بودجه این باشگاه ۱،۰۵۶۰،٤۳۰ ریال‌است که از این رقم فقط ۱۰،۰۰۰ تومان در اختیار هیئت مدیره است و بقیه آن با تصویب سازمان میتواند خرج شود. حق عضویت این باشگاه ۳۸ ریال در ماه است.

باشگاه کارمندان ۲۸۰ تن ظرفیت دارد و بطور متوسط روزانه ٦۰ تن از تاسیسات آن استفاده میکنند، بودجه کل باشگاه ۳،۵۳۹،۰۰٤ ریال است که هیئت مدیره قادر است تا ۲۰،۰۰۰ تومان آنرا متسقلا خرج کند، حق عضویت برای کارمندان ماهیانه ۱۲۰ ریال است، وسایل سرگرمی درباشگاه عبارتست از: تلویزیون، رادیو، میز بیلیارد، تنیس روی میز، زمین تنیس، والیبال و بسکتبال.

این اداره علاوه‌بر باشگاهها، زمینهای ورزشی جداگانه نیز برای استفاده کارکنان در نظر گرفته که تحت نظر قسمت باشگاهها اداره میشود.

زمین فوتبال که علاوه‌بر ورزش، در جشنهای ملی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد از طرف اداره آموزش وپرورش محل با کمك مالی شرکت نفت ساخته‌شده است.

رویهمرفته چهار استخرشنا درقسمت تاسیسات شرکت ملی نفت ایران درخارك وجود دارد. استخر ها در دوساختمان مجزا و شبیه بهم برای کارمندان و کارگران ساخته شده است. حق عضویت، فصلی پرداخت میگردد و کارگران و خانواده آنها هریك ۱۰ ریال می‌پردازند و کارمندان ۱۵۰ ریال. استخر ها مجهز به دستگاه تصفیه‌اند.

نفت خام بدست آمده بوسیله لوله‌های ۳۶ اینچی از مخازن مخصوص شرکت نفت ایران پان آمریکن به‌کشتی‌های نفتکش ارسال میگردد

ایجاد ونگهداری فروشگاهها :

در حال حاضر ۳ فروشگاه برای استفاده کارکنان شرکتهای ملی نفت در جزیره ساخته شده است :

ـ فروشگاه برای کارمندان که توسط خود شرکت اداره میشود .

ـ فروشگاه برای کارمندان که توسط پیمانکاران اداره میشود ، ساختمان این سوپر مارکت بعلت گنجایش کم و مراجعان فراوان در ده ماه آینده تجدید خواهد شد و شرکت اداره آنرا بعهده خواهد گرفت .

ـ شرکت تعاونی مصرف برای کارگران که توسط خود آنها باکمك شرکت ملی نفت ایران تاسیس گردیده است .

ایجاد يك سوپرمارکت در حومه قریه برای استفاده اهالی از برنامه های آینده این اداره است .

تلفن جزیره : بعلت کم بودن تعداد مشترکان، تلفن جزیره بطریقه بسته توسط شرکت نفت اداره میشود و تمام خانه ـ های کارمندی ، ادارات دولتی و خانه

بعضی از کارگران تلفن دارد از اشکالات کار کمبود مشترك و نازل بودن بهای اشتراك است .

بهداشت : بیمارستان ودرمانگاه شرکت ملی نفت ایران، تنها واحد درمانی مجهز جزیره است که با دوپزشك ، پنج پرستار ، یك ماما ، یك کارشناس فنی آزمایشگاه ، یك داروساز ، دورئیس برای دفتر امور اداری و بهداشت و ۱۳ کارگر اداره میگردد .

درمان امروزه برخلاف سابق بطریقه اضطراری (درمان بیماران سرپائی) انجام میگیرد باوجود این بیمارانی نیز در اطاقهای بیمارستان بستری هستند. (هنگام بازدید گروه تحقیق ۳ بیمار بستری در بیمارستان وجود داشت) .

ساعت کار بیمارستان از ۶ صبح الی ۱٫۵ بعدازظهر است و در اوقات دیگر فقط بیمارانی معاینه میشوند که احتیاج فوری به پزشك دارند . بطور متوسط روزانه حدود ۷۰ الی ۸۰ بیمار مراجعه میکنند ، بیمارستان برای کارکنان شرکتهای نفتی و بیماران بی‌بضاعت رایگان است و قراردادی برای معالجه بیماران بیمه های اجتماعی با قیمت بسیار نازل بااین سازمان امضا کرده است .

بیمارانی که وابسته به هیچ یك از واحد های فوق نباشند ، حداقل برای هر معاینه باید ۳۰۰ ریال بپردازند .

این واحد درمانی در دو ساختمان یك طبقه نزدیك بهم ساخته شده است ، در ساختمان اول یك اطاق انتظار ، دو اطاق معاینه ، داروخانه ، آزمایشگاه و بخش تزریقات قراردارد .

در ساختمان دوم بخش زایمان ، قسمت عکس‌برداری ، اطاق عمل ، اطاق دندانپزشکی واطاقهای استراحت بیماران قرارگرفته است ، بخش زایمان ازیك اطاق معاینه و یك اطاق برای زایمان تشکیل شده است ، روزانه ۲ تا ۳تن برای معاینه باین بخش مراجعه میکنند .

داروها بصورت رایگان دراختیار بیماران گذاشته میشود و اکثر از یك کمپانی داروئی انگلیسی که باشرکت ملی نفت ایران قرارداد دارد تامین میگردد .

بیمارانی که همه هفته روز های یکشنبه برای گرفتن قرصهای ضد بارداری باین واحد مراجعه میکنند بطور متوسط ۲۰ تن هستند . اطاق عمل بیمارستان برای جراحی های جزئی ساخته شده است اما به گفته مدیر بیمارستان ، درصورت احتیاج فوری ، جراحی های بزرگ نیز دراین اطاق انجام میگیرد . لیکن مسؤولان بیمارستان حتی‌الامکان سعی میکنند بیمارانی را که احتیاج به جراحی های مهم‌تر دارند به بندر بوشهر بفرستند .

روبهمرفته ۱۵ اطاق برای استراحت بیماران در نظر گرفته شده که یکی از آنها با ٤ تخت تبدیل به انبارگردیده است و بقیه شامل یك اطاق خصوصی و سه‌اطاق ۳ تخته است .

این بیمارستان دو ساختمان کوچك برای انبار ویك مرده‌شوی‌خانه‌دارد مجهز به یخچال با گنجایش سه تن .

بودجه بیمارستان سالیانه بین یك میلیون و ۲۵۰ هزار تا یك میلیون ٤۵۰ هزار تومانست که شامل حقوق کارمندان بیمارستان و تهیه دارو است . ازاین مبلغ مقداری صرف بیماران بی‌بضاعت میگردد .

اداره منازل و تعمیرات : کار اصلی این واحد تعمیر منازل و وسایل داخلی خانه‌هاست و بطور کلی کار نوسازی راهها نیز بعهده این اداره است .

مشتقات اداره مزبور عبارتند از :

ــ دایره مکانیکی : این اداره کارهای تعمیر وسایل را بعهده دارد .

ــ دایره برق : این اداره مصرف برق و آب ساکنین جزیره را تأمین میکند .

ــ دایره تهویه : دایره تهویه عهده‌دار تعمیر و تقسیم وسایل‌خنك‌کننده بین خانه‌های کارمندان است .

ــ امور ساختمانی و راهسازی : دایره ساختمانی و راهسازی کار تعمیر راهها و ساختمانها را بعهده دارد .

ــ دایره واگذاری منازل : در قسمت واگذاری منازل چگونگی تقسیم خانه‌ها به نسبت مرتبه و خانوار کارمندان صورت میگیرد .

ــ دایره طراحی و برنامه ریزی و پیش‌بینی بودجه (هماهنگی) : که‌کارش هماهنگی وتقسیم کارهای فوق است .

جاده سازی و ساختمان : طول جاده‌های اسفالته و شوسه در خارگ ۲۵ کیلومتر ، و ۷ هزارکیلومتر دیگر در دست ساختمان است ساختمان جاده‌ها را نیز این سازمان برعهده دارد .

روبهمرفته ۱۵۷ خانه کارمندی و ۲۲۰ خانه‌کارگری برای کارکنان‌شرکت ملی نفت ساخته شده است این خانه‌ها برای حداقل سه تن و حداکثر ۷ تن اعضای یك‌خانواده گنجایش دارد . بطور متوسط برای خانه‌های کارمندی ۱۳۰ هزار تومان خرج میشود .

خانه‌ها مجهز به‌دستگاه تهویه‌است ــ این اداره کار ساختن منازل جدید را به مناقصه میگذارند و پیمانکارانی که در مناقصه برنده میشوند ساختن خانه‌ها را در مدت زمان محدود بعهده میگیرند ، مصالح ساختمانی بیشتر از داخل مملکت تأمین میگردد .

۲ـ شرکت نفت ایران پان‌آمریکن :

شرکت نفت ایران پان‌آمریکن در سال ۱۹۵۸ بموجب یك قرار داد ۲۵ ــ ۷۵ بنفع ایران بین « شرکت ملی نفت ایران و پان‌آمریکن اینترناشنال اویل کمپانی» درآبهای اطراف جزیرهٔ خارگ و منتهی الیه سمت شمالی خلیج فارس شروع بفعالیت کرد .

تأسیسات شرکت نفت ایران پان ــ آمریکن در حال حاضر در میدانهای‌نفتی داریوش و کوروش متمرکز و طرح توسعهٔ دومیدان نفتی فریدون وارد شیر دردست اقدام است و درآینده مورد بهره‌برداری قرار خواهند گرفت .

بهره‌برداری از نفت میدانهای یاد شده توسط شرکت نفت ایران پان‌آمریکن انجام میگیرد و گاز بدست آمده از نفت به شرکت شیمیایی «کمکو» برای تهیه گوگرد و گاز مایع ارسال میگردد .

الف ــ میدانهای نفتی شرکت نفت ایران پان‌آمریکن

میدان داریوش : این میدان نفتی در ۵ تا ۸ میلی جنوب غربی جزیره قرار دارد و دارای ۱۰ چاه نفتی است و نفت سبك این چاهها بوسیله لوله‌هایی بقطر ۸ تا ۱۲ اینچ بجزیره میآید . پس از جدا شدن گاز و نمك و آب موجود درآن ، نفت خام بدست آمده درمخازن نفتی ــ که قادرست ۱٫۵۰۰٫۰۰۰ شبکه نفت را در خود جای دهد ــ ذخیره میگردد .

مخازن متعلق به شرکت نفت ایران پان‌آمریکن ۵ مخزن بزرگ و عظیم است‌که ٤ مخزن آن هرکدام گنجایش ۲۵۰٫۰۰۰ شبکه نفت را دارد و یك مخزن بظرفیت ۵۰۰٫۰۰۰ شبکه است .

درمیدان داریوش‌حدود ۱۰۰٫۰۰۰ بشکه در روز نفت استخراج می‌شود ، این منطقه بین ۱۰ تا ۱۱ هزار پا از سطح دریا ارتفاع دارد و نفت بدست آمده از میدان بوسیلهٔ لوله‌هایی بقطر ۳۶ اینچ از مخازن بدریا ارسال میگردد که حدود ۲ میل طول لوله‌های مزبور است و نفت بوسیلهٔ لوله‌های زیر دریایی به محل بارگیری کشتیها جریان مییابد .

کشتی‌هایی‌که ظرفیت ۴۵،۰۰۰ تا ۸۰،۰۰۰ تن را دارند میتوانند در سکو های شرکت نفت ایران پان‌آمریکن واقع در قسمت‌جنوب شرقی جزیره بارگیری کنند ، قدرت بارگیری بین ۳،۰۰۰ تا ۴،۰۰۰ تن در ساعت است .

میدان کوروش : این میدان نفتی در ۴۵ میلی جنوب غربی جزیرهٔ خارك به عمق ۷ هزار پا زیر دریا میان آبهای خلیج فارس قرار دارد و ۱۳ چاه دریایی را در برمیگیرد .

بارگیری نفت صادراتی این میدان در دریا انجام میشود و درآن بزرگترین مخزن شناور دریایی (بارج) جهان بنام پازارگاد قرار دارد .

چاههای نفتی زیر دریایی

میدان کوروش ده سال پیش توسط‌شرکت نفت ایران پان‌آمریکن حفاری شد و اکنون از ۸ حلقه چاه آن بهره‌برداری میشودکه نفت آن از نوع سنگین است و روزانه ۳۲ هزار بشکه نفت از چاههای این میدان استخراج میگردد .

نفت استخراج شده بوسیله لوله‌های ۸ اینچی بطول ۱ تا ۳ میل از چاهها بطرف سکوی تفکیک گاز (بهره‌برداری) ارسال میگردد ، این دستگاهها روی سکوی شناور در دریا نصب شده‌اند و فاصله بین سکو تا چاهها ۱ تا ۳ میل است .

از سکوی بهره‌برداری یك لولهٔ ۱۶ اینچی زیر دریائی بطرف مخزن شناوری کشیده شده است که میتواند ۱،۰۰۰،۰۰۰ بشکه نفت را در درون خود جای دهد . این مخزن بیضی شکل است و دستگاههای بارگیری روی آن قرار گرفته .

سرعت بارگیری نفت میدان کوروش ۱۰۰۰ تن در ساعت است .

عمق چاههای دریایی میدان کوروش ۷۰۰۰ پاست و دراین منطقه عمق دریا به ۵۰ متر میرسد .

کشتی‌هایی‌که ۴۵ هزار تا ۸۰ هزار تن ظرفیت دارند میتوانند در اسکله مخصوص این شرکت‌که در قسمت‌جنوب‌شرقی جزیره واقع شده است بارگیری‌کنند .

مخزن شناور پازارگاد

بزرگترین مخزن نفت شناوردریایی جهان که در ۶۰ کیلومتری خارگ می‌باشد « پازارگاد » نام دارد.

این مخزن شناور نفتی عظیم نفت ۸ چاه دریایی میدان کوروش را پس از نمک‌گیری در خود ذخیره میکند و بعد بوسیله لوله‌های نفتی قطور که از زیر دریا عبور میکند به کشتی های نفتی، که در ۲ کیلومتری مخزن شناور لنگر می‌اندازند، میرساند.

برای توقف این مخزن شناور از یك « بویه » (عبارت از یك لنگرگاه مدور که بوسیله ٤ زنجیر قوی بفاصله ۱۵۰۰ متر از کف دریا مهارشده) استفاده شده است که بوسیله دو لوله به مخزن یاد شده متصل میگردد و در صورت جزر و مد آب دریا، قسمت روی بویه - که میزدوار نام دارد - بدور خود می‌چرخد تا مخزن شناور بتواند موقعیت خودرا تغییر دهد و ثابت در نقطه مناسب جای گیرد.

ظرفیت مخزن شناور پازارگاد ۱،۰۰۰،۰۰۰ بشکه و مرکب از ده مخزن است که دراین مخازن نفت گاز و نمک گرفته را برای صدور انبار میکنند، پازارگاد حدود یکسال پیش در میدان کوروش قرار داده شده است.

روی مخزن شناور کارخانهٔ بزرگ نمک‌گیری قرار دارد که نفت را گرم می‌کند و نمك موجود درآنرا جدا می‌سازد. به این کارخانه «دی‌سالتو» میگویند چهار کارخانه برای جدا کردن نمك از نفت، روی مخزن شناور قرار دارد. توسط این چهار «دی‌سالتو» از یك طرف آب واز طرف دیگر نفت وارد آن میشود و سپس الکترودهای بسیار قوی با شیوهٔ تجزیه، نمك را از نفت جدا میکنند و به مخازن دهگانه مخزن شناور میفرستند.

برای انتقال نفت از مخزن ذخیرهٔ شناور به کشتی‌های نفتی، سه موتور بسیار قوی در قسمت موتورخانه مخزن تعبیه شده که هریك از این موتورها میتوانند در ساعت ۳۰ هزار بشکه نفت را تخلیه کنند. این موتورها در حقیقت کار همان تلمبه را می‌کنند. منتهی با سرعت و قدرت خیلی بیشتر، مخارج حفاری چاهها و ارزش مخزن شناور پازارگاد و بویه‌های میدان کوروش جمعاً بالغ‌بر ۲۸۸ میلیون تومان گردیده است.

مشخصات مخزن شناور پازارگاد:

طول مخزن شناور	۵۰٤	پا
عرض مخزن شناور	۱۵٤	پا
ارتفاع مخزن شناور	۸۲	پا
وزن بدون نفت	۱۵،۰۰۰	تن
وزن با نفت	۵۷،۰۰۰	تن

سایر فعالیتها و اقدامات

تعداد کارمندان و خدمهٔ مخزن شناور روبهمرفته ٤۲ تن بشرح زیراند:

— ۲ تن مهندس‌که یکی رئیس و مسئول مخزن شناور و دیگری معاون اوست.

— ٤ تن در قسمت نمك‌گیری.

— ٤ تن در قسمت گاز زدائی (جداکردن گاز از نفت)

— ٤ تن در قسمت موتور خانه.

— یك تن کارشناس برق.

— ۲ تن در لابراتوار مخزن شناور (لابراتوار تعیین‌کنندهٔ نمك، آب و غلظت نفت است).

— ۲ تن متخصص بی‌سیم ورادیو.

— ۲ تن آلمانی درقسمت عملیات دریایی.

— ۹ تن در قسمت آشپزخانه.

٤٤ تن سیلر (پاشوی).

ساعات کار در مخزن شناور پازارگاد در تمام مدت شب و روز است، اما در سه شیفت مختلف.

کار مخزن حتی یك ساعت هم متوقف نمیشود و کارکنان آن بعد از هر چهارده روز کار یك هفته مرخصی دارند که بوسیلهٔ هلی‌کوپتر به خارك و از آنجا به محل زندگی خود میروند.

محل مخصوص فرود هلی‌کوپتر روی عرشهٔ مخزن شناور در نظر گرفته شده است و کلیهٔ مایحتاج مخزن روزانه بوسیلهٔ‌همچنین هلی‌کوپترهاتأمین‌میگردد.

آب مورد احتیاج مخزن شناور توسط یك دستگاه آب شیرین کن از دریا تأمین میشود و روزانه حدود ۱۰۰،۰۰۰ گالن آب شیرین مورد احتیاج مخزن بوسیلهٔ همین دستگاه تصفیه میگردد.

موتور برق — برق موردنیازمخزن توسط دو ژنراتور، که قدرت هر یك تولید ۶۰۰ کیلووات برق در روزاست، تأمین میگردد.

دیگ بخار — دو دیگ بخار قوی در مخزن پازارگاد تعبیه شده که با سوخت نفت کار میکند و از نیروی بخار بدست آمده از آن برای برق مخزن و گرم کردن نفت و گرفتن نفت ازمخازن استفاده میشود.

شیوهٔ ارتباطی: روی مخزن شناور عظیم پازارگاد، سیستم رادیوئی مفصلی موجود است:

— یك دستگاه بی‌سیم ورادیو برای تماس با هلی‌کوپتر.

— یك دستگاه بی‌سیم و رادیو برای تماس با کشتی‌ها.

— یك تلفن مستقیم برای تماس با تهران.

— یك رادیو تلفن مستقیم برای تماس با تهران.

چگونگی برقراری تماس کشتی‌های نفتی با مخزن شناور برای بارگیری نفت: کشتی های نفت‌کش که برای بارگیری نفت میدان کوروش به‌جزیره نزدیك میشوند حداکثر میتوانند ۷۰ هزار تن ظرفیت داشته باشند، این کشتی‌ها در یك کیلومتری مخزن شناور در میان ٦ « بویه » کوچك توسط زنجیرهای بسیار قوی به کف دریا میخ‌کوب میشوند (لنگر می‌اندازند) واز همانجا با اتصال به « بویه » بزرگ توسط دو لوله به مخزن شناور و دیگر مخازن نفت آن ارتباط پیدا میکنند. و با بکار افتادن موتورهای تخلیه نفت از مخازن کوچك‌تر مخزن شناور توسط لوله زیر دریایی پس از طی مسافت یك کیلومتر نفت به کشتیها حمل میگردد.

کلیهٔ فعالیتهای مخزن شناور از استخراج و تخلیه و حمل به نفت‌کش‌ها توسط شرکت نفت ایران پان‌آمریکن انجام میگیرد و این فعالیتها زیر نظر شرکت ملی نفت ایران قرار دارد، واز چهار سال قبل باینطرف موفق به صدور بیش از ۱۹ میلیون بشکه نفت از این میدان گردیده است.

میدان فریدون: این میدان نفتی در ۶۰ میلی جنوب جزیره درعمق متوسط ۷ تا ۸ هزار پایی و در حد مرزی آبهای ایران و عربستان سعودی قرار گرفته است.

در میدان فریدون ۳ حلقه چاه بهره‌برداری تکمیل شده و پروژه بهره‌برداری از چاههای این میدان دردست اقدام است.

پیش‌بینی میشود تا اواخر سال ۱۹۷۳ بهره‌برداری کامل ازاین چاهها صورت پذیرد. حفر ۳۵ چاه جدید دراین میدان دربرنامه‌های آینده گنجانیده شده است.

میدان اردشیر این میدان نفتی در حدود ۵۰ میلی غرب جزیره و در عمق ۳۰۰۰ پائی از سطح دریا واقع گردیده درحال حاضر ۵ چاه دراین منطقه تکمیل شده که وجود یك میدان نفتی قابل ملاحظه را ثابت میکند.

مخزن شناور « پازارگاد » بزرگترین مخزن شناور نفتی جهان است، این مخزن‌که در ۶۰ کیلومتری جزیره در آبهای خلیج فارس قرار گرفته یك میلیون بشکه نفت ظرفیت دارد.

ب- دیگر فعالیتها و اقدامات

برق : برق شرکت نفت ایران پان‌آمریکن قبلا بوسیلهٔ موتورهای برقی و دیزل تأمین میشد لیکن در حال حاضر توسط «کمکو» شرکت شیمیایی خارگ تأمین و بوسیله توربینهای بخاری تهیه میگردد.

مقدار برق مصرفی شرکت نفت ایران پان‌آمریکن تا ۱۵۰۰ کیلووات در ساعت است « کمکو » از دو توربین بخاری بمنظور تأمین برق استفاده میکند که هر کدام بنوبت ساعتی ۷۰۰۰ کیلووات برق تولید میکنند.

آب : شرکت شیمیایی خارك (کمکو) در هر دقیقه ۲۳۰ گانی آب مقطر تهیه میکند که این آب بمصرف خود شرکت و شرکت نفت ایران پان‌آمریکن میرسد و نیز مقداری از آب آشامیدنی دهکدهٔ خارگ را هم تأمین میکند مقدار مصرفی آب شرکت نفت ایران پان‌آمریکن تا ۶۰ هزار گانی در ساعت است.

انبار ــ در قسمت جنوبی جزیرهٔ خارگ (مرتفع‌ترین قسمت جزیره) انباری برای نگهداری اجناس و لوازم یدکی ، تأسیسات و مواد غذایی ، لوازم حفاری شامل (گل حفاری ، دکل حفاری ولوازم یدکی) قرارگرفته‌است .

حمل و نقل : ۲ هلی‌کوپتر بمنظور ارتباط هوایی جزیره و نقاط دیگر دریایی دراختیار شرکت نفت ایران پان‌آمریکن است برای حمل و نقل‌دریایی کشتی‌های بارگیری سبك بظرفیت ۱۰۰۰ تن بین جزیره و اسکله‌ها در رفت وآمد هستند .

کارمندان ــ کارمندان شرکت نفت پان‌آمریکن ایرانی هستند بجز ٥ تن خارجی که دراین شرکت مشغول خدمتند .

کارمندان هر دو هفته‌ای که در خارگ کار میکنند یك هفته به مرخصی میروند . درخارگ همه‌نوع وسائل راحت و آسایش برای آنها فراهم آمده از جمله بهریك از کارمندان یك اطاق با تمام وسایل زندگی اختصاص داده شده است ، آپارتمانی نیز بمنظور پذیرایی مهمانان و بازدیدکنندگان بنام Guest House دراین قسمت وجود دارد .

یك رستوران که بصورت سلف سرویس اداره میشود غذای کارمندان شرکت نفت ایران پان‌آمریکن را تهیه میکند .

از تأسیسات شرکت میتوان از تالار سینما ، بولینگ ، تنیس روی میز ، و تالاری که درآن وسایل بازی از قبیل تخته نرد ، شطرنج و بیلیارد موجود است نام برد .

کارمندان شرکت نفت ایران پان‌آمریکن از مزایای بسیاری بهره‌مندند که دیگر کارمندان شرکت ازآن بهره‌ای ندارند از جمله اینکه بیماران شرکت در خارگ می‌توانند به پزشکان غیر شرکتی مراجعه کنند و درین صورت شرکت ۷۵ در صد هزینهٔ معالجه را می‌پردازد .

برای توقف این مخزن شناور از یك بویه مدورکه بوسیله چهار زنجیر قوی بفاصله ۱۵۰۰ متراز کف دریا مهار شده استفاده شده‌است .

مجتمع شیمیائی خارگ از سرمایه‌گذاری مشترک ایران و آمریکا بوجود آمده وقریب ۱۴۵ میلیون فوت مکعب گاز راکه قبلا بهدر میرفت تصفیه میکند .

۳ـ مجتمع شیمیائی خارگ (کمکو)

شرکت شیمیایی خارگ نتیجهٔ سرمایه‌گذاری مشترک ایران وآمریکاست، دراین سرمایه‌گذاری شرکت ملی صنایع پتروشیمی‌ایران وشرکت‌آمریکایی‌آموکو اینترنشنال اویل (شرکت‌نفت بین‌المللی پان‌آمریکن سابق) اشتراک دارند .

این شرکت روزانه ۱۴۵ میلیون فوت مکعب گاز محتوی هیدرژن‌سولفوره را که از میدانهای شرکت نفت ایران پان‌آمریکن و شرکت‌های عامل نفت در جزیره بدست میآید و قبلا بهدر میرفت تصفیه میکند .

روزانه ٦٠٠ تن گوگرد موجود درگاز در انبارهای مخصوص منجمد میشود وبصورت قطعات بزرگ درمیآید .

الف ـ محصولات :

در مراحل اولیه روزانه ٦٠٠ تن گوگرد و ٦٠٠٠ بشکه گاز مایع تولید میشود . برای فعالیت این واحد صنعتی جدید ترین طریقهٔ فنی بکار برده شده است وتمام دستگاهها بطور کاملاخودکار اداره میشوند . روزانه ٦٠٠ تن گوگرد موجود در گاز بشکل گوگرد مایع از دستگاههای مخصوص بخارج جاری و در انبارهای مخصوص منجمد می‌شود و بصورت قطعات هندسی بزرگ در میآید ، بعد قطعات گوگرد بصورت کلوخه در می‌آید و به کشتی‌ها حمل میگردد .

ترتیب‌بارگیری کلوخه‌های گوگرد به کشتی‌ها برای صدور ، بوسیله نوار نقاله مخصوصی که در ساعت ٥٠٠ تن بار را تحویل میدهد به کشتی‌هایی که در اسکله بندر خارگ پهلو گرفته‌اند انجام میشود .

در مورد گاز تصفیه شده بایدگفت

که روزانه ۳۸۰۰ بشکه پروپان تولید میشود که به مخازن مخصوص بظرفیت ۲۶۰،۰۰۰ بشکه منتقل میگردد ، دراین مخازن پروپان تحت فشاری بیش از فشار معمولی و در برودتی معادل ۴۱ درجه سانتی‌گراد زیر صفر نگهداری میگردد .

سپس پروپان از طریق تلمبه های مخصوص که ساعتی ۷۰۰۰ بشکه قدرت دارد به کشتی های مجهز به دستگاههای سردکنندهٔ مخصوص ــ که در اسکله شرکت شیمیائی خارک دراین جزیره پهلو گرفته‌اند ــ بارگیری و صادر میگردد .

ضمناً روزی ۲٫۲۰۰ بشکه بوتان تولید میگردد که در مخازن ۱۲۸،۰۰۰ بشکه‌یی ــ تحت همان شرایطی که پروپان نگهداری میگردد ــ انبار میشود فقط درجه برودت برای بوتان ۵ درجه سانتیگراد زیر صفر است . بوتان نیز از طریق تلمبه‌های مخصوص به کشتی های مجهز به دستگاههای سردکننده ــ که در اسکله شرکت شیمیائی خارگ پهلو گرفته است ــ بارگیری و صادر می‌شود.

روزانه ۱۰۰۰ بشکهٔ بنزین‌طبیعی نیز تولید میگردد که در محل به شرکت نفت ایران پان‌آمریکن فروخته میشود . شرکت شیمیایی خارگ گازهای محتوی هیدرژن سولفوره را برای تهیهٔ گوگرد (۶۰۰ تن) ، گاز پروپان (۳۸۰۰ بشکه) و گاز بوتان (۲۲۰۰ بشکه) و سایر گازهای مایع سبك مثل بنزین طبیعی (۱۰۰۰ بشکه) تصفیه مینماید این گازها در جریان تولید نفت خام در میدان داریوش و در جزیرهٔ خارگ بدست می‌آید و روزانه در حدود ۱۴۵ میلیون فوت مکعب است .

عملیات تولید در هفت مرحله مختلف انجام میگیرد که باید انبارکردن و بارگیری را نیز بآن‌ها افزود .

گاز وارد به تأسیسات تحت فشار لازم قرار می‌گیرد و پس از تفکیك هیدرژن سولفوره آن به واحد گوگردگیری هدایت و از طریق مقداری اکسیداسیون و عمل کاتالیکی گوگرد آن گرفته میشود . گاز هیدروکربن پس از شیرین شدن ، ازدستگاه جذب رطوبت و دستگاه جذب گازهای پروپان ، بوتان و بنزین طبیعی در برودتی معادل ۲۳ درجه سانتیگراد زیر صفر عبور می‌کند و گازهای خشك زاید برای مصارف سوخت و امثال آن جدا میشود .

پروپان و گازهای سنگین‌تر دیگر برای تفکیك به دستگاههای مخصوص فرستاده می‌شوند و پروپان ، بوتان و بنزین طبیعی از طریق تقطیر تولید و بوسیلهٔ غربال مولوکولی تصفیه و برای انبار و صدور به مخازن رانده میشود . بنزین طبیعی بدست آمده به تولید ــ کنندگان نفت خام که گاز اسیدی را در اختیار شرکت شیمیائی خارگ قرار داده‌اند برگردانده میشود .

ب ــ بازاریابی

کشورهای سواحل اقیانوس عظیم هند ــ مشتمل برکشورهای آفریقای شرقی از یکطرف و کشورهای آسیا و خاوردور تا ژاپن از سوی دیگر ــ بازارهای معتبری هستند که محصولات شرکت شیمیائی خارگ بدانها عرضه میشود . هم‌اکنون کشور ژاپن محصولات پروپان و بوتان این صنعت عظیم جزیرهٔ خارگ را برای ده سال پیش خرید کرده است .

بدیهی است پیش خرید محصولاتی **که هنوز تولید نشده و به بازار نیامده آن هم از طرف‌کشوری مانند ژاپن مؤید این نکته است که خریدار اطمینان کامل به مرغوبیت محصول و صلاحیت فنی** تولیدکنندگان دارد .

مصرف‌کنندگان بزرگ گوگرد در قلمرو بازار این شرکت با علاقه به این منبع تولید گوگرد توجه دارند و هم اکنون بازار مناسبی جهت قسمتی از گوگرد تولیدی در هندوستان بدست آمده است .

بدون شك تولید انبوه محصولات و تنوع تولیدات این واحد عظیم صنعتی بازارهای صادراتی وسیعی را تسخیر خواهد کرد و صادرات ایران را بیش از پیش و بمقدار زیاد خواهد افزود .

پ ــ برنامه‌های آینده :

شرکت شیمیایی خارگ امیدوار است با اجرای کامل برنامه‌های خود جهت توسعهٔ صنعت پتروشیمی دراین جزیره بتواند محصولات جدیدتری از مواد خام موجود ببازار عرضه‌کند و در نظر دارد گازهای زاید فعلی کارخانه را ــ که اکنون بدون مصرف میباشد ــ بصورت کالاهای قابل مصرف درآورد . چندین طرح هم دردست مطالعه است تا به محصولات پتروشیمی ایران تنوع بیشتری داده شود .

دورنمای آینده کاملا روشن و مشخص است ؛ زیرا شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شرکاء و نیز گروه رهبری و عوامل انسانی آن همه افکاری مترقی دارند وبرای تحقق افکارخود می‌کوشند.

ت ــ دیگر فعالیتها و اقدامات :

کارکنان فنی شرکت اعم ازمهندس و متخصص بالغ بر ۱۰۰ تن میشوند که از میان آنها چهار تن رؤسای قسمتهای چهارگانه اداری ، بازاریابی ، مهندسی و فنی هستند و یك تن رئیس کارخانه و ده تن ناظر نیز برکار دیگران نظارت می‌کنند .

بیش‌از ۷۵ درصد از کارکنان در محوطه کارخانه در جزیره خارك کار میکنند و ۲۵ در صد در ادارهٔ مرکزی درتهران مشغول به‌کارند ، وسائل ارتباط بین تهران و تأسیسات خارگ شامل یك سرویس مستقیم هوایی و برای تسهیل برقراری ارتباط بسیار مفید است .

شرکت شیمیایی خارگ توجه مخصوص به رفاه و آسایش کارکنان خود دارد ، این بدان جهت است‌که توجه و علاقهٔ کارکنان اعم از کارمند و کارگر در مرغوبیت تولید و کارآیی دستگاه تولیدی بسیار مؤثر است خدمات بهداشتی مورد استفاده کارمندان و شیوهٔ پس‌انداز و بازنشستگی و مزایای متعلقه همان است که در صنعت نفت ایران معمول میباشد .

از طرف دیگر واحدهای مسکونی مبله ، بطرز زیبا و دلپذیر و وسایل تفریحی و ورزشی که در جزیرهٔ خارگ برای کارکنان مهیا شده قسمت دیگری از توجه شرکت را به آسایش آنها نشان میدهد .

کارمندان و کارگران بعد از هر دو هفته کار در جزیره یك هفته‌استراحت کامل دارند و در تهران یا آبادان در کانون خانوادگی خود بسر میبرند .

٢- لاوان

منظره هوائی قسمتی از خلیج‌فارس که توسط جمینی ۸ گرفته شده است .
جزایر هندورابی ، لاوان و کیش دراین‌عکس دیده میشود .

ـــران
جزیره هندورابی
جزیره لاوان
خلیج فارس

لاوان دیروز

جزیره ای که امروز بنام لاوان می‌شناسیم تا چند سال پیش با اسم شیخ شعیب درنقشهٔ جغرافیائی ایران‌خودنمائی میکرد .

نام لاوان را استاد فقید علامه ابراهیم‌پور داود بامراجعه به‌مدارك و سوابق تاریخی برگزید و باعتقاد استاد بزرگ این نام دارای اصالت فارسی‌است و شرکت ملی نفت ایران نیز باعتبارقول آن ایران شناس دانشمند این نام را پذیرفت وبسال ۱۳۳۷ بنابرپیشنهادشرکت ملی نفت ایران وزارت کشور موافقت نمود که نام این جزیره بتدریج از شیخ شعیب به لاوان تغییر یابد ودرسال ۱۳۴۴ هیأت وزیران در جلسهٔ مورخ ۸ر۱۲ر۴۲ طبق پیشنهاد وزارت کشور تغییر نام‌این جزیره را از شیخ شعیب به لاوان‌تصویب نمود .

کاملترین و جالبترین اطلاعی که دربارهٔ این جزیره در سالهای اخیرگرد آوری شده اطلاعاتی است که در کتاب جغرافیای نظامی ایران تألیف مرحوم سپهبد علی رزم‌آرا دیده میشود . سپهبد رزم‌آرا درکتاب خود پیرامون جزیرهٔ شیخ شعیب چنین مینویسد .

«باآنکه از مدارك قدیمی اسناد زیادی راجع به سوابق تاریخی این‌جزیره در دست نیست ولی وجود توپهای‌سرپری که با کالیبر هـای مختلف در اطراف جزیره دیده میشود بخوبی ثابت مینماید که این جزیره در ازمنهٔ گذشته مورد توجه زمامداران وقت بوده و حتی‌برای دفاع و حراست آن توپهای منظور را در آن نصب کرده‌اند. این توپها که باسم توپهای نادری نامیده میشود تصورمیرود در عصر نادرشاه باین جزیره حمل شده تا در دفاع و حفاظت جزیره مورداستفاده قرار گیرد» .

در بازدیدی کـه گروه تحقیق دانشجویان دانشکده از این توپها بعمل آورد معلوم شد که در حال حاضرفقط تعداد چهار توپ از مجموع توپهای نادری در جزیره مانده است . دو توپ از این چهار توپ را ژاندارمری‌جزیره های بتونی نصب کرده و آنها را بـه رنگ آبی در آورده و در داخل لولهٔ توپ چراغ برق تعبیه نموده است ودر حقیقت از این دو توپ بشکل دو وسیلهٔ تزئینی استفاده میشود .

دو عراده توپ دیگر در کناردریا میان خرابه های استحکامات ساحلی در داخل آب افتاده و تقریباً زنگ زده و پوسیده شده است .

گروه تحقیق بدقت توپها رامورد مطالعه قرارداد و روی هیچیك ازتوپها نشانه یا علامتی نقر نشده بود تا نشان دهد که متعلق به چه زمانیست و یادرچه عهدی ریخته شده است ؟

موقعیت جغرافیائی جزیره

مرحوم سپهبد رزم‌آرا در یکی از مجلدات‌جغرافیای نظامی‌ایران که تحت عنوان جزایر ایران درخلیج‌فارس‌منتشر شده است موقعیت جغرافیایی و طبیعی جزیره را بدینگونه تشریح میکند .

«گوشهٔ خاوری این جزیره در۱۱ کیلومتری جنوب باختری رأس نخیلو و در جنوب بندر مقام واقع شده است.»

براطلاع رزم‌آرا بایـد اطلاعات دقیقتر زیر را افزود .

«جزیرهٔ لاوان در ۱۶۰کیلومتری است .

طول جزیرهٔ لاوان ۲۴ کیلومتر و عرض متوسط آن ٤ کیلومتر است . بلندترین نقطهٔ جزیره که در وسطجزیره واقع شده است ۵۶ متر از سطح دریا ارتفاع دارد . مساحت جزیره هشتاد کیلومتر مربع است و آب و هوای‌جزیره گرم ومرطوب است .»

درجغرافیای نظامی سپهبدرزم‌آرا دربارهٔ وضعیت کرانه های لاوان چنین میخوانیم :

«کرانهٔ پیش آمدهٔ باختر جزیره شن‌زار ولی کرانهٔ پیش آمـدهٔ جنوب خاوری آن مضرس و تقریباً در هفت صدمتر سنگلاخی است . در این کرانه تخته سنگی است بارتفاع ۶متر که‌کرانهٔ جنوبی جزیره از این تخته سنگ شروع شده و بجانب باختر امتداد می‌یابد . کلیهٔ کرانه های جزیره باستثنای ۲الی۳ محل سنگلاخی و مضرس است .»

رزم‌آرا دربارهٔ پستی ها وبلندی های جزیره مینویسد :

«این جزیره دارای ارتفاعات‌مهمی نیست . بهمین جهت مانعی در مقابل‌باد های دریائی وجود نداشته و هوای‌این جزیره از سایر جزایر بهتر و خنك‌تر است . جز یك دره که در وسط جزیره قرار دارد پستی دیگری در جزیره نیست و بهمین علت قابل حرکت همه‌گونـه وسایل نقلیه است . هرچه از حاشیهٔ‌کرانه دور شده و بمرکز جزیره نزدیکتر شویم زمین آن ماسه‌ای وخاکی گشته و قابل همه‌گونه کشاورزی است . جزرومد در این جزیره از دو الی ۳ متر تجاوز نمینماید . جزیرهٔ کوچك و بدون سکنهٔ (شطول) بافاصلهٔ هزار وپانصد متر در خاور این جزیره قرار گرفته .»

گـروه تحقیق ضمـن بـررسی اوضاع جغرافیایی و طبیعی لاوان و با توجه باظهارات متخصصین دریافت که این جزیره از لحاظ کشاورزی دارای خاك مستعد و آب و هوای گرمسیری خوب‌است بطوریکه‌میتوان بایك برنامهٔ کشاورزی صحیح در آن تـولیدات کشاورزی گرمسیری داشت و حتی‌برخی از محصولات مناطق‌حاره را بدست‌آورد. داشت .

سالها پیش جزیـرهٔ شیخ شعیب مورد بازرسی و مطالعهٔ نویسندهٔ کتاب جغرافیای نظامی ایران قرار گرفته‌است. اظهار نظر های این محقق پیرامون وضعیت اجتماعـی و اقتصادی جزیره بسیار جالب است و نقل قسمتهایی از این اظهار نظر ها به منظورنشان دادن‌وضعیت شیخ‌شعیب دیروز و لاوان امروز در ۳۰ سال پیش از این (۱۳۱۸ — ۱۳۲۰) خالی از فایده نمیباشد .

مؤلف جغرافیای نظامی در مورد وضعیت پهلو گرفتن و لنگـر گاههای جزیرهٔ شیخ‌شعیب اینطور اظهار نظر میکند :

«این جزیره اصولا دارای لنگر گاه خوب و مناسبی نیست . بهترین لنگر-گاهش در ۲ کیلومتری جنوب خاوری کرانه تقریباً بین جزیرهٔ شطول وکرانهٔ خاوری شیخ شعیب واقع شده که‌باوجود باد شمال این لنگرگاه نیز برای ناوهای بزرگ خطرناك بوده و مناسب نیست . در صورت نبودن باد ناوهای تا ۱۲هزار تن میتوانند تا ۲ کیلومتری کرانهٔ‌جزیره نزدیك شده و لنگر بیاندازند .

بطور کلی مؤلف جغرافیای‌نظامی جزیره شیخ‌شعیب را از لحاظ لنگر- گرفتن کشتی ها جزیره‌ای نامناسب و غیر قابل استفاده میشناسد .

در صفحات بعد خواهید دید که شیخ‌شعیب دیروز پس از آنکه لاوان نام گرفته است اینك استعداد پذیرفتن و پهلو گرفتن کشتی های نفت کش عظیم را دارد و اسکله‌ای که برای این جزیره ساخته شده به ناو های نفت‌کش

دو عراده توپ موسوم به‌توپهای نادری در ساحل جزیره بچشم میخورد . توپها براثر گذشت زمان فرسوده شده ودر آستانهٔ پوسیدگی است .

با ظرفیت های ۲۰۰٫۰۰۰تن درجبههٔ دریا و ۶۵۰۰۰ تن درجبههٔ روبساحل امکان پهلو گرفتن و لنگر انداختن میدهد .

مؤلف جغرافیای نظامی آنگاه در بارهٔ آب وهوای جزیره این‌طورمینویسد:

آب و هوای جزیره

«آب و هوای جزیره مثل سایر نقاط خلیج فارس گرم و مرطوب است. درجه حرارت در تابستان به ۵۰ درجه میرسد و بارندگی سالیانه ۶ سانتیمتر است . کلیه چاههایی که در این جزیره زده شده آب آنها شیرین و ناگوار است.»

گروه تحقیق مؤسسه حد متوسط باران را سالیانه ۱۵۰ میلیمتر براساس گزارش های هواشناسی تعیین کرده‌است.

آب و هوای جزیرهٔ لاوان از ماه اردیبهشت الی مهر بسیار گرم‌ومرطوبست ودرجهٔ حرارت گاهی به ۵۰ درجهٔسانتی گراد (۱۲۲ فارنهایت) میرسد ورطوبت مربوطه از ۱۰ درصد الی صد درصد میباشد . آب و هوای جزیره از ماه آبان الی فروردین ملایم و مطلوبست و درجهٔ حرارت ۶ درجهٔ سانتی گراد بالای صفر است .

باد بیشتر از جهت شمال غربی به جزیره میوزد اما در بعضی ازفصول سال بخصوص در ماههای زمستان طوفان بادی از جهت شرقی به جزیره میوزد که بدون هیچ‌گونه علامت قبلی است و احتمال دارد که چند روز ادامه داشته باشد .

دربازدیدی که گروه‌تحقیق ازچاه های آب دهکده ها بعمل آورد دریافت که این چاه ها در عمق بسیار کم به‌آب میرسند و در حقیقت سطح آب زیرزمین در جزیره بین ۶ تا ۱۶ متر متفاوت‌است منتهی این نوع آب از نوع آبهای‌سطحی است‌که اولاً خطر آلودگی درآنها بسیار زیاد است و ثانیاً بصورت چاههای دائمی نمیتواند مورد استفادهٔ مصرف کنندگان قرار گیرد .

در گفتگویی که با پزشك شرکت ایمینوکو داشتیم ، نامبرده بوجود انگل «دراکون‌کولس‌مرینس» (پیوك) در بین اهالی اشاره کرد ودو نمونه از این انگل را که خود از بدن یکی از بومیان خارج کرده بود به‌گروه تحقیق نشان داد و مدعی بود که این بیماری را مصرف آبهای ناسالم چاههای کم عمق درمیان اهالی اشاعه میدهد .

اینك صنعت نفت با احداث یك خطلوله آب رسانی احتیاجات دهکده لاز را از لحاظ آب شیرین تأمین مینماید .

ساکنان جزیره

در جغرافیای نظامی پیرامون واحد های مسکونی جزیره ، نام‌های این واحدها و تعداد نفرات جزیره اطلاعات زیر گرد آمده است .

«دراین جزیره از خاور به باختر آبادیهای زیرین قرار دارند . آبادی لاز که در یك کیلومتری انتهای خاوری جزیره واقع و مهمترین آبادی جزیره محسوب و دارای ۲۰۰ نفر جمعیت است. یك دهدار ، یك رئیس گمرك و یك پاسگاه سرجوخگی امنیه که همه تابع بوشهر میباشند .

بهترین لنگرگاه جزیره در ۲ کیلومتری جنوب این آبادی واقع است.

قریهٔ لازه که درکرانهٔ شمال‌خاوری جزیره و در باختر آبادی لاز قرارگرفته و دارای ۲۵ نفر جمعیت است .

آبادی کرات یا (کورات) درکرانهٔ جنوب جزیره و در جنوب باختری آبادی لاز و دارای ۷۰ نفر جمعیت است .

چهار آبادی ده ریز ــ کوفلی ــ ده‌کوت وحله در درهٔ واقعه در وسط جزیره قرار داشته و بترتیب ده ریز دارای ۵۰ نفر . کوفی ۳۰ نفر . ده کوت ۲۹ نفر وحله ۳۸ نفر جمعیت است .

آبادی رأس در انتهای باختری جزیره قرار داشته و دارای ۲۷ نفر جمعیت است . جمعیت این جزیره در سالهای قبل بالغ بر ۷۰۰ الی ۹۰۰ نفر بوده ولی در سالهای اخیر روز بروز جمعیت آن بعلت عدم کسب و کار ، ممانعت از ورود اجناس وسختی معیشت رو بنقصان گذارده چنانچه فعلا بیش از ٤٦٠ نفر جمعیت ندارد » .

گروه تحقیق ۱۰ قریه مسکونی و غیر مسکونی در این جزیره یافتندکه بترتیب عبارتند از :

لاز ــ لازه ــ کرات ــ ده‌کوت ــ ده ریز ــ کوسه ــ کفبله ــ هنده ــ حله ورأس که ازاین میان دهات کفیله، هنده ، حله ، کوسه ورأس در حال

منظرهٔ هوایی دهکدهٔ لاز دراین عکس کلیهٔ تأسیسات دهکده وخیابانها بخوبی دیده میشود .

گروهی ازکودکان جزیرهٔ لاوان بالباسهای محلی

حاضر متروك ، مخروب و غیر مسکونی است و تنها اثری که از وجود یك اسکان‌بدوی حکایت میکند چند اصله درخت‌لوریا کناری است که در کنار ویرانه های دهات مزبور بچشم میخورد.

دربارهٔ جمعیت دهکده که در سال تحریر جغرافیای نظامی ایران ٤٦٠ نفر بر آورد شده است باید گفت که این جمعیت در حال حاضر نزدیك ۷۰۰ نفر است و البته مراد از جمعیت جزیرهٔ

لاوان ساکنان بومی این جزیره است نه کارکنان و کارمندان شرکت ملی نفت که درحال حاضر دراین جزیره فعالیت دارند . نسبت تقسیم جمعیت نسبت به هنگام تالیف جغرافیای نظامی

باین شکل تغییر کرده است .

دهکدهٔ لاز که ۲۰۰ نفر جمعیت داشته درحال حاضر ۴۹۹ نفر سکنه دارد .

دهکدهٔ لازه دارای ۲۴ نفر جمعیت است و نسبت به ۳۰ سال پیش یك نفراز جمعیت آن کاسته شده است .

دهکدهٔ ریز که در جغرافیای‌نظامی جمعیت آن ۵۰ تن ذکر شده ، درحال حاضر ۱۰۰ نفر جمعیت دارد و بالاخره ده کرات که در باختر آبادی لاز واقع شده و در ۱۳۲۰ ۷۰ نفر جمعیت داشته اینك ۳۱ تن سکنه را در حود جای داده است و همچنانکه اشاره‌شد دیگر آبادی ها یا بکلی از جمعیت خالی شده و یا جمعیت متغیر در آنها وجود دارد .

احشام و مواشی

در جغرافیای نظامی پیرامون حیوانات و مواشی نوشته شده است و بطور کلی این جزیره دارای ۲۰۰ عدد بز و گوسفند است که $\frac{۳}{۴}$ آن بزمیباشند. دارای ۳۸ گاو و ۲۵ الی ۳۰ رأس الاغ است . خوراك این حیوانات در مواقعی که جزیره دارای علف نیست عبارت از ماهی و هستهٔ خرماست که‌این دو را داخل یکدیگر جوشانیده و به حیوانات میدهند .»

گروه تحقیق پس از بررسی دقیقی که پیرامون پرورش احشام در۳ دهکدهٔ لاز ــ ریز وکرات انجام داد باین نتیجه رسید که تنها حیوان مقاوم منطقه بز است . بزها درعین آن که آفات مهم سبزی مختصر دهکده یعنی‌ریشه های معلق درختهای لور هستند بازهم تنها نوع حیوانات شیردهٔ پرطاقتی میباشند که در مقابل فقر غذایی مقاومت میکنند .

بعلت نبودن امکان تعلیف‌حیوانات دهکده ها اغلب ضعیف و ناتوانند .

مرغ بومی در هر خانه ای هست و از این مرغ ها اغلب استفادهٔ تخم مرغ میشود .

بیماریهای دامی در جزیره تقریباً وجود ندارد و بزرگترین خطر همچنانکه اشاره شد بز ها هستند که نمیگذارند ریشه های هوایی لور در زمین‌پا بگیرد و سبزی و خرمی بیشتری را فراهم آورد و در نتیجه هوای جزیره را متعادل تر و قابل تحمل‌تر سازد . در دهکده تعداد بسیار کمی گاو دیده شد . از شیرگاو وبز ماست تهیه میشود .

کشاورزی جزیره

آنچه میتوان بدان نام کشاورزی داد مختصری‌سبزی‌کاریست که هرکسی به فراخور استعدادوحال وحوصله مقداری زمین‌رابه‌کشت‌سبزی‌هایی‌که میتوانند در شرایط بسیار بدوی کشت رشد داشته باشند اختصاص میدهد . گوجه فرنگی در ردیف اول سبزیجات قابل کشت‌قرار دارد . اندکی هم کشت پیازچه وتربچه دیده‌شد. در حالیکه مؤلف جغرافیای نظامی مینویسد :

«سالیانه چهار خروار ونیم زراعت گندم و جو بطور دیم وجود دارد . در صورتیکه زمین جزیره استعداد زراعت بیشتری را دارد ولی بعلت ضعف‌مقاومت بدنی اهالی قادر به کشت بیش از این نبوده بقیهٔ مایحتاج سالیانهٔ خود را چون نمیتوانند در جزیره تهیه کنند از خارج خریداری و حمل مینمایند . »

گروه تحقیق پس از مطالعه دریافت که بجز در ده ریز که دردامنهٔ چند تپهٔ کوتاه هنوز مختصری زراعت گندم بطور دیم صورت میگیرد ، در دیگر نقاط جزیره این زراعت متروك شده و تقریباً کلیهٔ مایحتاج غذائی کشاورزی از خرمشهر ، مقام ، بندرلنگه و دیگر شهر های ساحلی به جزیره‌حمل میشود .

صید مروارید

علاوه بر کشاورزی در جغرافیای نظامی پیرامون محصولات دیگر جزیره چنین نوشته شده است :

«اهالی ده درسال ۵ ماه درفصل معین به صید مروارید اشتغال داشته و بافروش آن مایحتاج سالیانهٔ خود را تهیه مینمایند. گذشته ازفروش‌مروارید ، سالیانه مقدار زیادی نیز صدف که در نتیجهٔ صید مروارید بدست میآورند به بازرگانان خارجی که به منظور تهیهٔ آلات و وسائل صدفی خریداری وبخارج حمل مینمایند بفروش میرسانند . ولی در این اواخر این بازار نیز کساد وتل های زیادی صدف در کرانه ها انبار گردیده خریداری ندارد . جز دوقلم نامبردهٔ بالا صادراتی نداشته ، منافع محلی ندارند . این جزیره یکی‌ازمراکز خرید و فروش مروارید محسوب شده در اطراف آن نواحی مروارید موجود است . »

گروه تحقیق پیرامون صید مروارید تحقیقاتی بعمل آورد و متأسفانه چون زمان بازدید مصادف با ایام مناسب صید مروارید نبود اعضای گروه‌نتوانستند درمراسم صید مروارید حضوریابند واز نزدیك شرایط صید را مطالعه کنند اما گفته شد که اولا میزان صید نسبت به سالهای گذشته پائین آمده و غواصان

این عکس مجموعه‌ای از یادگارهای گذشته لاوان را نشان میدهد ، قایق صید مروارید ، توپهای ساحل جزیره ودر قسمت عقب عکس قلعه قدیمی دهکدهٔ لاز دیده میشد .

محلی کمتر باین کار رغبت نشان‌میدهند. یکی از اهالی جزیره (حاجی محمد خلف بدلی) تنها فروشنده و دارندهٔ مروارید جزیره دراین باره به‌یکی از اعضای گروه اظهار داشت :

«صید مروارید به جهت آنکه مروارید طبیعی بسیار کم و نادر بدست میآید و بعلاوه از لحاظ درشتی و مرغوبیت با مروارید های کشت شدهٔ امروزی قابل قیاس نیست چندان طرفداری ندارد . »

نامبرده دربارهٔ نحوهٔ استخدام غواصی و سهمی که غواصان از این‌راه میبرند گفت :

«این کار صورت های مختلف داشته است . گاه غواصی مروارید را بتاجر مروارید در جزیره میفروشد ، گاه تاجر وسایل غوص (قایق و طناب) را در اختیار او میگذارد و بهای‌مروارید صید شده بطور نصف نصف میان غواص و تاجر تقسیم میشود» . البته هیچ‌گونه ضابطه‌ای برای قیمت مروارید در دست نبود و حاجی خلف اظهار داشت که‌بهای مروارید بسته به درشتی، رنگ ،مرغوبیت و شکل ظاهری آن متغیر است . خطر دیگری که غواصان منطقه را تهدید میکند و آنان را از این کار منع‌مینماید وجود کوسه ماهی هایی است که در اطراف جزیره به فراوانی یافت میشوند و امکان حملهٔ آنها به غواص ودرنتیجه به خطر افتادن حیات او بسیار زیاد است .

گروه تحقیق پس از مطالعه‌دربارهٔ صید مروارید باین نتیجه رسید که‌باتوجه به شرایط بسیار مناسب جوی اگر در جزیره اقدام به ایجادصنعت‌کشت‌مروارید بشود و سرمایه گذاری کافی دراین راه بعمل آید جزیرهٔ لاوان میتواند یکی از معتبر ترین و بهترین مراکز کشت مروارید درخلیج فارس بشود .

طرق ارتباطی جزیره

مؤلف جغرافیای نظامی مینویسد:

«دراین جزیره هیچگونه وسائط نقلیه جز چند رأس الاغ وجود نداشته و دارای ۲۲ عدد قایق بیش نیستند (کوچك و بزرگ) که جهت صید ماهی از آنها استفاده مینمایند . در جزیره چند نفر قایق ساز وجود دارد که درفن خود استاد بوده ولی فعلا بعلت نرسیدن چوب تقریباً بیکار میباشند .

دراین جزیره جز چند کوره‌راهی که دهات را به یکدیگر اتصال میدهد جاده و راههای دیگری وجود ندارد ولی چنانچه قبلا گفته شد به علت‌هموار بودن زمین آن قابل حرکت همه‌گونه وسائل چرخی است . »

در هنگام بازدید گروه تحقیق دانشکده‌همچنانکه در متن گزارش مفصل تر خواهد آمد وجود راههای متعدد اسفالته و شوسهٔ درجه یك که مراکز صدورنفت وواحدهای صنعتی ومسکونی لاپکو وایمینوکو وسایر شرکتهای نفتی وابسته را به یکدیگر پیوند میدهد و نیز راههای خوبی که میان دهات جزیره ازطرف صنعت نفت کشیده شده است نشان‌دادکه طرق ارتباطی دارای وضعیتی‌مناسب وپسندیده است . وسائط نقلیه درخودجزیره عبارتست از تعداد زیادی‌اتومبیل متعلق به‌شرکتهای نفتی و اهالی بومی‌نیزازموتورسیکلت‌ـدوچرخه والاغ‌استفاده میکنند. بعلاوه‌تعدادی از اهالی محلی دارای ماشینهای بارکشی بصورت‌کامیون وانت‌وامثال آن هستندکه بکار حمل و نقل وشرکت درمقاطعه‌های کوچك شرکتهای نفتی میآید .

شرکت ملی نفت باکمك شرکتهای وابسته اقدام به‌ایجاد یك شبکه برق‌رسانی بدهکده لاز کرده است . سیمهای برق روی پایه‌های فلزی درطول بیش‌از ۵کیلومتر مرکز برق ایمینوکو ودهکده‌را بهم مربوط میسازد

چهره امروز لاوان

بادرنظر گرفتن سوابق تاریخی و موقعیت استثنائی جزیره لاوان گروه تحقیق دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی از تاریخ سه شنبه ٤ اسفند تا شنبه ۱۸ اسفند ۱۳٤۹ (برابر با ۲۳ تا ۲۷ فوریه ۱۹۷۱) از جزیره مزبور دیدن کردند و آنچه در صفحات بعد میآید حاصل این دیدار تحقیقی و علمی است .

همچنانکه در صفحات گذشته اشاره شد دهکدهٔ لاز در حال حاضر مرکز لاوان است و کلیهٔ امور جزیره در این دهکده متمرکز است .

دهکده دارای یك خیابان اصلی است بعرض ۱۵ متر و در دو طرف خیابان مغازه های دهکده قرار گرفته است .

در وسط خیابان تنها بانك دهکده

خیابان اصلی دهکدهٔ لاز نمایشگر چهرهٔ امروز لاوان است ، دراین خیابان بانك صادرات شعبه‌ای دارد وکلیهٔ مغازه‌های دهکده درطول این خیابان قرارگرفته است .

که شعبهٔ بانك صادرات است واقع شده. رئیس‌بانك‌که مدت‌دوسال وچهارماه‌است درلاوان‌زندگی‌میکنداظهار داشت‌که‌شعبهٔ این‌بانك‌ازپنج‌سال‌پیش دائر شده و در بانك ۱۲۰ نفر حساب جاری دارند که اکثراً کسبهٔ محلی هستند . ۱۱۰۰ نفر حساب پس‌انداز دارند و ۱۲۰۰ نفر حساب در گردش که اکثر دارندگان حساب در گردش را کارکنان شرکت‌ها تشکیل میدهند . خارجیان عضو شرکت ها مبالغ کمی در حسابهای خود دارند و برای خرید های کوچك خویش از این پس‌انداز استفاده میکنند .

مبادلات پولی بانك بوسیلهٔ نمایندهٔ آن که هفته‌ای یك بار از شیراز و خرمشهر میآید انجام میگیرد . بانك در نظر دارد بانصب یك دستگاه بی‌سیم ارتباط خود را بامراکز معتبر ساحلی برقرار کند و از این راه امور بانکی‌را تسهیل نماید .

مغازه‌های دهکده

مغازه هـای دهکده را بزحمت میتوان براساس جنسی که میفروشند طبقه‌بندی کرد .

در چند مغازه که تاحدودی‌میتوان بآنها شکل مغازه های خواربار فروشی وعطاری را توأماً داد مواد اولیهٔ غذایی که از سواحل ایران بجزیره حمل‌میشود

نانوائی دهکده رونق خاص دارد وازلحاظ نظافت و رعایت نکات بهداشتی یك دکان نمونه است .

دیده میشد .

برنج ، روغن ، چای و شکر از بندر لنگه وارد میشود .

برخی از اجناس با این قیمتها در دکان فروشنده‌ای بنام عوض علی خورنگاه توجه ما را جلب کرد . ماش کیلوئی ۳۰ ریال ، عدس کیلوئی ۲۰ ریال ، شبت خشك کیلوئی ۳۰ ریال ، لوبیا سفید کیلوئی ۲۵ ریال ، برنج کیلوئی ۴۰ ریال . دراین مغازه مقداری صابون و پودر رختشوئی و کمپوت و شربت ساخت ایران وجود داشت .

نانوائی دهکده پررونق‌ترین مغازه‌لازاست صاحب نانوائی محمد علی داریوش‌سخت از کار خود راضی بود . او آرد نانوائی را در کیسه های ۴۵ کیلوئی ازکارخانهٔ شبانکارهٔ شیراز تهیه میکند . قیمت هر کیسهٔ آرد ۶۰۰ تا ۶۵۰ ریال است و هر نان تافتون کوچکی که شبیه نان لواش است ۲ ریال بفروش میرسد . روزانه تقریباً ۲ هزار گرده نان پخت میشود و شرکت های ایمینوکو و لاپکو نیز نان محلی و بازاری خود را از نانوایی لاز تهیه میکنند . باین ترتیب نانوائی دهکده روزانه تقریباً ۴۰۰۰ریال فروش دارد . مغازهٔ نانوائی پاکیزه و منبرآن‌ازکاشی سفید است . کارگران نانوائی که عدهٔ آنها بمناسبت فصل بین ۵ تا ۸ نفر تغییر میکند روزانه ۱۰ تا ۲۰ تومان حقوق میگیرند و کار درنانوائی بصورت متناوب انجام میشود باین معنی که دسته ای از کارگران ۵۰ تا ۹۰روز کار میکنند و آنگاه برای استراحت به سواحل خلیج فارس و زادگاههای خود میروند و دستهٔ دیـگری جانشین آنها میشوند . تنور نانوائی با نفت سیاه کار میکند و صاحب دکان غذا ومسکن کارگران را تأمین مینماید . بعلاوه احتیاجات داروئی و درمانی آنها را نیز تاحدودی برآورده میسازد .

علاوه بر دکان نانوائی مزبور در بسیاری از خانه های دهکدهٔ لاز ودر تمام منازل دهکده های دیگر که دکان نانوائی ندارند نان خود را در منزل میپزند و برای پخت نان یا از روش تنور و یا از شیوه ساج استفاده میکنند .

آرایشگاههای دهکده نیز دارای موقعیت و وضعیت خاصی است . در دهکده دوآرایشگاه بنام گرجی وخلیج فارس وجود دارد . صاحب آرایشگاه خلیج فارس اهل رشت است و بقـول خودش ۳ طبقه مشتری دارد . نخست خارجیانی که در جزیره هستند و او برای اصلاح سر آنها یا به کمپ میرود و یا حتی گاهی با هلیکوپتر بروی سکو های حفاری . قیمت اصلاح سر درروی سکو های حفاری و کمپ ۵۰ ریال برای کارمندان و ۲۰ ریال برای کارگران است. دستهٔ دوم مشتریان‌آرایشگاه مردم بومی جزیره اند که برای اصلاح سرو صورت قیمت معینی ندارند و هرچه بپردازند خواهد گرفت .

دستهٔ سوم کـه‌بندرت باین آرایشگـاه مراجعه میکنند کارمندان و کارگران ایرانی نوبت کار شرکت‌ها هستند که معمولا در فرصت مراجعت به محل های خود این‌کاررا درهمان محل‌انجام‌میدهند و فقط در موارد استثنائی به آرایشگاه ده مراجعه میکنند . درآمـد صاحب آرایشگاه خلیج فارس باظهار خودش ماهی ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ ریال است .

آرایشگاه‌زنانه درجزیره وجود ندارد و زنها آرایش خودرا به کشیدن سرمه و رنگ‌کردن لبها با پوست انار و حنا گرفتن دست و پا و استفاده از سرخاب تند محدود کرده‌اند . در نزد بعضی از زنها‌گردن‌بند ــ پولك بینی ــ انگشتر ــ خلخال ــ گوشواره دیده شد . پولك بینی بیشتر نزد سیاه پوستها دائر بود جنس وسایل تزئینی بندرت طلا یا نقره و اکثراً از سفال ــ تیله و فلزات ارزان قیمت بود .

پیله‌وری دهکده

بجز این چند دکان بقیهٔ دکاکین دهکـده همچنانکه اشاره شد دکانهای پیله‌وریست .

دربارهٔ نحوهٔ‌تهیهٔ این اجناس‌سؤال شد . فروشندگان پاسخ دادندکه براساس تعرفهٔ مبادلات مرزی با هـر شناسنامه مبلغ ۳۰٫۰۰۰ ریال درسال حق ورود اجناس‌خارجی‌دارند واغلب این اجناس را بطور امانی وارد کـرده بفروش میرسانند و آنگاه پول آنها را بصاحبان اصلی برمیگردانند و سود خویش را نیز برمیدارند . بعبارت دیگر این نوع‌فروش یك‌نوع حق‌العمل کاری است از سوی فروشندگان محلی کـه با استفاده از ارتباطات خانوادگی یا آشنائی های شغلی باکسبه و فروشندگان شیخ‌نشین ها . به اعاشهٔ معمولی و حیات اقتصادی آنها کمك می‌کند . بهای اجناس مشابه در دکان های مختلف تقریبا یکسان بود .

در مغازه‌ها اغلب شعارهایی‌که در همه مغازه های کوچك میتوان دیـد بچشم میخورد دیده میشد :

ای که از نسیه‌بری همچو گـل خندانی
پس سبب چیست که در دادن آن گریانی

مکن‌توقف بیجا مشو مزاحم ما
که وقت‌ما وتو طلاست ای آقا

اغلب این نوشته‌ها خالی ازاغلاط املایی نیست و جالب است مثلا :

« لتفاً سربالاکنید از حدود میز نباید داخل بیائید خواهش میکنم . »

چون اغلب مغازه‌ها پیشخوان ندارند مشتری میتواند پشت بساط هم برود .

تعـداد مغازه هـای دهکده ۴۷ باب است .

بعضی از مغازه‌ها بعلت اشتغالات خارجی صاحبان آن (احتمالا کار درشرکتهای نفتی یا مقاطعه‌کاری کوچك) بصورت متناوب باز و بسته است . نمونهٔ بارز اینگونه مغازه‌ها مغازه‌ای بنام فروشگاه فردوسی است که صاحب آن درعین‌حال

برای شرکتهای نفتی هم کار میکند . ملك اغلب مغازه‌ها متعلق به صاحبان آنهاست و مغازه‌های اجاره‌ای ماهانه ۵۰ تا ۶۰ تومان کرایه میپردازند و سرقفلی نیز وجود ندارد .

در دهکده ۳ قهوه‌خانه وجوددارد که یکی ازآنها بسته‌است ودو قهوه‌خانهٔ دیگر غذاوچای برای‌کارگران‌قراردادی شرکت‌های‌نفتی‌که امکان‌استفاده از غذا خوری‌شرکتهارااندارند تهیه‌میشوند.قیمت یك صبحانه مرکب از ۲ تخم‌مرغ ، یك نان ، پنیروچای ۲۰ریال است و قیمت یك ناهار که‌معمولا برنج با خورشی از بقولات ، گوجه فرنگی و سیب‌زمینی است ۳۰ ریال است . قهوه‌چی خود بتنهایی کار آشپز را هم انجام میدهد .

در دکان‌ها صاحبان دکاکین ایام فراغت خود را با صرف قهوه و کشیدن قلیان نی‌پیچ سپری میسازند . دخل دکانها معمولا در صندوق های چوبی خوش تراشی‌که مرور زمان آنها را فرسوده کرده و در و پیکر حسابی ندارند جمع میشود و به این صندوق‌های بی‌حفاظ گاوصندوق میگویند .

در مغازه‌هایی که اجناس نسبتا زیادتر بود هیچگونه نظم منطقی در چیدن جنس به چشم نمیخورد . فقط درمغازهٔ فرجمندی عضو انجمن ده طبقه بندی اجناس نسبتاً منظم بود . مغازه‌ها اکثراً دارای پستویی هستند که کار انبار را انجام میدهد . پستوها خالی‌تر از خود مغازه‌ها هستند و معمولا برای استراحت یا غذاخوردن صاحب مغازه مورد استفاده قرار میگیرند .

ده لاز همچنانکه اشاره شد بعنوان یك نمونه برای مطالعهٔ در احوال اجتماعی واقتصادی جزیرهٔ لاوان‌انتخاب شد . وسعت ده و کثرت جمعیت آن بگروه‌تحقیق دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی کمك کرد تا کار تحقیق و بررسی را هرچه جامع‌تر دنبال کنند .

ده لاز که تا پیش‌از انقلاب سفید و تا قبل از آغاز فعالیتهای نفتی در جزیرهٔ لاوان بصورت یکی از دهات معمولی سواحل و جزایر خلیج فارس بود بعد از انقلاب تغییرات شگفتی کرد و وجود شرکتهای نفتی در جزیره بتوسعهٔ اقتصادی و رشد اجتماعی ده‌کمك فراوان نمود .

شرکت ملی نفت ایران نیز برای نوسازی وآبادی هرچه بیشتر این دهکده چه رأساً و چه بتوسط شرکتهای نفتی وابسته نهایت کوشش بعمل آورده است.

شرکت ملی نفت ایران با ایجاد و احداث بناهای تازه و واگذاری آن بمردم و دیگر دستگاههای دولتی سعی داردکه دهکدهٔ لاز را بصورت یك مرکز فعال و زنده درآورد .

با این مقدمه نگاهی به زندگانی اجتماعی و اقتصادی اهالی دهکدهٔ لاز ما را به چگونگی زیست در جزیرهٔ لاوان آشنا خواهد ساخت .

خانه‌های دهکده

دراغلب‌خانه های‌دهکده وسایل یك زندگی‌راحت متوسط‌دیده‌میشود. دراین خانه‌ها صندلی برای نشستن ، فرش مرغوب ، کمد جای لباس ، یخچال ، اجاق گاز (که کپسول‌های آنرا از بندر لنگه میآورند) ، اطو ، رادیووحتی تلویزیون وجود دارد .

مردان خانواده اکثراً سواد خواندن و نوشتن دارند . برخی از آنها تحصیلات منظم کرده‌اند وحتی دارای دیپلم هستند . دراین خانه‌ها اطاقها تمیز و تزئینات آن قابل توجه بود . در بعضی از خانه‌ها اطاق پذیرائی با مخده وکوسن شکل گرفته بود . کوسن‌هایی‌که پارچه‌های اطلس و ساتن گلدار ودست‌دوزی شدهٔ آن سلیقهٔ زن خانه را نشان میداد . فرش‌های دیوار- کوب و رومیزی های مخملی ماشینی تزئینات دیواری اطاقها را تشکیل‌میدهد. در یکی‌از خانه‌ها حتی یك رادیوگرام دیده شد و چند صفحه که البته زن خانه به طرز کار آنها آشنا نبود . همچنین انواع آینه‌ها با تراش‌های گوناگون و قابهای رنگارنگ وسیلهٔ تزئین دیگری در داخل اطاقهای خانه‌های دهکده بودکه البته به‌نسبت ثروت صاحب خانه نوع آینه و اندازهٔ آن تغییر میکرد . در همهٔ اطاقها دو نوع طاقچه دیده میشد . آنچه که در اصطلاح به‌آن طاقچهٔ بلند میگویند و در ارتفاع نزدیك سقف قرارداشت و طاقچهٔ کوتاه که نزدیك به دسترس بود و وسائل ابتدائی پذیرائی زندگی روی آنها چیده شده بود . فقط در یکی از خانه‌های دهکده در روی یکی از طاقچه‌ها کتابخانهٔ کوچکی وجود داشت . دراین خانه که متعلق به محمدفاضلی بود همچنین یك کارگاه بافندگی دستی دیده شد .

حیاط بعضی‌ازخانه‌های بزرگ فاقد باغچه‌بندی ، حوض و درخت بود . کف این حیاط با آجر نظامی فرش شده و در گوشه‌های حیاط بترتیب مستراح ، حمام و آشپزخانه دیده میشد و اغلب حیاطها دارای ۳ طرف ساختمان بود . بنای دو طبقه در دهکده دیده نمیشد فقط در خیابان اصلی دهکده که دکان‌ها در زیر قرار داشت طبقات بالا بمسکن صاحبان دکان‌ها اختصاص داده شده بود و در عوض در حیاطهای کوچکتر باغچه‌هایی بود که درآن‌ها اغلب درخت کنار و کمی هم گل‌های خشن محلی و چندبوته شب‌بو دیده میشد . درخانه ای که متعلق به آقای فاضلی بود کارگاه بافندگی خانم او حلیمهٔ فاضلی کار تهیهٔ‌نقاب مخصوصی را که «بتوله» نام دارد و بعضی از زنهای دهکده به صورت میزنند و نیز بافتن حاشیه های سردست و شلوار زنهای دهکده را انجام میداد . این دستگاه شبیه یك سبد متوسط جای میوه است و تارو پودهای نخ بطرز خاصی روی‌آن استوارشده و نخها حول محوری شبیه متکای کوچك میگردند و بافت را انجام میدهند نام این کارگاه بافندگی بزبان محلی « بادله » است .

پنجره‌های اطاقها هم سطح ایوان یا کف حیاط بود و نور اطاق از پائین تامین میشد . این پنجره‌ها بصورت دریچه‌های چوبی بود که در صورت بسته بودن اطاقرا کاملا تاریك میکرد. نکتهٔ جالبی که بنظر اعضای گروه تحقیق رسید این بود که کلیهٔ خانه‌های دهکده و حتی خانه‌هایی‌که یك اطاق بیشتر نداشت دارای یك قسمت مجزا با دیوارهٔ سیمانی بود که حمام‌خانه بحساب میآمد.

مسئله استحمام بدلیل اعتقادات مذهبی اهالی و بدلیل وجوب بعد از نزدیکی میان زن و شوهر کمك بزرگی به نظافت بالغین میکند در حالیکه بچه‌ها که این الزام مذهبی را ندارند زیاد پاکیزه نیستند .

وسایل طبخ در خانه‌ها متفاوت بود . ظروف طبخ بیشتر از جنس مس بود و پای ظروف آلومینیومی سبك هنوز به خانه‌های دهکده باز نشده است . گذشته از چند نفر که از اجاق گاز استفاده میکنند بقیهٔ اهالی ، ازچراغهای نفتی یا از پریموس و یا از اجاق سنتی هیزمی و ذغالی استفاده مینمایند .

دراغلب‌خانه‌ها یك‌دستگاه‌رختخواب پاکیزه برای مهمان کنار گذاشته شده است . این مزیتی است برای‌مهمان اگر از طبقه ذکور باشد وگرنه مهمان زن در همان رختخوابهای خانه جای داده خواهد شد .

صندوق جای لباس و چرخ خیاطی هم دیده میشد . چرخ خیاطی خیلی کم و بندرت دیده شد و دریکی از خانه‌ها زنی‌که طرز کار با چرخ خیاطی را میدانست این حرفه را در مقام آموخته بود .

ر عکس نمونه‌ای از
انه‌ها وتأسیسات نوساز دهکده
ا میتوان دید .

در بعضی از خانه‌ها جای خواب
زن و شوهر برفراز تختهای پایه بلندی
بود که لبه داشتند و از اطراف آن‌ها
پرده‌های تورآویزان بود بطوریکه منظرهٔ
تختخواب های استیل رابخاطر میآورد.
در زیر تختخواب‌ها معمولا وسایل عادی
زندگی را قرار داده بودند .

خانه‌های دهکدهٔ لاز لوله‌کشی نیست
و آب مورد مصرف اهالی تا پیش از
ایجاد شرکت‌های نفتی از چاه های آب
شیرینی که در داخل دهکده حفر میشد
تامین میگردید و این چاه‌ها همچنانکه
قبلا هم اشاره رفت در فواصل نزدیک
بهم درمیدان‌های بزرگ دهکده حفرشده

توسط پمپ های‌مخصوصی از مرکز تصفیهٔ
آب درجوار تاسیسات نفتی به منبع‌دهکده
میریزد .
صنعت نفت بیش از ۲۵ کیلومتر
لوله‌کشی کرده است تا آب تصفیه شده
وشیرین بدهکدهٔ لاز داده شود .
برق دهکده تابحال توسط موتور
برق محلی تامین میگردید . این موتور
که فقط ۱۰۰ کیلوات قدرت دارد اخیراً
فرسوده شده و بعلاوه مبلغ دریافتی از
اهالی برای مصرف برق مبلغ نسبتاً
گرانی است و هرکس استطاعت استفاده
از این برق را ندارد برق محلی از قرار
کیلواتی ٦ ریال فروخته میشود باین
جهت در اغلب خانه‌ها برق وجودنداشت
است و تا چندی پیش که انجمن ده به
سیمان کاری دهانهٔ آن اقدام کند دهانه
هایی گلی داشت .
شرکت لاپکو اقدام به لوله‌کشی
و انتقال آب شیرین به دهکده کرده
است .
آبی‌که باین طریق بدست اهالی
دهکدهٔ لاز میرسد تصفیه شده است و
و اهالی از چراغ گردسوز و لامپا
استفاده میکردند . دکانها دارای شبکهٔ
برق و سیم‌کشی منظم بودند .
باتوجه باین مشکلات شرکت ملی
نفت‌ایران مصمم‌شدکه از مولدهای برق
شرکت نفت بین‌المللی دریائی ایران در
مرحلهٔ اول‌احتیاجات‌کلی‌برق دهکده را
تامین نماید . برای این منظور بیش‌از
٤٠ کیلومتر سیم هوایی با پایه‌های فلزی
محکم میان مرکزبرق ایمینوکو ودهکده
کشیده شده است و کار بنای ترانسفور
ماتور دهکده رو باتمام است . در
فاصله‌ای کمتر از دو ماه این ترانسفور
ماتور کار خود را آغاز خواهد کرد و
در مرحلهٔ اول صنعت نفت روزانه ۱۰۰
کیلوات برق بدهکده خواهد دادوکوشش
خواهد شد تا مقدار برق به ۳۰۰کیلوات
در ۲٤ ساعت رسانده شود .
در مغازه‌ها بیشتر از چراغ نئون
استفاده میشد و در کمتر منزلی لوستر
یا حباب معمولی دیده شد .
شبکهٔ برق داخل دهکده نیز ناقص
بود و بهمین جهت بعضی از قسمتهای
دهکده از سیم‌کشی برق محروم بود
براثر مذاکراتیکه شرکت ملی‌نفت
ایران باوزارت کشور بعمل آورده، قرار
شده است ترتیب لازم از طرف‌استانداری
استان ساحلی داده شود تا داخل دهکده
توسط انجمن ده سیم‌کشی و شبکهٔ‌موجود
تقویت گردد .

تأسیسات لاوان

مدرسهٔ دهکده

تنها مدرسهٔ دهکدهٔ لاز در لاوان مدرسهٔ شاهپور است . این مدرسه که بعد از انقلاب سفید بوجود آمده دارای هشت اطاق است و در سال ۱۳۴۴ توسط سازمان امدادی عمران جنوب از محل اعتبارات سازمان‌برنامه ساخته شد . پیش از این سال در تمام جزیرهٔ لاوان فقط یك دبستان چهارکلاسه وجود داشت .

نخستین معلم این دبستان یك نفر سپاهی دانش بود و پس‌از او دو سپاهی دانش دیگر نیز دراین مدرسه خدمت کردند . یکی از اطاقهای مدرسه محل سکونت مدیر مدرسه است . مدرسه در حال حاضر دارای دو معلم است و یکی از معلمین اهل جزیره است . او تا کلاس دوم متوسطه بدون معلم نزد خود در جزیره تحصیل کرده و بعد دیپلم ریاضی خودرا از بندرعباس گرفته است . مدیر مدرسه علی‌بهداروندکه سابقاً‌سپاهی دانش بوده و پس‌از اتمام خدمت در خدمت وزارت آموزش باقی مانده‌است. اهل اهواز است ودر کلاسهای اول و چهارم و پنجم را تدریس میکند .

درحیاط‌مدرسه‌زمین والیبالی وجوددارد که دکتر سابق شرکت نفت آنرا برای بچه‌ها آماده کرده و وسائلش را به مدرسه اهدا نموده است و همچنین تاب والاّ کلنگی در مدرسه هست که از بقایای اموال شرکت (کرات اندوود) است .

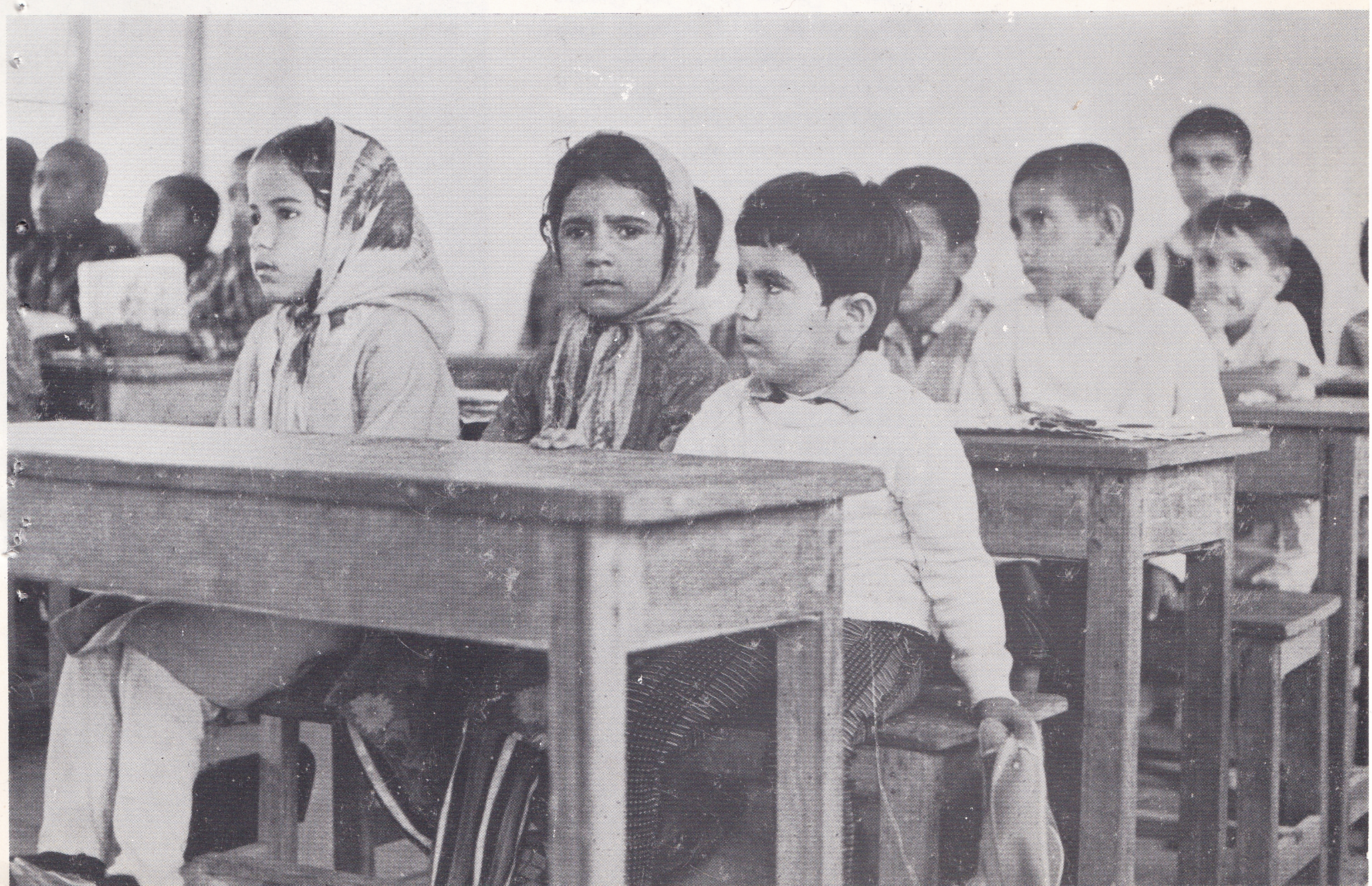
مدرسه جمعا ۳۷ شاگرد دارد . ۳۰ پسر و ۷ دختر مدرسه دارای یك منبع آب ۸۰۰ لیتری ، یك موتور برق ، دو یخچال ، دو ساعت و چهار پنکه است که توسط شرکت ملی نفت ایران به مدرسه اهدا گردیده . حقوق معلمین مدرسه ۵۶۴۰ ریال است . مدیر مدرسه بعلت آنکه بومی نیست ۳۰۰۰ ریال و معلم بومی مدرسه ۱۸۰۰ ریال فوق‌العاده دریافت میدارند دخترها و پسرها در مدرسه در کنار هم‌درس میخوانند و بهیچ‌وجه اشکالاتی که ناشی از دوگانگی جنس میباشد در مدرسه دیده نشده . بطور کلی چه در مدرسه و چه در جزیره اختلافاتی که انتظار میرود در جوامع کوچك ریشه نفاق‌های بزرگ باشد وجود ندارد .

ازنظر بهداشتی اغلب دکترهای صنعت نفت وهرچند هفته یك‌بار سپاهی بهداشت‌نیز که‌درمقام سکونت‌دارداز‌بچه‌ها بازدید میکنند و به مشکلات درمانی‌آنها رسیدگی‌مینمایند. دراقامت گروه تحقیق در جزیره طبیب شرکت نفت بمدرسه مراجعه کرد و شاگردان را بر ضد آبله تلقیح نمود . بیماری های متداول میان بچه‌ها کچلی ، چشم‌درد و دل درد است .

ورزش های مورد علاقهٔ بچه ها بترتیب اهمیت عبارتست از فوتبال ، دارتوپ (بازی خاصی شبیه چلتوپ تهران) ، والیبال و پینك‌پنك است . دراین میان فوتبال جای بسیار بزرگی را نزد بچه‌ها دارد و بچه‌ها اغلب در زمینهای دهکده یا در خود مدرسه با توپهایی پارچه‌ای که معمولا خودشان درست میکنند فوتبال میکنند .

یکی از بچه‌ها دارای توپ قانونی فوتبال است و بهمین جهت اکثر بازی های فوتبال را او به راه میاندازد . شنا

در کلاسهای مدرسه دختر وپسر کنار هم مشغول فراگرفتن وآموزشند .

کردن هم به علت وجود دریا بصورت یك کار غریزی و بصورت مسئله‌ای که باید دانست برای بچه‌ها مطرح است. اما مطلقا آموزش در زمینهٔ شنا وجود ندارد.

کلاسهای پیکار

در کلاسهای پیکار با بیسوادی جزیره مجموعا ۵۳ نفر تحصیل میکنند که ۲۳ نفر دورهٔ دوم آنرا میگذرانند و ۳۰ نفر در دورهٔ اول هستند.

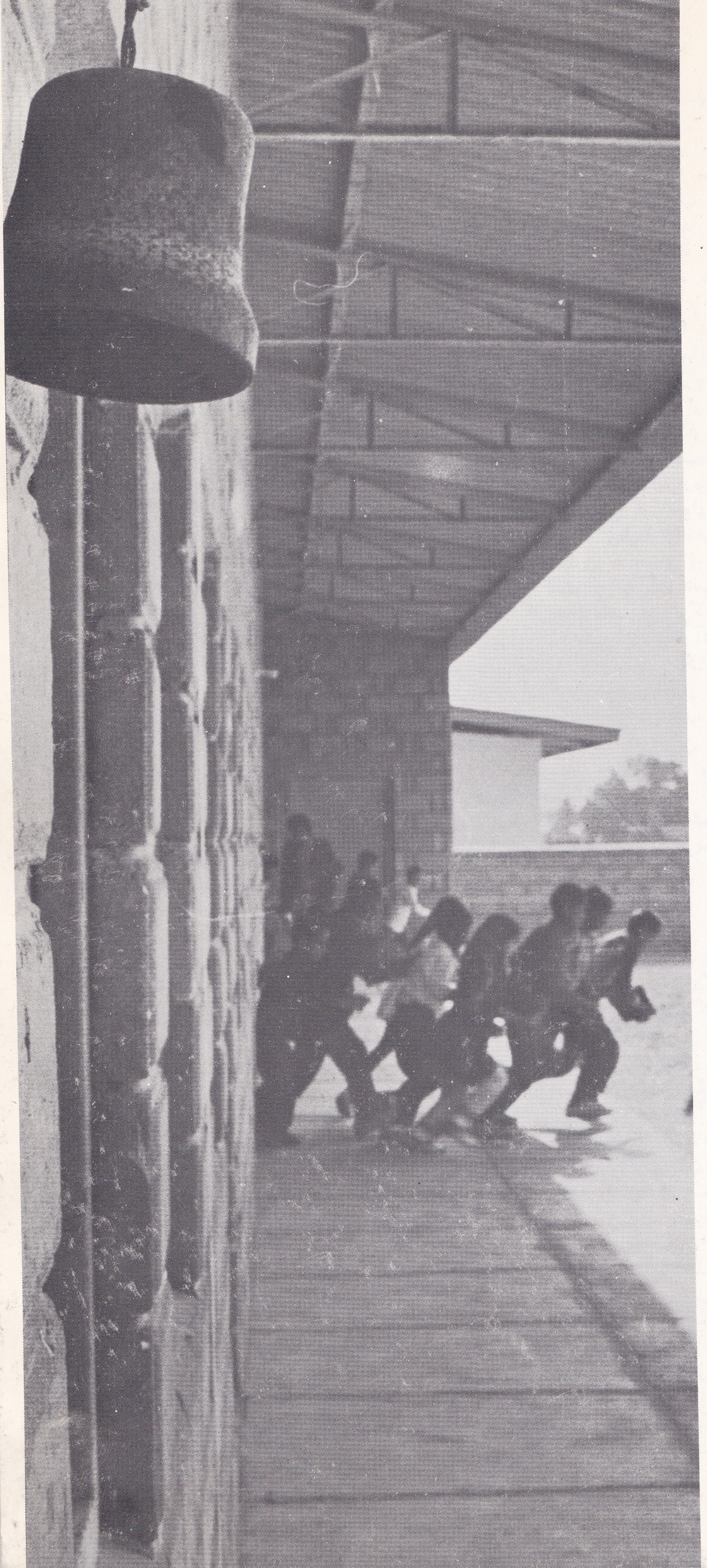
محصلین کلاسهای پیکار بابیسوادی را دو دستهٔ مشخص تشکیل میدهند. نخست ساکنین جزیره و دوم کارگرانی که نوبت کار شرکت نفت هستند و بعد از دو هفته کار یك هفته بآبادان و تهران میروند.

بجز ده لاز مدرسه‌ای در کرات واقع در ۱۰ کیلومتری لاز وجود دارد که دراین مدرسه یك سپاهی دانش کار تدریس کلاسهای اول تا سوم ابتدائی را بعهده دارد. در ده کرات که‌اکثریت قریب باتفاق ساکنان آنرا بومیان‌تشکیل میدهد هشت‌تن از ۱۸ تن شاگردان‌مدرسه دختر هستند. معلم‌این مدرسه فاصلهٔ لاز تا کرات‌را باموتورسیکلت میپیماید وپس‌از اتمام‌درس‌به‌ده‌لاز مراجعت‌کرده و بامدیر مدرسهٔ شاهپور هم‌خانه است.

در مدارس لاوان مثل همهٔ مدارس مشابه شرط سنی کمتر رعایت میشود و در حقیقت در مدرسه بروی تمام بچه‌هایی که میخواهند سوادآموزی‌کنند بازاست.

بچه‌های مدرسه در ساعات تفریح در حیاط مدرسه به بازیهای متداول مدرسه‌ای از قبیل گرگم به هوا، تاب بازی و نجات روی میاورند. و اغلب اتفاق افتاده است که دخترها و پسرها بدون هیچ‌گونه اختلافی بازی‌های مختلط دبستانی را انجام داده‌اند.

بچه‌ها معمولا با رغبت به مدرسه میآیند. فرار ازمدرسه بسیار کم ونادر است بنابراین وقتی‌که بچه‌ای ازمدرسه فرارمیکندتمام ده ازماجرا باخبرمیشوند.

زنگ تفریح زده شده‌است وبچه‌ها شتابان از کلاس به حیات مدرسه میریزند تا خستگی یکساعت درس را با بازی جبران کنند.

بخشداری لاوان

جزیرهٔ لاوان بخشی از استان ساحلی خلیج فارس است . در مجموع دو جزیرهٔ کیش و لاوان دارای یك بخشدار هستند که از جانب وزارت کشور تعیین میشود و بخشدار مزبور مقیم جزیرهٔ کیش است .

امور جزیرهٔ لاوان توسط کدخدای دهکدهٔ لاز اداره میگردد و نامبرده که خود از اهالی جزیرهٔ کیش است و در سالهای اخیر به لاوان آمده کلیهٔ امور مربوط به بخشداری را اداره میکند .

کدخدای لاز درعین حال صاحب مغازه‌ای در خود جزیره است . شرکت ملی نفت ایران در جوار دیگر تاسیسات ساختمانی جهت ادارات و منازل مسکونی سازمانهای دولتی یك باب منزل چهار اطاقه جهت سکونت مأموراول بخشداری ویکباب منزل سه‌اطاقه جهت مأمور دوم بخشداری بناکرده وتحویل استاندار استان ساحلی نموده است .

گمرك لاوان

شرکت‌ملی نفت‌ایران‌در نزدیکی‌ساحل و در کنار تأسیسات و اردوگاه سابق شرکت لاپکو و انبار مدرن‌ومجهز فعلی شرکت‌ایمینوکو یك‌ساختمان‌سه‌اطاقه‌جهت استفادهٔ گمرگ لاوان بنا کرده است . همچنین یك باب منزل ۳ اطاقه و یك اطاق مجزا با سرویس جهت سکونت . و استفادهٔ مامور گمرك ایجاد کرده است . گمرك لاوان به ورود و خروج کشتی‌های نفت‌کش و نیز موتورلنج‌های کوچك و بزرگ که به جزیره رفت و آمد میکنند نظارت میکند و مامورگمرك تمام کشتیهایی را که به جزیره نزدیك میشوند بازدید مینماید و کوشش میشود که در نهایت قدرت با ورود اجناس ممنوعه مبارزه شود .

گمرك لاوان و مامورین آن از پشتیبانی‌یك قایق‌موتوری تحت‌فرمانداری ژاندارمری که مجهز به بی‌سیم و مسلسل سنگین است برخوردارند و اغلب این قایق‌گشتی مانع ورود کالاهای ممنوعه به جزیره میشود .

ژاندارمری

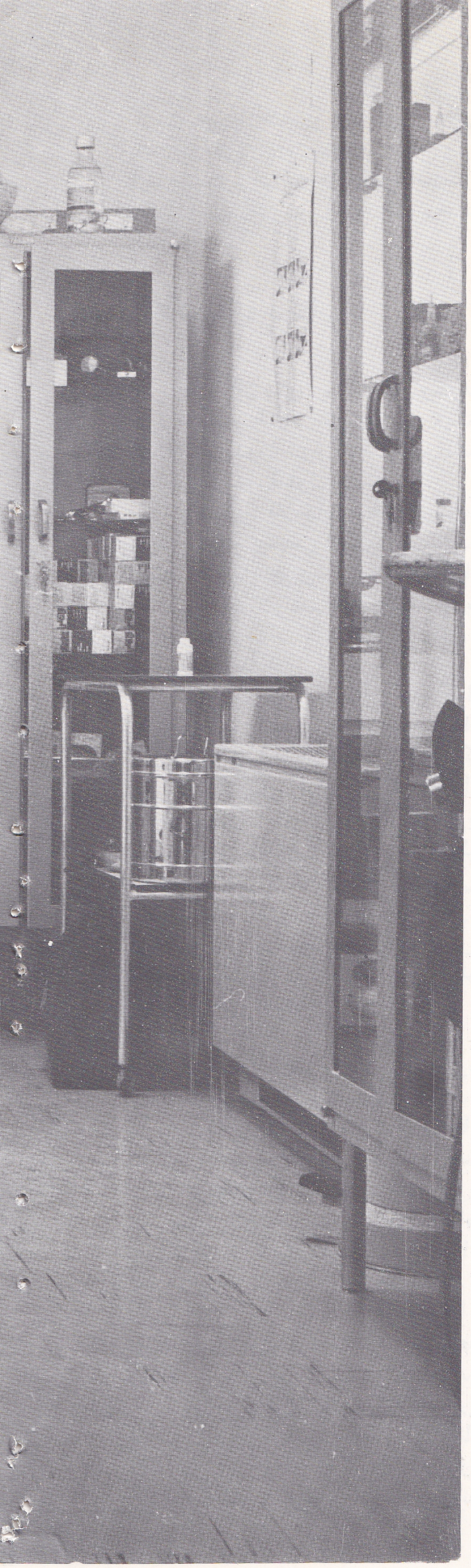
ژاندارمری لاوان در کنار دهکدهٔ لاز پهلوی ساختمان مدرسهٔ شاهپور قرار دارد . فرماندهی پاسگاه ژاندارمری را یك گروهبان ژاندارمری که اصلا تهرانی است برعهده دارد .

پاسگاه جمعا ۱۵ نفر ژاندارم دراختیار دارد که ٤ تن از این عده سرباز وظیفه هستند . شرکت ملی نفت یك باب منزل ٤اطاقه برای سکونت رئیس ژاندارمری و ٦ دستگاه ساختمان دو اطاقه برای سکونت افراد ژاندارمری همراه باکلیهٔ وسایل لازم ساخته و به ژاندارمری‌کشور تحویل داده است . این خانه‌ها دارای لوله‌کشی وآب وبرق‌است. عده‌ای از همسران وفرزندان‌ودرجه‌دارای‌درجزیره زندگی میکنند و فرزند یکی از آنها به دبستان‌دهکده‌میرود. پاسگاه‌ازگروهان مقام وهنگ‌بندرلنگه بابی‌سیم کسب‌دستور میکند. ژاندارمها درتمام‌شبانه روز در جزیره‌پاس‌میدهندومسلح به‌سلاحهای‌سبك واتوماتیك هستند . وظیفهٔ ژاندارمری دراین جزیره مبارزه با قاچاق و حفظ امنیت‌جزیره است و حفاظت تاسیسات نفتی‌بعهدهٔ گاردهای مخصوص شرکت‌نفت که برای این امر تعلیم دیده وکارآموزی نموده‌اند میباشد . رئیس پاسگاه به یکی‌از افراد گروه تحقیق اظهار داشت روحیه صلح‌جویانه و آرامش طلب اهالی دهکده سبب شده است که دراین منطقه نزاع و یا دزدی روی ندهد . پاسگاه یك دستگاه جیپ برای حمل و نقل و گشت بعهده دارد و جمع‌آوری مشمولین نظام‌وظیفه به عهدهٔ ژاندارمریست .

پست وتلگراف وتلفن

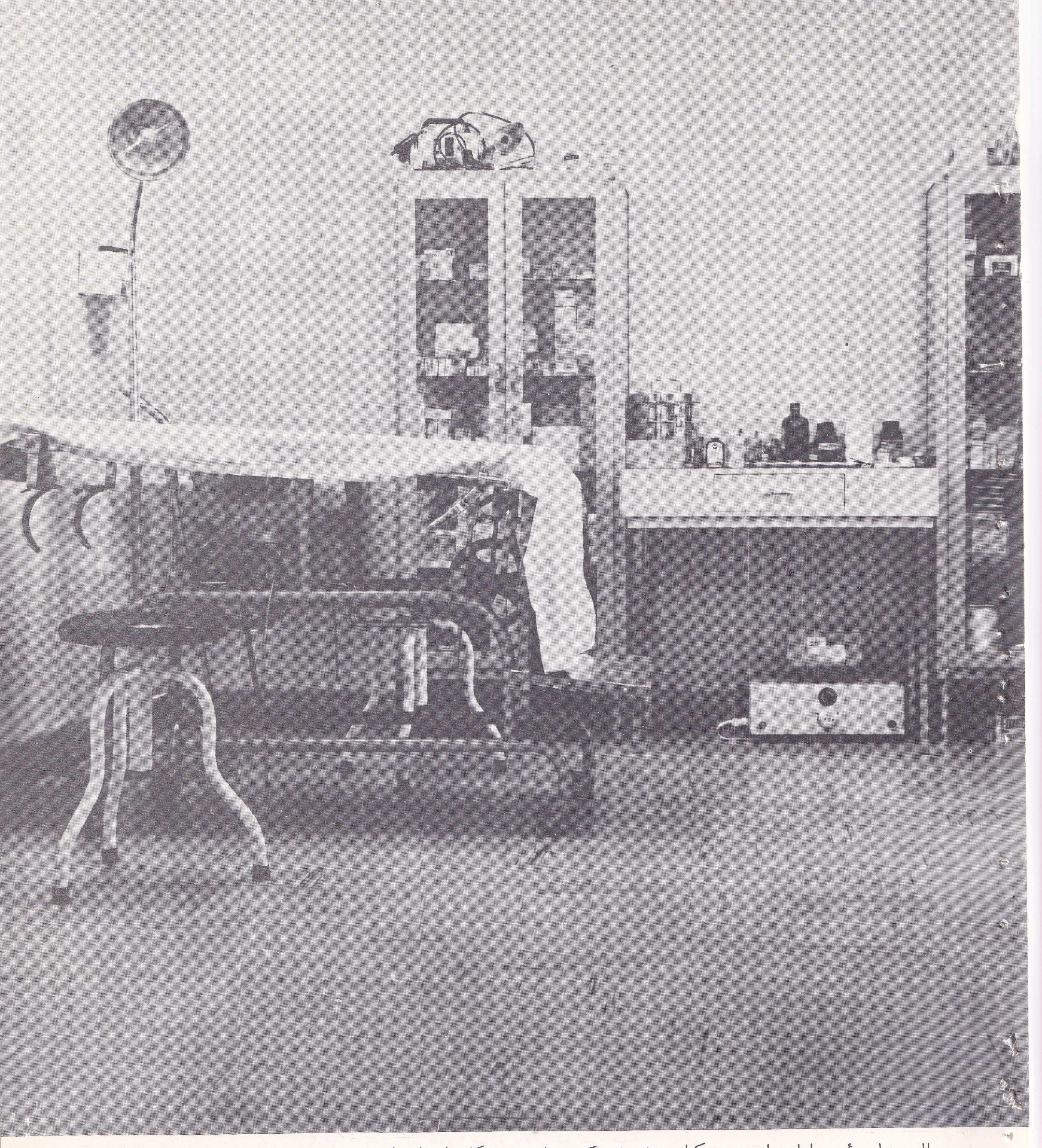
ساختمان پست لاوان در سال ۱۳٤٦ توسط وزارت پست و تلفن و تلگراف ساخته شده است . ادارهٔ پست دو کارمند دارد . رئیس اداره اهل یزد و دیپلمهٔ طبیعی است و کارمند دیگر اهل اهواز است و تا سال سوم متوسط تحصیل‌کرده است . این دو پس‌از دو ماه کارآموزی استخدام شده و چون ٥ سال تعهد خدمت در هر نقطه‌ای را که وزارت پست وتلفن و تلگراف بخواهد داده‌اند از مزایای خارج از مرکز و فوق‌العاده محرومند . محمولات پستی هفته‌ای دوبار توسط هواپیمای پست بجزیره میآید اما اسناد بهادار و پول و امانات پستی را از طریق پست معمولی که مطمئن‌تر است ارسال میکنند . اکثر مراجعات پستی مربوط به اهالی و مکاتبات سازمانهای دولتی‌است .

کارمندان پست در یکی از اطاق های ساختمان آن زندگی میکنند و از برق و آب مدرسه استفاده مینمایند

اداره کار و بیمه‌های اجتماعی

شرکت ملی نفت ایران ساختمانی جهت اداره کار و بیمه‌های اجتماعی تهیه‌کرده‌است . این ساختمان که درعین

حال منزل رئیس اداره است در کنار دیگر ساختمانهای نوساز دهکدهٔ لاز قرار دارد .

در جزیره شرکتهای نفتی هر کدام جداگانه برای خود پزشك و درمانگاه مخصوصی دارند . اهالی جزیره درمواقع اضطراری میتوانند از این درمانگاه‌ها استفاده کنند ولی بطور کلی استفاده از درمانگاههـا مخصوص اعضای شرکت است . تایکسال پیش‌لاوان فاقد درمانگاه بود اما اینك درمانگاه مجهزی توسط شرکت ملی نفت ساخته شده که کـار ساختمان آن بپایان رسیده و حتی کولر های این درمانگاه نیز نصب شده‌است

درمانگاه مجهزی وسیله شرکت ملی نفت در خارگ احداث گردیده که ساکنان این جزیره میتوانند برای مداوا ومعالـجه خود بطور رایگان ازآن استفاده‌کنند .

قرار است شرکت ایمینوکو وسایل و لوازم درمانی و بهداشتی مورد نیاز این درمانگاه را تامین کند و آنگاه درمانگاه در اختیار انجمن ده قرار بگیرد تا در صورت امکان یك سپاهی بهداشت و یا یك بهیار بجزیره بیایند و نیازهای درمانی و بهداشتی بیش از هفتصد تن ساکنان جزیره را برآورده سازند. در حال حاضر بیماری های سخت یا واگیردار توسط پزشکان شرکتهای نفتی معالجه و درمان میشوند و نیز برخی از عملیات جراحی تا آنجا که وسائل و امکانات درمانگاههای شرکتها و تخصص پزشکان آن اجازه بدهد در خود جزیره و در دو درمانگاه شرکتهای نفتی انجام میشود. علاوه‌براین در برخی از موارد پزشکان شرکت ببالین زنان باردار فراخوانده میشوند تا آنان را در وضع حمل کمك کنند و این نشان میدهد که اهالی جزیره از نقطهٔ نظر استعدادپذیرش مظاهر زندگی مترقیانهٔ امروز آمادگی کامل دارند.

تشکیلات محلی لاوان

انجمن ده

انجمن ده لاز تنها انجمن ده در جزیرهٔ لاوان است که از ۶ سال پیش کار خودرا شروع کرد. اعضای انجمن ده با رای مستقیم مردم انتخاب میشوند واین انتخابات هرسه سال یکبار تجدید میگردد. اعضای انجمن ده ۵ نفرهستند که بطور افتخاری کار میکنند. درحال حاضر انجمن ده دارای ۵ عضو است که عبارتند از یك‌رئیس، یك نائب رئیس، یك صندوقدار، یك منشی و یك نفر ناظر.

انجمن ده در خیابان اصلی‌دهکده واقع شده‌است واهالی نظریات ونیازهای خود را هنگام تشکیل جلسه باطلاع انجمن میرسانند.

انجمن ده دو درصد از عایدات مردم را بخود تخصیص میدهد و بعلاوه خود مردم هم گاه و بیگاه کمکهای غیرمستمربانجمن‌مینمایند. انجمن از این محل درآمد برای عمران وآبادی و تنظیف ده استفاده میکند. مخارج رفت و آمد و سکونت سپاهی بهداشت رابعهده دارد. بوضع چاههای آب و برخی از تاسیسات ده میرسد. درخواستهای مردم را برای آبادانی از طریق اداره آبادانی و مسکن استانداری بنادر تهران‌میفرستد.

درصورتیکه شرکت ملی نفت یا دیگر شرکتهای نفتی وابسته به‌کارگران بومی‌نیازمندباشند پس‌ازتصویب صلاحیت کارگران آنها را بآن شرکت معرفی میکند و رویهمرفته امور مربوط به ده‌را انجام میدهد.

البته کدخدا بعنوان عضو اجرائی همیشه درخدمت انجمن ده است.

خانهٔ انصاف

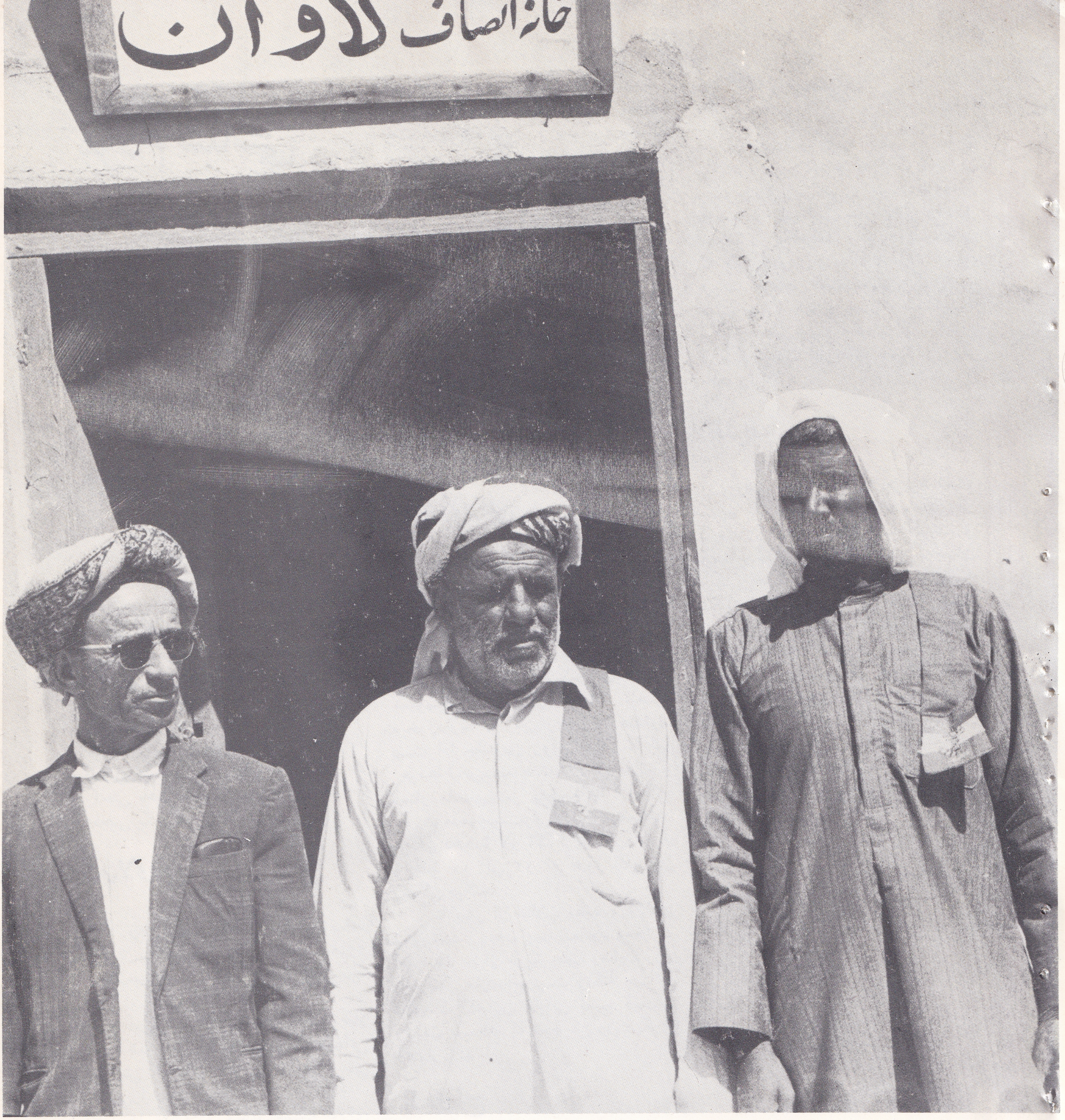
در اجرای اصل نهم انقلاب سفید ازتاریخ ۳۰ر۱۰ر۴۸ خانهٔ انصاف در لاوان شروع بکار کرد. خانهٔ مزبور در بنایی نامناسب در انتهای خیابان اصلی دهکده واقع شده است اما شرکت نفت در حال حاضر ساختمان مرتبی مرکب از دو اطاق و سرویس کامل درمیدان دهکده مقابل پست و ترانسفورماتور برای خانهٔ انصاف ساخته است که تایکی دوماه دیگر تحویل میشود.

طرز انتخاب اعضای خانهٔ انصاف بدین شکل است که کدخدای ده کسانی راکه دارای صلاحیت هستند به رئیس دادگاه بندرلنگه و بخشدار کیش معرفی میکند و پس‌از تائید آنها معرفی‌نامه‌ای در میان اهالی ده پخش میشود ونامزد های این انتخاب معرفی میگردند. مردم از میان نامزد ها ۳ نفر را بعنوان عضو اصلی ودونفر را بعنوان عضو علی‌البدل انتخاب میکنند. منشی جلسات خانهٔ انصاف سپاهی دانش مقیم جزیره‌یا رئیس مدرسه ویا معلم دبستان دهکده است. خانهٔ انصاف هر هفته روز های پنجشنبه در صورت وجود اختلاف یا دعوایی تشکیل جلسه میدهد. اما این مانع ازآن نیست که اگر اختلافی یا دعوایی برپا شد اعضای خانهٔ انصاف بلافاصله جلسهٔ خانهٔ انصاف را تشکیل ندهند. صورت جلسات این‌گونه‌دادرسی‌ها در ۳ نسخه تعیین میشود که دو نسخهٔ آن برای تایید بدادگاه بندرلنگه ارسال میشود.

خانهٔ انصاف جزیرهٔ لاوان دعاوی حقوقی تا ۱۰۰۰ تومان صلاحیت دارد وطرفین دعوی میتوانند در صورت‌سازش حتی در مورد مبالغ بالاتر نیز در خانهٔ انصاف لاز کار خود را حل و فصل کنند. اعضای خانهٔ انصاف‌نیز‌مانندانجمن ده برای مدت ۳سال انتخاب میشوند.

اهم مسائل مورد اختلاف در خانهٔ انصاف اختلافات همسایگی و گاهی نیز اختلافات زناشویی است. درصورتی که این اموربه‌طلاق منجر شود وزن وشوهر به‌توافق نرسند دادگاه حمایت خانوادهٔ بندرلنگه بآنها رسیدگی میکند.

اعضای خانهٔ انصاف افتخاری کار میکنند و از این بابت درآمدی ندارند.

خانه انصاف لاوان بتمام دعاوی حقوقی وجزائی اهالی دهکده رسیدگی میکنند
تأسیس خانهٔ انصاف که در اجرای اصل نهم انقلاب سفید صورت گرفته است کمك بزرگی بهمردم لاوان بشمار میآید . وآنان مجبور نیستند که دیگر برای انجام کارهای حقوقی خود راهی بنادر و سواحل نزدیك شوندخانه انصاف بسیاری از مشکلات را درمحل حل وفصل میکند .

مشخصات مردم شناسی

جمعیت

جمعیت اصلی لاوان همچنانکه اشاره شد باظهار کدخدای محل ودفاتر آمار ۷۰٤ تن بودند.
شناسنامهٔ نوزادان هر سه‌ماه یکبار توسط مأمور آمارکه ازبندرلنگه به‌لاوان میآید درمحل صادر و به اولیاء طفل تسلیم میشود.

مذهب

دین اهالی بومی جزیره اسلام‌است. مسلمانان به دودسته شیعه و سنی تقسیم میشوند. پیروان تسنن از مذهب شافعی‌پیروی میکنند. درجزیره مسجدی متعلق به‌اهل تسنن و حسینیه‌ای متعلق به پیروان مذهب شیعه وجود دارد. مسجد از یك‌معماری جالب توجه اسلامی برخوردار است و حسینیه بنای تازه سازیست که هنوز کاملا پایان نیافته. اهالی جزیره بهیچ‌وجه گرفتار تعصبات مذهبی نیستند. در نهایت آرامش و راحتی باهم معاشرت میکنند ودر مراسم مذهبی یکدیگر شرکت مینمایند.

زن‌لاوانی

زنان لاوان اغلب سیاه چرده‌اند ازمرد بیگانه میگریزند. در برخورد مسائل‌حسی وعینی زندگی‌بسیار واقع‌بین، خشن و ابتدائی فکر میکنند.
دربارهٔ آرایش زنان دهکده قبلا اشاره شد. معمولا بسته به‌موقعیت‌طبقاتی وارزش اجتماعی هرزن وسیلهٔ زینتی خاصی‌را بکار میبرد.
در بکاربردن وسایل شستشو دارای آگاهی کافی نیستند.
به‌نظم‌وترتیب‌اطاق وخانهٔ خودزیاد پایبند نیستند. ازنظر اخلاقی مثل همهٔ زنهای ابتدائی درشت ودر عین حال تسلیم و مطیع هستند. مهربان ومهمان نوازند. زنان معمولااز زندگی خود راضیند و عقیده دارند آنچه راکه خدا داده قبول دارند وبیشتر نمیخواهند. عقدهٔ شهری نبودن نیز ازعقده هائیست که زن لاوانی را آزار میدهد و اوگمان میبرد که‌چون شهرها را ندیده هیچ‌چیز نمیداند.
درمورد بچه‌آوردن‌زن کاملاتابع تصادف است.هیچ‌گونه کنترل و پیشگیری‌صورت نمیگیرد وهربار که زن استعدادباروری داشته باشد وهمخوابگی کند صاحب‌اولاد خواهد شد. داشتن اولاد زیاد را زن لاوانی جزء افتخارات میداند و گمان میبرد که یك وظیفهٔ مذهبی و ملی را انجام میدهد.
بعضی‌زنان‌براساس اعتقادات مذهبی‌از روبندهٔ مخصوص جنوب ایران که بنام بتوله معروف است وبینی و دورچشم‌ها و پشت‌لب را میپوشاند ودر پشت سربسته میشود استفاده میکنند. روسری معمولا سیاه‌رنگ بسر دارند واز حجاب بسیار مقید شهرهای کوچك در آنجا خبری نیست.

مرد لاوانی

مرد لاوانی یا پیله‌وراست‌یاکارمند و کارگر شرکت نفت یا صیاد اگرچه تعدادی دام در جزیره وجود دارد ولی شغلی بنام دام‌داری درجزیره وجود نداشت. درعوض پیله‌وران‌دهکده که مرفه‌ترین طبقه‌را تشکیل میدهند از خصوصیات‌کاسب‌کار کوچك کاملا برخوردارند. زبان‌بازی زیاد متداول نیست اما چانه‌زدن رواج دارد. اغلب مردها لباس‌سفید «دشدشه» بتن دارند و دستار مانندی بسر پیچیده‌اند. اصلاح صورت مذموم‌نیست‌ولی‌متداول‌هم‌نمیباشد. مردان دهکدهٔ لاز اکثراً یك زن دارند و فقط ۱۰ الی ۱۲ تن هنوز بادو زن زندگی میکنند.
تا پیش از انقلاب سفید و آزادی زنان تعدد زوجات پسندیده بود ومجاز، اما اینك جزاز طریق جلب رضایت زن، مرد قادر به‌ازدواج نیست ونکتهٔ جالب اینجاست که زن لاوانی بهیچ قیمت رضایت نمیدهد که شوهرش زن دیگری اختیار کند.

ازدواج

مهریه‌دختر در حدود ۳۰۰ تا ٤۰۰ تومان همراه بایك جلد قرآن کریم و یك‌شاخه گیاه سبز است.
جشن عروسی بطور مفصل در خانهٔ داماد انجام میگیرد و در صورت‌استطاعت داماد مطرب و معرکه‌گیر وچشم‌بند از سواحل به‌جزیره دعوت میکند تا مردم را سرگرم سازد. پس از انجام مراسم عقد عروس را بمیان مردم میآورند تا همه اورا ببینند.

مرگ و نیستی

لاوانیها مرگ را خیلی‌آسان‌تحمل میکنند. در مراسم مرگ ازگریه‌وزاری و بسروروی زدن‌خبری نیست. گورستان دهکده در حد فاصل میان ییلاق وقشلاق دهکدهٔ لاز واقع شده وگورها باسنگهایی که بطور عمودی و بشکل قراردادی‌برای هرکس مشخص است معین گردیده. مراسم سوم، هفته و چله وجود ندارد. مراسم مذهبی بسیار ساده برگزار میشود و بهیچ وجه تشریفات معمول درديگر جاها را ندارد.

تغذیه

وضع غذایی اهالی جزیره نسبت مستقیم با درآمد آنها دارد. غیر از کارمندان دولت وبانك که گوشت و مایحتاج غذایی خودرا توسط آشنایان شرکتی یادیگر وابستگان دولت تهیه میکنند اهالی بومی غذای خودرا بیشتر باتهیهٔ برنج و خورشی از بقولات وسیب زمینی وگوجه فرنگی فراهم میآورند. موادپروتئینی‌رابیشتر از حبوبات تامین میکنند والبته ماهی نقش موثری دارد. خانواده‌هایی که مردان آن بصید ماهی میروند پس‌از فروش ماهی‌ها اگرماهی زیاد بیاید بمصرف خانواده میرسانند. بطورکلی نان و برنج دوماده مهم تغذیه هستند.

چهره‌ای از یك دختر زیبای لاوانی اهل ده کرات

نفت در لاوان

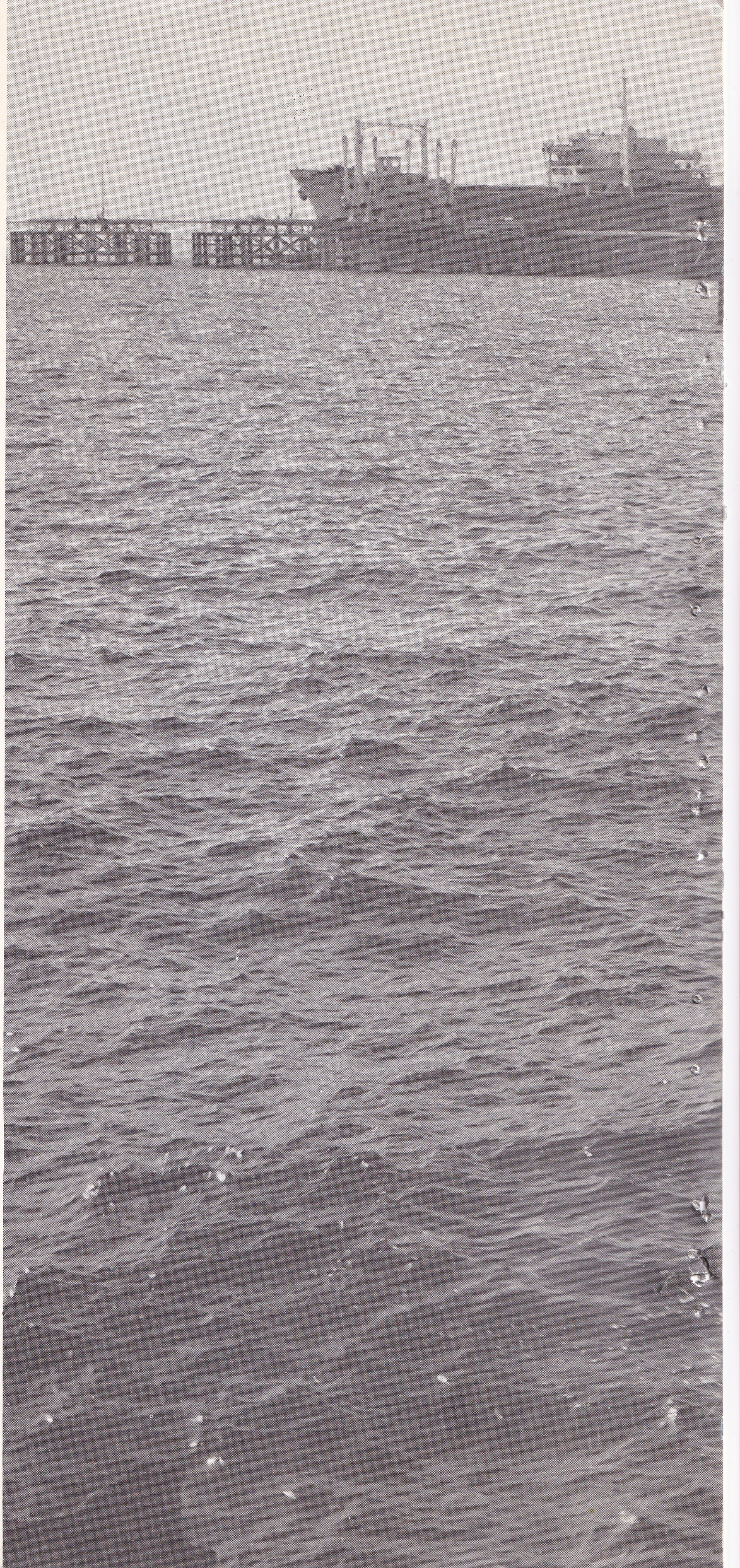
درسال۱۳۴۲ شرکت ملی نفت‌ایران تصمیم گرفت که باقیماندهٔ بخش یك از تقسیمات نفتی کشورواقع در فلات قارهٔ خلیج فارس را آزاد اعلام نموده و از شرکتهای صلاحیتدار خارجی برای انجام عملیات نفتی دعوت نماید.

دراین بار برخلاف دوره‌های قبل شرکت ملی نفت ایران با ابتکارمخصوص بخود وبرای اولین بار درتاریخ‌اکتشافات نفتی در جهان تصمیم گرفت که با انجام عملیات لرزه‌نگاری دریائی درقسمتهای باقیماندهٔ بخش یك واقع در فلات قارهٔ خلیج فارس و واگذاری نتایج حاصله به متقاضیان انجام عملیات نفتی قبل از تشریفات مزایدهٔ بین‌المللی وسیله‌ای فراهم نماید تا شرکتها با اطلاع قبلی به امکان وجود ساختمانهای زیر زمینی مناسب بتوانند باریسك کمتری درمزایده شرکت‌نموده وبالنتیجه شرایط مطلوبتری از لحاظ دولت ایران و شرکت ملی نفت پیشنهادبنمایند. دراثر اقداماتیکه دراین زمینه بعمل آمد تعداد ۱۳ گروه نفتی حاضر شدند در هزینهٔ عملیات لرزه‌نگاری شرکت کنند.

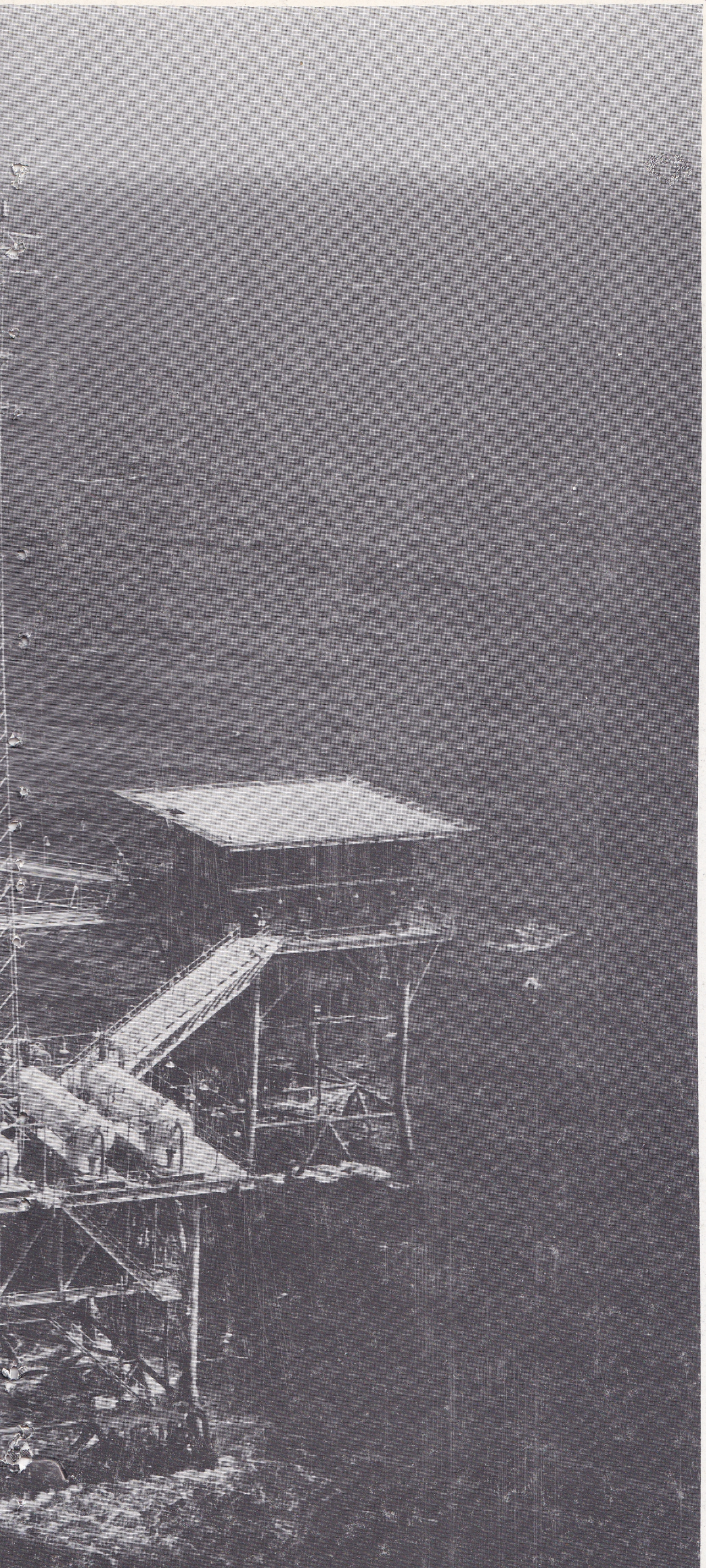
در شهریور ۱۳۴۲ آگهی مربوط به آزاد شدن قسمتهائی از بخش یك از تقسیمات نفتی کشور منتشر گردید و از ده پیشنهاد رسیده دراین مورد تعداد ۵ پیشنهاد از طریق چهار گروه و یك شرکت نفتی مناسب تشخیص داده شد و بعنوان برنده اعلام گردید.

شرکتهای مختلطی‌که دراثر مزایدهٔ فوق برمبنای ۲۵–۷۵ بنفع ایران تشکیل گردیدند عبارتند از:

شرکت نفت لاوان (لاپکو)
شرکت نفت بین‌المللی دریائی‌ایران (ایمینوکو)
شرکت نفت فلات قارهٔ دشتستان (دوپکو)
شرکت نفت فلات قارهٔ ایران (ایروپکو)
شرکت نفت فارسی (اف. پی. سی)
شرکت نفت‌خلیج فارس (پگوپگو)

منظرهٔ جبههٔ روبساحل اسکلهٔ بارگیری نفت خام در لاوان. دراین جبهه کشتی‌های تا شصت هزار تن میتوانند بارگیری کنند

حوزه های استخراج نفت

اکتشاف و استخراج نفت در آبهای خلیج فارس نزدیك جزیرهٔ لاوان توسط شرکتهای لاپکو و ایمینوکو انجام میگیرد . برای استخراج نفت سکوهای بهره‌برداری درآب ایجاد شده و این سکوها درمیدان های نفتی رستم ، رخش و ساسان در جنوب جزیرهٔ لاوان در خلیج فارس قرار دارند .

لاپکو

شرکت نفت لاوان با کشف میدان ساسان به نفت رسید . این میدان در نزدیکی جزیرهٔ لاوان واقع شده و بوسیله خط لوله زیردریائی به جزیره لاوان متصل گردیده است . بخشی از تاسیسات این میدان در دریا و مابقی در جزیره لاوان واقع است .درمیدان ساسان جمعا ۱۶ حلقه چاه حفر شده که تماما مورد بهره برداری قرار دارند . نفت تولیدی این چاهها بوسیله یك خط لوله زیردریائی بطول ۱۴۲ کیلومتر و قطر ۲۲ اینچ به جزیرهٔ لاوان حمل میگردد. ظرفیت این خط لوله ۲۰۰ هزار بشکه در روز میباشد .

بهره‌برداری از میدان ساسان در ۱۹۶۸ (۱۳۴۷) آغاز گردید و میزان تولید شرکت لاپکو در سال ۱۹۷۰ (۱۳۴۹) ۱۴۲،۴۵۵ بشکه در روز بوده است تعداد چاههای‌نفتی شرکت نفت‌لاوان (لاپکو) در پایان سال (۱۳۴۹) ۱۹۷۰ ۱۳ حلقه بوده است .

۱ ــ طرفین قرارداد

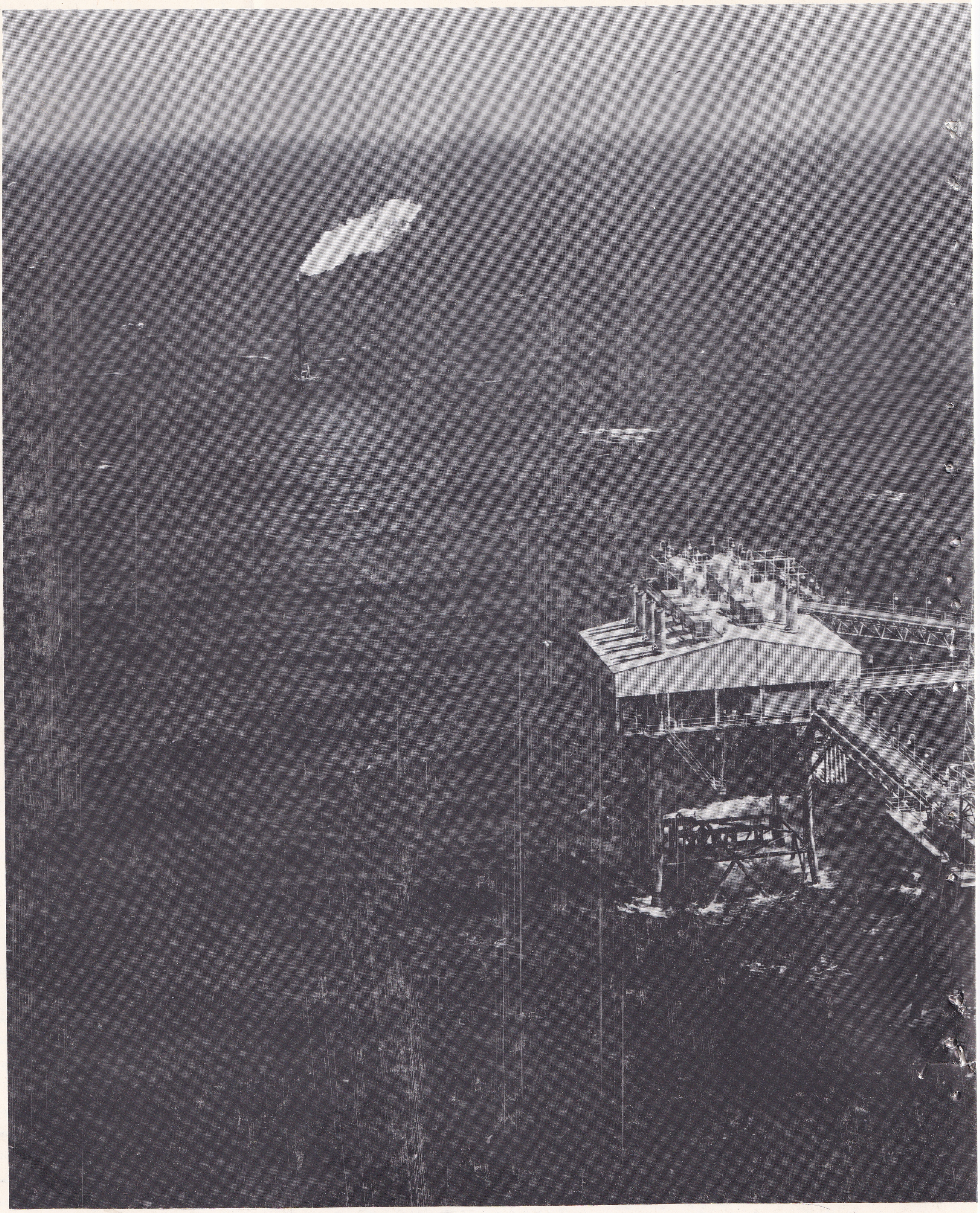
الف ــ طرف اول ــ شرکت ملی نفت ایران

ب ــ طرف دوم

Atlantic Richfield Company, Murphy Middle East Oil Company, Iranian Sun Oil Company and Union Oil Company of Iran.

ج ــ نوع شرکت ایجاد شده ــ طرفین قرارداد تواماً «دستگاه مختلطی» ایجاد میکنند که دراثر آن شخصیت حقوقی جداگانه‌ای بوجود نخواهد آمد .

هریك از طرفین نصف سرمایهٔ شرکت نفت لاپکو را تعهد و پرداخت خواهند نمود . سرمایهٔ اولیهٔ شرکت ۲ میلیون و ۵۰۰ هزار ریال است .

سکوی بهره‌برداری شرکت نفت لاوان (لاپکو)

۲ – تاریخ اجرا و مدت قرارداد

الف – تاریخ امضای قرارداد ۲۸ دیماه ۱۳۴۳ (۱۸ ژانویه ۱۹۶۵)

ب – تاریخ اجرای قرارداد ۲۴ بهمن ماه ۱۳۴۳ (۱۳ فوریهٔ ۱۹۶۵)

ج – مدت قرارداد ۲۵ سال از تاریخ شروع بهره‌برداری تجارتی در ناحیهٔ مربوطه و سه دورهٔ متمم پنجساله تحت شرایطی

تبصره – تاریخ شروع بهره‌برداری تجارتی تاریخی خواهد بود که یکصد هزار مترمکعب نفت تولید شده از ناحیهٔ مربوطه فروش و تحویل شده باشد .

۳– مساحت نواحی مورد قرارداد

جمع مساحت مورد قرارداد در حدود ۸۰۰۰ کیلومتر مربع میباشد .

۴ – استرداد نواحی

الف – در پایان سال پنجم از تاریخ اجرا ۲۵٪ کل ناحیهٔ عملیات کسر خواهد شد .

ب – در پایان سال دهم از تاریخ اجرا ۵۰٪ کل ناحیهٔ اولیهٔ عملیات کسر خواهد شد .

۵ – دورهٔ اکتشاف

الف – مدت دورهٔ اکتشاف ۱۲ سال بوده و چنانچه در خاتمهٔ دوازده سال از تاریخ اجرای قرار داد طرف دوم نایل به بهره‌برداری تجارتی در ناحیهٔ قرار داد نگردد ، قرارداد خودبخود فسخ خواهد شد .

ب – برای تضمین حسن اجرای عملیات اکتشافی گروه اتلانتیك (طرف دوم قرارداد) موظف است در دورهٔ اکتشاف حداقل ۱۵ میلیون دلار صرف هزینه‌های اکتشافی بنماید .

پ – در ظرف چهار سال اول طرف دوم قرارداد نمیتواند تحت هیچ عنوانی عملیات اکتشافی را تعطیل و یا موقوف نماید .

ت – کلیهٔ هزینه های اکتشافی طی دورهٔ اکتشاف با طرف دوم قرارداد خواهد بود و چنانچه عملیات اکتشافی به نتیجهٔ منفی منتهی شود مخارج مربوطه تماماً برعهدهٔ طرف دوم میباشد و در صورتیکه نتایج عملیات اکتشافی مثبت گردید از فروش نفت خام صادراتی بازیافت میگردد .

عکس هوائی از تأسیسات حفاری درخلیج‌فارس

ث – حداکثر موعد مقرر جهت شروع عملیات اکتشافی ۶ ماه و درمورد حفر اولین چاه اکتشافی ۱۸ ماه از تاریخ اجرای قرارداد خواهد بود .

ج – در دورهٔ اکتشاف شرکت نفت لاپکو فقط عامل طرف دوم قرارداد خواهد بود .

بکارگماردن افراد خارجی

دراین قرارداد برخلاف قرارداد های قبلی کوشش شده‌که با توسل بمعیار آماری تعداد افراد شاغل خارجی را کاهش دهد . بدین تفصیل که درخاتمهٔ ده سال از تاریخ اجرا نبایستی تعداد کارمندان خارجی آن شرکتها از ۲ در صد کل کارمندانی که در استخدام آن شرکت‌ها میباشند تجاوزنمایند. وبعلاوه مقامات عالی اجرائی‌که توسط‌کارمندان غیر ایرانی اشغال شده نباید از ۴۹ در صد کل مقامات اجرائی موجود بیشتر باشد .

دورهٔ توسعه

الف – پایان مرحلهٔ اکتشاف در مورد هر میدان تاریخی خواهد بود که طرف دوم اظهاریهٔ کتبی حاکی ازتکمیل اولین چاه تجارتی به ترتیبی که در قرارداد ذکر شده را بطرف اول تسلیم نماید . لازم بذکر این نکته است که به صرف اثبات تجاری بودن چاه نمیتوان ادعا کردکه میدان تجاری است و آنهم نیز تابع شرایطی است .

ب – کلیه مخارجی که از تاریخ تسلیم اظهاریهٔ طرف دوم دایر به کشف

مخازن ششگانه لایکو ــ هریك از این مخزنها ۵۰۰ هزار بشکه ظرفیت دارند

اولین چاه تجارتی تا تاریخ شروع بهره‌برداری تجاری بعنوان مخارج توسعه و بهره‌برداری تلقی میشود و طرف دوم تقبل مینماید که طبق درخواست طرف اول هزینه‌های مربوط به طرف اول را (پنجاه درصد) نیزکه برای توسعه و بهره‌برداری تا تاریخ شروع بهره‌برداری تجاری مورد لزوم است بپردازد که بعداً باربح متعلقه درموقع بهره‌برداری‌تجاری توسط طرف اول وام مربوطه مستهلك خواهد شد .

از شروع بهره‌برداری تجاری (فروش و تحویل ۱۰۰،۰۰۰ متر مکعب نفت خام هر میدان) طرفین قرارداد مسئولیت پرداخت کلیه هزینه های مربوطه برای عملیات نفتی میدان مورد نظر را برعهده خواهند گرفت .

سایر موارد قرارداد

الف ــ بازاریابی ــ در قرارداد پیش‌بینی شده که هر طرف میتواند هر قسمت از نصف نفت خام سهم طرف دیگر را که مایل بتحویل گرفتن آن نباشد خریداری کند . قیمت مورد داد و ستد براساس بهای نیمه راه خواهد بود که بطور کلی قیمتی است بین بهای اعلان شده و هزینهٔ تمام شده .

ب ــ پرداخت پذیره‌های نقدی همچنین پذیرهٔ مدت دارکه برای اولین‌بار در این قرار داد بچشم میخورد .

پ ــ دراین قرارداد حق‌الارض برخلاف قراردادهای قبلی که پس از سال دوازدهم (خاتمهٔ دورهٔ اکتشاف) قابل پرداخت بطرف اول بود از تاریخ آغاز بهره‌برداری بمیزان تجاری قابل وصول است .

ت ــ مصرف داخلی ــ بهای نفت مورد نیاز شرکت ملی نفت ایران برای مصرف داخلی قیمت تمام شده باضافهٔ حق‌العملی مساوی ۱۴ سنت برای هر مترمکعب خواهد بود که بطرف دوم قابل پرداخت است .

تأسیسات این شرکت در تاریخ ۱۱ آبانماه ۱۳۴۷ بدست مبارك شاهنشاه آریامهر افتتاح شد .

ایمینوکو

شرکت نفت بین‌المللی دریائی ایران
(Iranian Marine International Company) "Iminoco".

دستگاه مختلطی مرکب از شرکت ملی‌نفت ایران‌بعنوان‌طرف اول‌وشرکتهای Agip Dire Zione Mine Raria, Phillips Petroleum Company, Hydrocarbons, India (private) Ltd.
بعنوان طرف دوم است که در تاریخ ۲۷ دیماه ۱۳۴۳ (۱۷ ژانویه ۱۹۶۵) قرارداد تشکیل آن امضاء شد و در تاریخ ۲۴ بهمن ۱۳۴۳ (۱۳ فوریه ۱۹۶۵) قرارداد بمرحله اجرا درآمد.

شرکت نفت بین‌المللی دریائی ایران مبلغ ۳۴ میلیون دلاربعنوان پذیره بطرف اول (شرکت ملی نفت ایران) پرداخته است و مبلغ حداقل معادل ۴۸ میلیون دلار برای عملیات اکتشافی که بموجب این قرارداد متعهد گردیده است خرج خواهد کرد.

مساحت ناحیه‌ای که در اختیار طرف دوم برای اجرای عملیات داده شده ۷۹۶۰ کیلومتر مربع است.

متون قرارداد ایمینوکو تقریباً مشابه قرارداد لاپکو بوده وفقط درموارد نادری با قرارداد اخیرالذکر تفاوت‌دارد که از جمله است میزان پذیرهٔ نقدی، هزینهٔ اکتشافی و سرمایهٔ اولیه.

تأسیسات این شرکت در آبان ماه ۱۳۴۹ توسط شاهنشاه آریامهر رسماً افتتاح شد و شروع بکار کرد.

ایمینوکو تاکنون به کشف دو میدان نفتی رستم و رخش موفق گردیده است. نامگذاری میدان‌های نفتی براین اساس است که درآغاز عملیات حفاری ساختمان‌ها را با حروف خاصی مشخص مینمایند. دراین مورد چون میدان رستم با حرف R مشخص شده بود لذا این میدان رخش نامگذاری شد.

بهره‌برداری از میدان رستم درماه اوت ۱۹۶۹ برابر با مرداد ۱۳۴۸ آغاز گردیده است و میدان رخش در فوریهٔ ۱۹۷۱ (۱۳۴۹) مورد بهره‌برداری قرار گرفت:

این میدان بوسیلهٔ یك رشته خط لولهٔ زیر دریائی بقطر ۱۸اینچ به‌جزیرهٔ لاوان متصل میگردد. طول این‌خط ۱۱۰ کیلومتر است که بین میدان رستم و تأسیسات بارگیری لاوان ایجاد شده‌است. همچنین در سال ۱۳۴۹ یك خط لولهٔ زیر دریائی بقطر ۱۸ اینچ ووبطول ۲۷ کیلومتر بین میدان رخش و سکوی بهره‌برداری میدان رستم نصب گردید. بدین ترتیب نفت میدان رخش بوسیلهٔ خط لولهٔ زیر دریائی میدان رستم‌ازطریق خط لولهٔ فوق‌الذکر به جزیرهٔ لاوان جهت صادرات منتقل میگردد.

تأسیسات جزیرهٔ لاوان که توسط ایمینوکو ساخته شده است بقرار زیر است:

۱ — سه مخزن ذخیرهٔ نفت خام هریك بظرفیت ۵۰۰،۰۰۰ بشکه.

۲ — دستگاههای تفکیك نفت از گاز.

۳ — واحد های مخصوص تصفیه و شیرین کردن آب دریا.

میزان تولید ایمنوکودرسال ۱۹۷۰ (۱۳۴۹) ۵۵،۳۰۹ بشکه در روز بوده است. وتعداد چاههای بهره‌ده نفتی در میدانهای رستم و رخش مجموعاً ۱۹حلقه است

بارگیری

بعد از اینکه نفت کاملا از گاز و آب و نمك جدا شد وارد مخازن ذخیره میشود. گنجایش هریك از این مخزنها ۵۰۰،۰۰۰ بشکه و تعداد آنها ۹ واحد میباشد که ۶ واحد آنها متعلق به شرکت لاپکو و ۳ واحد باقیمانده متعلق بشرکت ایمینوکو میباشد. از این مخازن نیز لوله‌ای به اسکلهٔ جزیره متصل است که نفت را به کشتی‌ها میرساند. برروی لوله‌هایی که نفت این مخازن را به‌اسکله میبرند، دستگاههای اندازه‌گیری دقیقی نصب شده است که مقدار نفت منتقل شده به کشتیهای نفت‌کش را نشان میدهد. قطر این لوله ۴۲ اینچ میباشد و بطور متوسط هر ماه چهار تا پنج بار بارگیری انجام میشود.

چون گاز تولید شده از نفت از نظر صادرات در حال حاضر مقرون بصرفه نیست با مقداری از آن توربینهای مولد برق جزیره را بکار میاندازند و آنچه را باقی میماند میسوزانند.

دوتوربین گازی برق جزیرهٔلاوان را تولید میکنند که قدرت آنها برابر با ۱۵۰۰۰ اسب بخار میباشد و حداکثر برق تولید شده از آنها ۷۵۰ کیلووات است.

تاسیسات اداری و مسکونی شرکتهای وابسته

تاسیسات شرکت لاپکو درناحیه‌ای بنام بنین پارك Nanian Park واقع شده است که شامل منازل مسکونی برای کارکنان ایرانی و خارجی وکارگران— رستوران— باشگاه ورزشی که دارای ۳ میز پینك‌پنك ویك میز بیلیارد واستخر و زمین تنیس است— یك سالن ناهار خوری که بطور سلف سرویس مورد استفاده قرار میگیرد —یك سینما و مهمانسرا میباشد. این تاسیسات مجهز به مدرنترین وسایل زندگی و آسایش است.

ناحیهٔ مسکونی ایمینوکو Green Village (دهکدهٔ سبز) نامیده میشود. این شرکت هم مانند شرکت لاپکو دارای تأسیسات مسکونی مجهزاست او وسائل راحت و تفریح کارکنان را با تاسیس باشگاه ورزشی و سینما وزمین فوتبال و سالن ناهار خوری فراهم آورده است.

شرکتهای لاپکووایمینوکو هرکدام دارای درمانگاه مجهز به وسایل ضروری هستند.

*

کارکنان شرکتهای مزبور توسط هواپیما های استیجاری از شرکت هواپیمائی ملی ایران به جزیره لاوان رفت وآمد میکنند.

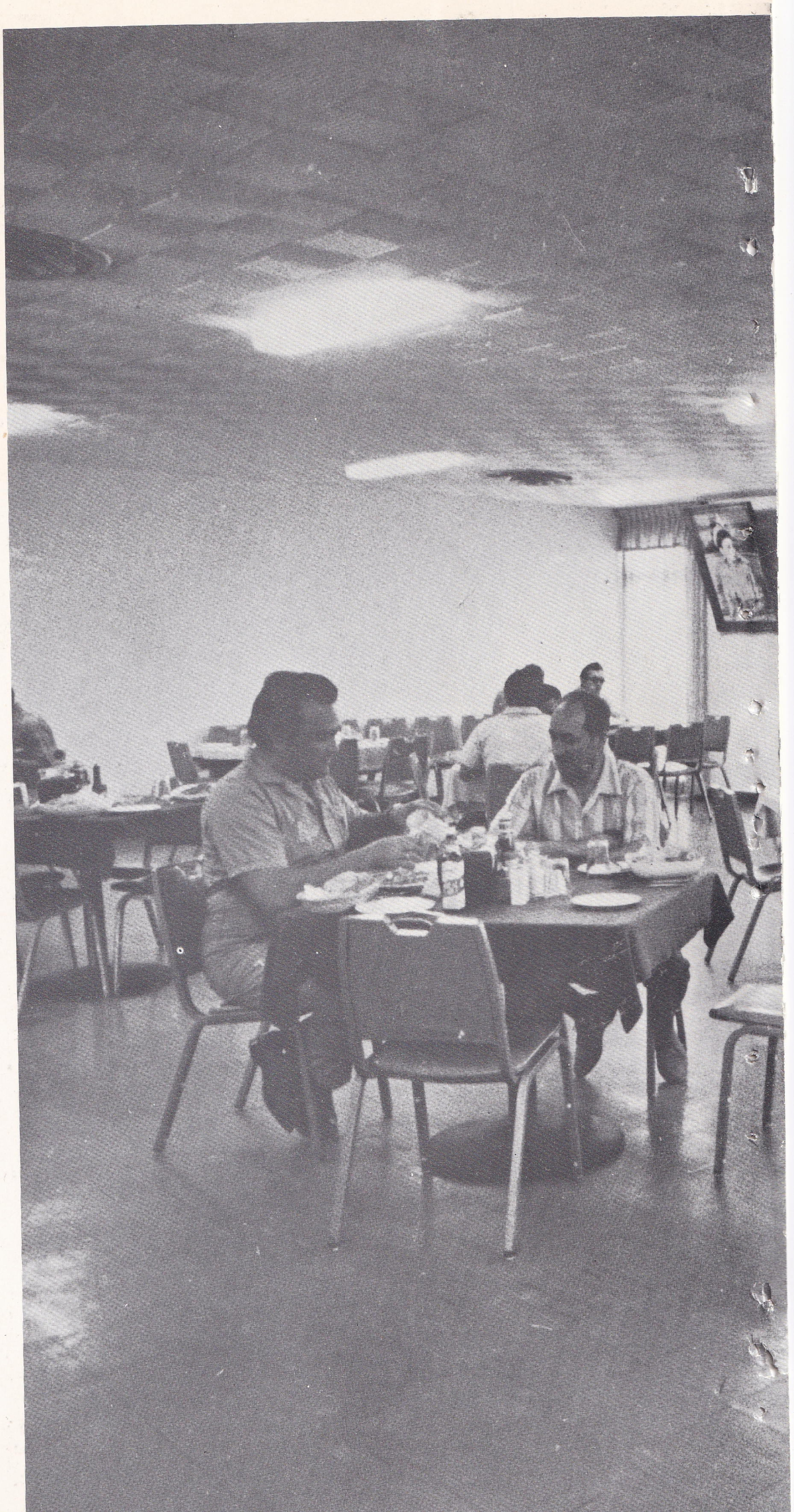
هرکدام از شرکتهای فوق دارای وسایل مجهز مخابراتی‌برای ایجاد ارتباط بین اداره مرکزی شرکتها در تهران و جزیرهٔلاوان وهمچنین بین جزیرهٔ لاوان و تأسیسات نفتی واقع در خلیج فارس میباشند.

روی سکو های بهره برداری یك سالن ناهار خوری برای کارکنان ویك اطاق مطالعه برای هرکدام از آنها با وسایل کافی زندگی در نظر گرفته شده است. همچنین کارکنانی که در روی سکو بکار مشغولند در ساعات فراغت میتوانند از سالن های ورزشی و نمایش فیلم و اطاق مطالعه استفاده کنند.

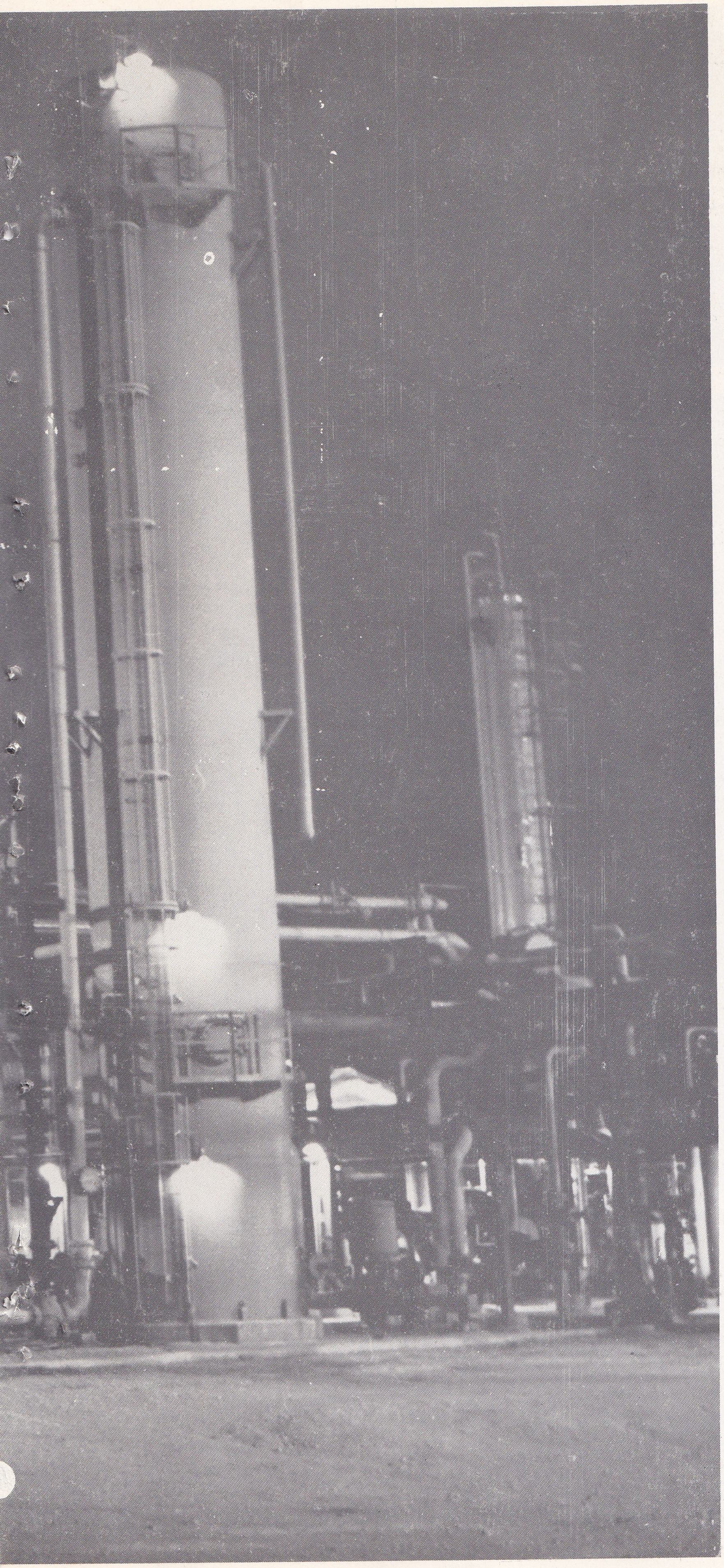
کارگران ایرانی در حال کار روی
سکوی حفاری ایمینوکو در خلیج فارس .

سالن ناهارخوری شرکت نفت لاوان (لاپکو) در
جزیره لاوان

حفاظت تاسیسات نفتی

حفاظت و حراست تاسیسات نفتی شرکتهای نفتی در جزیرهٔ لاوان بعهدهٔ گارد ملی صنعت نفت میباشد . افراد گارد صنعت نفت بدوگروه اجرائی وسرپرستی تقسیم میشوند وهرکدام از آنان پس از طی دوره چهارماههٔ آموزشگاه گارد ملی صنعت نفت‌واقع در (کوت عبدالله) اهواز به مناطق نفت خیز جهت حراست از تاسیسات نفتی اعزام میگردند . افراد مزبور باتمام فنون تیراندازی ــ عملیات ضد خرابکاری ، انواع کشتی های دفاعی و ضربتی وجودو آشنائی کامل داشته و وظائف نگهبانی را بخوبی انجام میدهند .

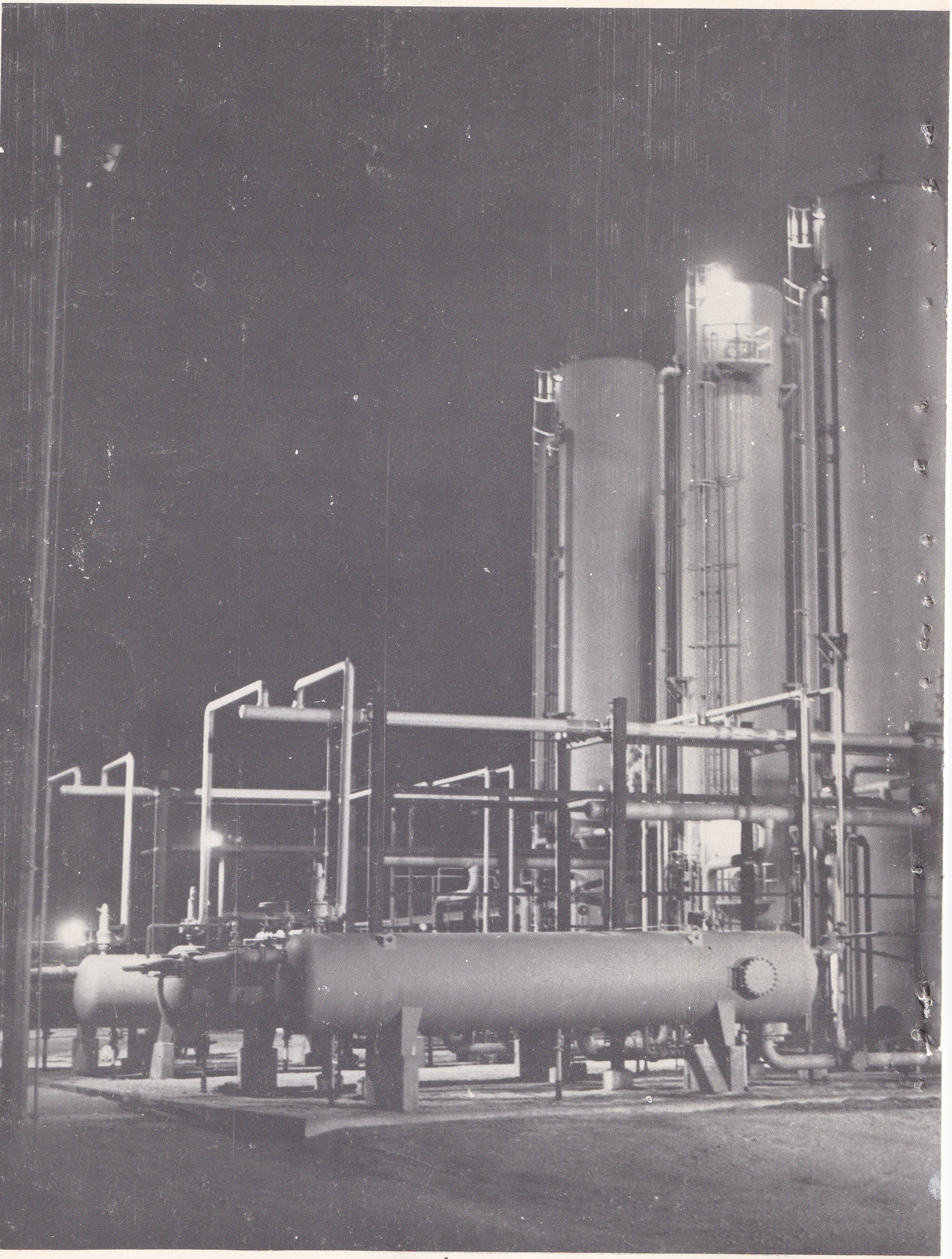
در بازدیدی که گروه تحقیق دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی از گاردصنعت نفت‌جزیرهٔلاوان بعمل آورد ملاحظه گردید که افراد گارد مامور حفاظت از تأسیسات نفتی درجزیرهٔلاوان باکمال انضباط و با نهایت دقت ومراقبت انجام وظیفه میکنند .

تعداد افراد گارد صنعت نفت در جزیرهٔ لاوان برای حفظ و حراست تأسیسات شرکتهای نفت لاوان و بین ــ المللی دریائی ایران در حال حاضر ۲۴ نفر میباشند که به نسبت مساوی بین شرکتهای مزبور تقسیم شده‌اند

این افراددارای لباس‌های متحدالشکلی بوده و در برجهای دیده‌بانی و نگهبانی در اطراف تأسیسات گمارده شده‌اند .

ارتباط افراد گارد بایکدیگر و مسئولین حفاظت شرکتها در جزیره به وسیلهٔ دستگاههای بی‌سیم برد کوتاه (تاکی واکی) انجام میگیرد و مشاور حفاظت شرکت ملی نفت ایران درجزیرهٔ لاوان بطور مرتب‌ودائم از نزدیک نظارت کامل به افراد گارد و صنعت نفت داشته و راهنمائیهای لازم را در هر مورد معمول میدارد .

مهمانانی که از جزیره بازدید میکنند قبلا به سازمان حفاظت و گارد نفت معرفی میشوند واز طرف سرپرست سازمان برای آنان کارت ویژهٔ بازدید صادر میشود . همچنین کلیه کارکنان شرکتها برای ورود به محوطهٔ کار و تاسیسات نفتی دارای کارت ویژه‌ای هستند که آن نیز از طرف سازمان حفاظت صادر شده است .

افراد گارد صنعت نفت در جزیره لاوان از تأسیسات نفتی این‌جزیره
محافظت میکنند .

منابع وماخذ مورد استفاده :

الف ـ کتابها :

نام کتاب	مؤلف	تاریخ انتشار
۱ ـ جزیره خارگ	احمد فرامرزی	تهران ـ تیر ماه ۱۳۴۷
۲ ـ جزیره خارگ دردوره استیلای نفت	خسرو خسروی	تهران ـ شهریور ماه ۱۳۴۲
۳ ـ جغرافیای نظامی ایران	سرتیپ علی رزم‌آرا	تهران ـ ۱۳۲۰
٤ ـ خلیج فارس	مجموعه سمینار خلیج فارس	تهران ـ مهر ماه ۱۳٤۱
٥ ـ در یتیم خلیج	جلال آل‌احمد	تهران ـ خرداد ماه ۱۳۳۹
٦ ـ لغت‌نامه دهخدا	علی‌اکبر دهخدا	(۱۲٥۸ ـ ۱۳۳٤) شمسی

ب ـ نشریات

۱ ـ تحول و پیشرفت جزیره خارگ	شرکتهای عامل نفت ایران	تهران ـ اسفند ماه ۱۳٤٤
۲ ـ جزیره خارگ	پروفسور گیرشمن	تهران ـ ۱۳٤۲
۳ ـ شرکت شیمیائی خارگ	از انتشارات شرکت ملی نفت ایران	

DSR ۲۱۴۴/ ۹م۲د

(۱۸۰۶)

مؤلف: دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی

عنوان: میهن ما: خارک و لاوان

انتشارات دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی